

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Erkan ÇOBANOĞLU

TÜRKİYE'DE TÜRK KÜLTÜRÜNÜN GELİŞİMİNDE TURANCILIK FİKRİ ÜZERİNE
DEĞERLENDİRMELER

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2025

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Erkan ÇOBANOĞLU

TÜRKİYE'DE TÜRK KÜLTÜRÜNÜN GELİŞİMİNDE TURANCILIK FİKRİ ÜZERİNE
DEĞERLENDİRMELER

Danışman

Prof.Dr.Hakan ALTINTAŞ

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2025

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

Erkan ÇOBANOĞLU'nun bu çalışması, jürimiz tarafından Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan	: Prof. Dr. Suat ÜNLÜ	(İmza)
Üye (Danışmanı)	: Prof. Dr. Hakan ALTINTAŞ	(İmza)
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Tuncay ÇİÇEK	(İmza)

**Tez Başlığı: TÜRKİYE'DE TÜRK KÜLTÜRÜNÜN GELİŞİMİNDE TURANCILIK
FİKRİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER**

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 04/02/2025

Mezuniyet Tarihi : 27/03/2025

AKADEMİK BEYAN

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “TÜRKİYE'DE TÜRK KÜLTÜRÜNÜN GELİŞİMİNDE TURANCILIK FİKRİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir, bunu şerefimle doğrularım.

Erkan ÇOBANOĞLU

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri	
Adı- Soyadı	Erkan ÇOBANOĞLU
Öğrenci Numarası	202152018602
Anabilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Programı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Danışman Öğretim Üyesi Bilgileri	
Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Hakan ALTINTAŞ
Yüksek Lisans Tez Başlığı	TÜRKİYE'DE TÜRK KÜLTÜRÜNÜN GELİŞİMİNDE TURANCILIK FİKRİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER
Turnitin Bilgileri	
Ödev Numarası	2601239746
Rapor Tarihi	28.02.2025
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: %10 Alıntılar dahil: %14
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE, Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 90 sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır. Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir: (x) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım. () Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdeleri aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.	
Gerekçe: Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlere uygun olarak tarafımdan yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim. Danışman Öğretim Üyesi Prof. Dr. Hakan ALTINTAŞ İmza	

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
ŞEKİLLER LİSTESİ	iii
KISALTMALAR LİSTESİ	iv
ÖZET	v
SUMMARY	vi
TEŞEKKÜR	vii
ÖNSÖZ	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Turancılığın Kökeni ve Tarihçesi	3
1.2. Anlam ve Kavram Olarak Turancılık	11
1.3. Turancılık Fikrinin Unsurları	14
1.4. Osmanlı Düşüncesinde Milliyetçilik ve Turancılık.....	17
1.5. Cumhuriyet Dönemi'nde Türkçülük ve Turancılık	19
1.6. Türkçülük-Turancılık Kapsamında İlk İdeologlar.....	27
1.6.1. Yusuf Akçura	27
1.6.2. Mehmet Ziya Gökalp	30
1.7. Atatürk ve Turancılık.....	33
1.8. Türk Tarih Tezi ve Güneş Dil Teorisi	40
1.9. Türk Milliyetçiliğinin Kaynaklarına Göre Turancılık	50
1.9.1. Türk Derneği.....	50
1.9.2. Genç Kalemler Dergisi ve Yeni Lisan Hareketi.....	51
1.9.3. Türk Yurdu	54
1.9.4. Türk Ocakları	56
1.9.5. Türk Ocaklarının Turancılık Algısı	58

1.10. Türk Milliyetçiliği ve Kendine Özgü Yönleri	60
1.11. Türk Milliyetçiliği ve Turancılığın Türkiye’deki Küresel Yansımaları.....	62
1.12. Milliyetçilik Hareketlerinin Türk Kültürü ve Diline Yansıması	66
SONUÇ	69
KAYNAKÇA	71
ÖZGEÇMİŞ	77

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1 Dünya’da Yaşamış Türk Devletleri (Türk Devletleri Afişi, 2024).....	4
---	---

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
MHP	Milliyetçi Hareket Partisi
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TTAH	Türk Tarihinin Ana Hatları (1930)

ÖZET

Bu çalışmada Türkiye’de Türk kültürünün gelişiminde Turancılık düşüncesinin değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Turancılık düşüncesinin milliyetçilikten ve Türkçülük düşüncesinden bağımsız düşünülmemesi gerekmektedir. Bu çalışmada Turancılık fikrinin değerlendirilebilmesi için Turancılığın tarihçesi ve kökeni, Turancılık düşüncesinin kapsadığı unsurlar, Cumhuriyet öncesi ve sonrasında Turancılık, Türkçülük-Turancılık arasındaki bağlantı ve bu yönde fikir belirten ilk ideologlar, Türk milliyetçiliği kaynaklarına göre Turancılık ve Güneş Dil Teorisi ile Turancılık arasındaki bağlantıya dair bilgi verilmiştir. Çalışma sonucunda Turancılık düşüncesinin özellikle deneyimlenen savaş dönemleri gibi süreçlerde etkili olduğu görülmüştür. Osmanlı’nın parçalanma sürecinde gündeme gelen ve hızlı etkileşim sağlayan Turancılık düşüncesinin Türkiye kapsamında Türk kültürünün benimsenmesi, geliştirilmesi, araştırılması ve yeni nesillere aktarılması hususunda geliştirici etki gösterdiği dikkat çekmiştir. Osmanlı gibi çok milletli bir yapının parçalanmasının ardından Türklerin diğer Türkler ile bir araya gelme düşüncesini gündeme taşıması ile kültürel olarak canlılığın bulunduğu ve gündemdeki yerini koruduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Milliyetçilik, Turancılık, Türkçülük

SUMMARY

EVALUATIONS ON THE IDEA OF TURANISM IN THE DEVELOPMENT OF TURKISH CULTURE IN TURKEY

This study aims to evaluate the Turanism idea in the development of Turkish culture in Turkey. The Turanism idea should not be considered independently of nationalism and Turkism. In this study, in order to evaluate the idea of Turanism, the history and origin of Turanism, the elements covered by the Turanism idea, Turanism before and after the Republic, the connection between Turkism and Turanism and the first ideologists who expressed ideas in this direction, and the connection between Turanism and the Sun Language Theory and Turanism according to Turkish nationalist sources are given. As a result of the study, it has been seen that the Turanism idea is especially effective in processes such as the periods of war experienced. It has been noted that the Turanism idea, which came to the agenda during the disintegration process of the Ottoman Empire and provided rapid interaction, has a developing effect on the adoption, development, research and transfer of Turkish culture to new generations within Turkey. It is thought that after the disintegration of a multi-national structure like the Ottoman Empire, the idea of Turks coming together with other Turks was brought to the agenda and that it remained culturally vibrant and maintained its place on the agenda.

Keywords: Nationalism, Turanism, Turkism

TEŞEKKÜR

Hayatım boyunca yanımda olan, her anımda beni destekleyen ve sevgileriyle güç veren iki özel kadına, canım annem Ayşe ÇOBANOĞLU ve kıymetli ablam Esin ÇOBANOĞLU'na sonsuz minnettarım. Sizlerin sevgisi, desteği ve inancı olmasaydı bu yolculuğu tamamlamak çok daha zor olurdu. Hayatımın her anında bana güç verdiniz, beni koruyup kolladınız ve hiçbir zaman yalnız hissetmeme izin vermediniz. Sizler, tanıdığım en güçlü kadınlar olarak her zaman ilham kaynağım oldunuz.

Tezimin her aşamasında bilgisi, sabrı ve yol göstericiliğiyle bana rehberlik eden saygı değer danışman hocam Prof.Dr.Hakan ALTINTAŞ'a, hem akademik hem de kişisel gelişimime katkılarından dolayı minnettarlığımı ifade etmek isterim. Onun yönlendirmeleri ve desteği olmasaydı, bu çalışmayı tamamlamak mümkün olmazdı.

Ayrıca, bu süreçte fikirlerini, zamanlarını ve motivasyonlarını benimle paylaşan değerli dostlarıma ve meslektaşlarıma içtenlikle teşekkür ediyorum. Onların varlığı, çalışma azmimi artırarak bana ilham verdi.

Bu çalışmayı, hayatımı zenginleştiren tüm bu güzel insanlara ithaf ediyor, bana kattıkları her şey için gönülden teşekkür ediyorum.

ÖNSÖZ

Bu tez, "Türkiye'de Türk Kültürünün Gelişiminde Turancılık Fikri Üzerine Değerlendirmeler" başlığı altında, Turancılık fikrinin kökenlerini, tarihsel gelişimini ve Türk kültürüne olan etkilerini kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. Türk milliyetçiliğinin tarihsel süreçteki temel dinamiklerini ve Turancılık düşüncesinin bu bağlamdaki yerini anlamak hem Türkiye'deki kültürel gelişim sürecine hem de toplumsal kimlik oluşumuna ışık tutmak açısından büyük önem arz etmektedir.

Tezde, öncelikle Turancılığın tarihsel kökenleri ve kavramsal çerçevesi üzerinde durulmuş, Osmanlı'dan Cumhuriyet dönemine uzanan süreçte bu düşüncenin nasıl şekillendiği analiz edilmiştir. Yusuf Akçura ve Ziya Gökalp gibi önemli ideologların görüşleri, Atatürk'ün Türkçülük ve Turancılık fikrine bakışı, Türk Tarih Tezi ve Güneş Dil Teorisi gibi yaklaşımlar detaylı bir şekilde incelenmiştir. Ayrıca, Türk Derneği, Genç Kalemler Dergisi, Türk Yurdu ve Türk Ocakları gibi kurumların Turancılık algısı ve Türk milliyetçiliği üzerindeki etkileri değerlendirilmektedir.

Tezin bir diğer önemli boyutu ise, Türk milliyetçiliğinin kendine özgü yönleri ve Turancılık fikrinin hem yerel hem de küresel düzeydeki yansımalarının irdelenmesidir. Bu bağlamda, milliyetçilik hareketlerinin Türk kültürüne, özellikle dil ve edebiyat alanlarına etkisi kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır.

Tez çalışmam boyunca bana yol gösteren ve akademik birikimini paylaşarak çalışmamın niteliğini artıran danışman hocam Prof.Dr.Hakan ALTINTAŞ'a en içten teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, araştırma sürecimde desteklerini esirgemeyen aileme ve dostlarıma şükranlarımı iletmek isterim.

Bu çalışmanın, Türk milliyetçiliği, Turancılık ve kültür üzerine çalışan araştırmacılar ve ilgililer için faydalı bir kaynak olmasını ümit ediyorum.

GİRİŞ

Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne aktarılan radikal özellikte toplumsal, kültürel, siyasi unsurlar bulunmaktadır. Geçiş sürecinde toplumsal, kültürel ve siyasi değişimler de yaşanmıştır. Bahsi geçen değişim toplumsal ideolojinin yanında devlet ve yönetim ideolojilerinin de değişimine neden olabilmektedir. Bu kapsamda Osmanlı'dan Türkiye'ye geçiş sürecinde Osmanlı Devleti'nin toplumsal ve siyasi kurumları ya yok edilmiş ya da değişerek varlığını sürdürmüştür. Bunun yanında güncel siyasal ve toplumsal kurumlar gündeme gelmiştir. Osmanlı döneminin toplumu ve yönetimi derinden etkileyen, kurtuluşa imkân vereceği düşünceleri de değiştirilmiş ya da yok olmuştur. Siyasi düşüncelerden bazıları Türkiye'nin kurulduğu döneme aktarılmamış, bazıları ise değişerek varlığını sürdürmüştür.

Türk milliyetçiliği de Osmanlı Devleti'nin dağılma sürecinde ve Cumhuriyet'in ilanı sürecinde varlığını ideolojik ve kurumsal kapsamda korumanın yanında, işlevsel ve yapısal kapsamda değişimlere konu olan yapılar arasında yer almaktadır. Turancılık düşüncesi de siyasi yapılı bir hareket olarak varlığını sürdürmenin yanında milliyetçilik oranında toplumsal temellere dayandırılmayan bir değer olarak varlık göstermiştir. Bunun nedeni Cumhuriyet'in ilanının ardından Turancılık düşüncesinin resmi otorite tarafından dışlanmasıyla toplumsal alanda sınırlı kalmasıdır. Bu yönüyle Osmanlı Devleti'nde ve Türkiye Cumhuriyeti'nde milliyetçilik ve Turancılık ifadelerinin farklılık kazandığı görülmektedir.

Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle beraber siyasi yapıda meydana gelen değişim, yeni sisteme uyum sağlayan ideolojik yeniliklerin de yapılmasına neden olmuştur. Değişen kültürel ve toplumsal yapı, içerisindeki kurumlarda da dönüşüm ve değişimlerin yaşanmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu süreçte güncel siyasi kurumlar, süreçler, kültürel yapılar ve düşünceler gündeme gelmiş, öncesinde varlık gösteren birçok yapı yeniden yapılandırılmıştır.

Bu çalışmanın konusunu oluşturan Türkiye'de Türk kültürünün gelişiminde Turancılık düşüncesi de bu dönemde değeri değişen yapılar arasında varlık göstermektedir. Osmanlı Devleti'nin dağılma sürecinde kurtuluş için çare olarak değerlendirilen Turancılık düşüncesinin Cumhuriyet'in ilanının ardından değerini yitirdiği ve Türk toplumları ile kültürel birliktelik olarak yeni bir anlam kazandığı görülmektedir. Bu çalışmada Cumhuriyet'in ilanı ile beraber Türkiye'de Türk kültürünün gelişiminin değerlendirilmesi ve bu gelişim sürecinde Turancılık düşüncesinin etkilerinin değerlendirilmesi hedeflenmektedir. Bu doğrultuda çalışma içerisinde Turancılık düşüncesinin tarihçesi ve kökeni, anlamı, Turancılık düşüncesinin barındırdığı unsurlar, Cumhuriyet döneminde Turancılık ve Türkçülük düşünceleri, Turancılık kavramının çeşitli yönlerden değişiminin, gelişiminin ve

etkisinin görülmesi adına Osmanlı düşüncesinde milliyetçilik ve Turancılık düşünce yapısı, birbiri ile bağlantılı düşünceler olarak değerlendirilen Türkçülük ve Turancılık düşüncelerinde kurulan ilk diyaloglara yönelik bilgi verilmiştir. Aktarılan bilgilerle okuyucuda Türk milliyetçiliği, Türkçülük ve Turancılık düşüncelerine dair geniş bir perspektifin sunulması hedeflenmiştir. Bu kapsamda Türk kültürünün geniş kapsamlı değerlendirilebilmesi amaçlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Turancılığın Kökeni ve Tarihçesi

Turancılığın tarihçesi 19. yüzyılın sonlarıyla 20. yüzyılın başlarını kapsamaktadır. Turancılık, bütün Ural-Altay toplumlarının birliğini başka bir ifade ile bir araya gelmesini savunan siyasi düşünceler arasında yer almaktadır. Turancılık düşüncesi ilk olarak Macaristan'da gündeme gelmiştir (Tanay, 2013: 1).

Turan coğrafyası, Çin Seddine kadar uzanmasının yanında Hazar Denizinin iki ucunu bir araya getiren tüm Türk toplumlarını kapsayan Balkanlar, Ön Asya, Kafkasya ve Orta Doğu içerisinde yaşam süren Türk asıllı toplumları bir araya getirme düşüncesidir. Başka bir ifade ile Türkleri ülke, inanç, cinsiyet, din, coğrafya ve sınır ayrımı yapmaksızın ortak bir düşünce temelinde bir araya getirme düşüncesine “*Turancılık*” ismi verilmektedir (Pakman, 2014: 1).

Turan ifadesinin temeli “*Tur*” kelimesinden gelmektedir. Bu ifade İran’ın kuzeyinde yaşam süren Türk toplumlarını belirtmek için kullanılan bir kelime olarak ortaya çıkmıştır (Vurucu, 2017: 27).

Başlangıçta Orta Asya bölgesindeki Türkleri Aryen, İranlı ve Sami halklarından ayırmak adına “*Turani*” (Turanlı) ifadesi kullanılmaya başlamıştır ve bu ifade Türkleri belirtme hedefiyle kullanılan bir sözcük olarak gündeme gelmiştir. Turan ifadesi tüm Türk toplum ve topluluklarını kapsayan bir anlam taşımaktadır. Türklerin ülke, cinsiyet, din, coğrafya ve sınır ayırmaksızın bütün olmasını ifade eden bir kavramdır. Turan kavramı kullanılan kayıtlarda genel olarak bu kavramın Türk birliği adına kullanıldığı görülmektedir. Gerek Türklere ait olduğu belirlenen eserlerde gerekse Türkler haricinde farklı milletlerin eserlerinde “*Turan*” kavramına değinilmektedir. Türk halkları arasında bulunan Kuzey Türkleri, Ortadoğu Türkleri, Balkan Türkleri, Türkmen Türkleri, Azerbaycan Türkleri, Türkiye Türkleri gibi isimlerle belirtilen Türk milletlerinin tümünün bir idealde toplanması ve bir araya gelmesi, “*Turan*” düşüncesinin varlık nedenini oluşturmaktadır (Karakoç, 2004: 13).

Turan’ın bir araya gelmesini ve bütün olmasını savunan Sincan-Uygur, Gagavuz, Hakas, Tuva, Yakut, Karakalpak, Kırgız, Özbek, Türkmen, Kazak, Nogay, Karaçay-Balkar, Kumuk, Azerbaycan, Çuvaş, Başkurt, Tatar Türklerinin farklı yapılar yerine bir araya gelip bütünsel olarak yaşam sürmelerinin sağlanması adına Turan birlikteliğinin oluşturulmasının gerekliliğini belirtmektedirler (Vurucu, 2017: 28).

Şekil 1.1 Dünya’da Yaşamış Türk Devletleri (Türk Devletleri Afişi, 2024)

Orta Asya bölgesi Türklerin anayurdu olarak kabul edilmektedir. Amuderya Nehri Türkler tarafından Ceyhun Nehri olarak ifade edilen Orta Asya bölgesinde bulunan ve çevresinde Türk kentlerinin bulunduğu bölge Turancılık adına temel teşkil eden bölgedir. Ceyhun Nehri çevresinde çok sayıda Türk devleti kurulmuştur ve Türkler Ceyhun Nehri çevresinden bütün dünyaya yayılmışlardır. Türklerin Anadolu’daki ilk topraklarına gelmeleri ve burada yayılmaları, 1071’de Selçuklu Devleti’nde hükümdarlık yapan Alparslan’ın Doğu Roma’ya karşı savaşını kazanması sonrasında yaşanmıştır. Malazgirt savaşının ardından Türkler Anadolu’ya girmiş ve buradan tüm Avrupa’ya yayılmışlardır. Turancılık düşüncesiyle, yayılan ve kendi anayurtlarında kalan Türklerin bir araya gelmesi hedeflenmektedir. Yalnızca ırk/soy birliğini temel kabul eden Turancılık düşüncesi Yahudi, Şamanist, Hristiyan, Müslüman benzeri din ayrımları ya da cinsiyet ve renk ayrımında bulunmaksızın tüm Türklerin tek devlet olarak bir araya gelmesini amaç edinmektedir. Yakup Kadri’nin düşüncesinde göre yeni kurulan Türkiye Hükümeti ve Türkçülük arasında farklar artmış, burada yaşanan Türkçülük düşüncesi “*Anadolu Türkçülüğü*” haline gelmiştir. Yakup Kadri bu düşünceleri ile Turancılık düşüncesinde inanç ayrımının bulunmadığını belirtmektedir (Gültepe, 1999: 94-95).

“Orta Asya coğrafyasının bulunduğu Ural-Altay dağları arasındaki alanın Türklerin anayurdu olduğu, Türklerin tüm dünyaya bu alandan yayıldığı düşüncesi hakimdir. Bu yönde Türklerin milli efsaneleri de bulunmaktadır. Bu efsanede aktarılanlara göre; Türk Hükümler İlk Han ve milleti büyük bir harpte ölürler ve geride sadece küçük oğlu Kiyan ve kuzeni ve bir de kız kalır. Bunlar dağların arasında bir ovada yıllarca yaşarlar ve bunlar zamanla çoğalırlar. Nüfuslarının kalabalıklaşmasından dolayı dağların arasından çıkmak için yol aramaya başlarlar ancak çıkış yolu bulamazlar. O zaman bir demirci şöyle der: Bu dağda bir

demir madeni var demirini eritirsek, belki dağ bize geçit verebilir. Bunun üzerine Bozkurt Han demircinin söylediği dağı bularak içindeki demiri ateşle yakarak eritir, çıkışı bulur ve Türkleri buradan kurtarır. Bozkurt Han bütün Türkleri arkasına alarak bütün dünyaya buradan yayılır” (Gültepe, 1999: 94-95).

Bozkurt Han'ın yaktığı söylenen dağ Orta Asya haline gelmiştir. Bunun yanında yaşam sürdükleri alanda Ceyhun Nehri'nin üzerinden geçtiği bölge olarak aktarılmaktadır. Ayrıca Türkler burada yaşam sürmüş, çoğalmış ve yayılmışlardır (Gültepe, 1999: 94-95).

Turancılık düşüncesinin gelişimi ilk olarak Ural-Altay ile Fin Macar toplumlarının birliğini destekleyen siyasal ve ideolojik ifade olarak ve Macar siyasal kimliğini tehdit eden Pan Slavizm ve Pan Cermenizm'e tepki olarak Macaristan'da ortaya çıkmıştır. Macaristan, Türk boyu olan Macarların Volga Nehri'nin kıyılarına göç etmesiyle Tuna kıyılarında kurdukları devleti temsil etmektedir (Georgeon, 2005: 50).

19. yüzyıl, Turancılık düşüncesinin gündeme geldiği ve geliştiği bir dönem olmakla beraber I. Dünya Savaşı öncesinde Doğu İmparatorluklarının ve Avrupa halklarının çöküşe geçtiği bir dönemi de yansıtmaktadır. Bahsi geçen dönemde Batı Avrupa'dan türeyen sömürgecilik girişimleri tüm dünyada yaygınlık kazanmış ve Batılı ülkelerin tüm kıtalara erişen sömürgeciliklerine başladığı süreçte dünyanın kalanında sömürge karşısında mücadele arayışları başlamıştır. Bu süreçte sömürge arayışında olmayan çok sayıda toplum gibi Türkler de zarar görmüştür. Batılı devletlerin yaptığı ayrıma göre Viyana'nın ilerisi tümüyle Doğu devletlerini temsil etmektedir. Doğu toprakları şeklinde isimlendirilen bölgede Avusturya-Macaristan, Rusya ve Osmanlı gibi çok sayıda etnik yapıyı içerisinde barındıran imparatorluklar bulunmaktadır. Bahsi geçen imparatorluklar tarih sürecinde çok sayıda büyük savaşa dahil olmuştur. Fakat bahsi geçen mücadeleler bu devletler adına yeni süreçleri oluşturacak nitelikte olmamıştır. Dünya tarihine yön veren olaylar bu dönemde Doğu bölgesindeki üç imparatorluk ve Batı sömürgecileri arasında yaşanmıştır. Fransa ve İngiltere gibi devletler milli birliklerini tamamlamasının ardından Batı Avrupa'nın milli yapıya erişen devletleri olmak için girişimlerde bulunurken bir taraftan da sömürgecilik girişimlerini hızlandırmışlardır. Gerek Avrupa gerekse dünyanın diğer alanlarında meydana gelen gelişmeler ve ülkelerin varlıklarını sürdürme girişimleri dönüşüm sürecini tetiklemiştir. Böylece dünyada yaşam süren bütün toplumları etkileyecek dünya savaşlarının oluşmaya başladığı bir süreç oluşmuştur. 20. yüzyılda dünya savaşlarıyla beraber yeni dünya düzeni oluşturulmaya çabalanırken tüm toplum ve halklar kimliklerini korumak ve tarihten silinmemek adına kendilerini bu savaşlardan kurtarmanın yolunu aramışlardır. Çok sayıda devlet, meydana gelen büyük savaşların etkilerinden ve yaydığı yok etme politikasından

kendisini korumak ya da uzak durmak adına mücadele etmiştir. Turancılık düşüncesi, gündeme geldiği dönem itibariyle geniş bir alanda kendisine yer edinmiş ve destekçi bulmuştur. Dünyanın farklı alanlarına yayılmış olan Türk asıllı toplumlar, Slav ve Germen asıllı kavimler karşısında Turan birlikteliğiyle varlıklarını sürdürmek istemiştir (Heyd, 1979: 11).

Ayrıca I. Dünya Savaşı'nı kaçınılmaz hale getiren süreçte büyük devletlerin sergilediği emperyalist tutumlardan etkilenmemenin yanında büyük kayıplarla yok olmamak için Macar aydınları arasında çeşitli arayışlar başlatılmıştır. Macarlar Hun Devleti'nin ikiye bölünmesiyle Avrupa'ya giden Türk toplumunun oluşturduğu Avrupa kıtasında bulunan bir Türk devletidir. Bu dönemin sonucunda yok olmaktan, tarih sürecinde kaybolmaktan Macar aydınları yalnızca geri dönmenin yeterlilik göstermeyeceğini, kendi köklerini de gösteren farklı bir yapının da kurulması gerektiğini savundukları için “*Turancılık*” düşüncesini ortaya koymuşlardır. Macarlar bu düşüncüyü ilk olarak yalnızca Macarlar adına ve bu süreç için oluşturmalarına karşın Turancılık düşüncesi ilerleyen süreçte tüm Türk dünyasını kapsar hale gelmiştir. Turancılık, özellikle Rus baskısı altında kalan Türk toplumlarının kurtuluşu için bir çözüm önerisi olarak değerlendirilmiş ve onaylanmıştır. Bunun sonucunda Türk toplumunu büyük oranda etkisi altına almıştır (Tellal, 2001: 114).

Osmanlı Devleti bulunduğu toprakların büyük bölümünde egemenlik kurmuştur. Üç kıta içerisinde de toprağı bulunan bir devlet olması ve komşularının da büyük devletler arasında bulunması Osmanlı güvenliğini riske atan bir durum olmuştur. İlerleyen süreçte de Osmanlı Devleti, Afrika ve Asya topraklarında ticaret yollarında yaygınlık kazanırken Osmanlı Devleti'nin çekildiği Balkan yarımadası ve Doğu Avrupa bölgesinde Avusturya-Macaristan İmparatorluğu büyük bir güç kazanmıştır. Bu durum Osmanlı'nın birçok toprağını kaybetmesine ve bu bölgelerde güç dengesinin değişmesine sebep olmuştur. Bunun yanında Türk boylarının dağılması, bir bölümü Avrupa'ya giderken bir bölümünün Kafkasya'dan geçerek Orta Doğu bölgesine gelmesi sonrasında, Ruslar öncesinde Türklerin bulunduğu topraklarda yayılma olanağı sağlayarak bu bölgede önemli bir güç haline gelmiştir (Çeçen, 2012: 1).

Macarlar, Osmanlı Devleti'ni Türklerin kurmasından ve bu dönemde Türkler tarafından sahiplik edinilmesinden kaynaklı Anadolu bölgesine yerleşmenin uygun olduğunu düşünmüşlerdir. Bundan dolayı Osmanlı topraklarına gelmek için harekete geçmişlerdir. Bu durum sonucunda çok sayıda Macar aydını da Osmanlı topraklarına yerleşmiştir (Pakman, 2014: 1). Macar aydınları ile birlikte Osmanlı Devleti'ne Turancılık düşüncesi de taşınmıştır.

Macar aydınlarının da etkisi ile Turancılık düşüncesinin Türk aydınları arasında yaygınlık kazanması kısa bir süreci temsil etmektedir.

Turancılık düşüncesi ilk olarak Macaristan’da gündeme gelmesine karşın yayılarak Türk dünyasında hız kazanırken Osmanlı İmparatorluğu içerisinde de düşünürler tarafından tartışılmıştır. Özellikle Osmanlı Devleti’nin dağılma döneminde Osmanlı Devleti’ni dağılmaktan kurtarmak hedefiyle gündeme getirilen Osmanlıcılık ve İslamcılık benzeri düşüncelerin yanında Turancılık düşünceleri de tartışılmıştır. Türk dünyasında “*Turancılık*” ilk olarak Osmanlı Devleti’nin sınırları dışında, Rus Çarlığı egemenliğinde bulunan Türk devletlerinde Azerbaycan ve Kırım-Kazan’da yaşanmıştır. Sonrasında Osmanlı Devleti’ne de bu düşünce hâkim olmaya başlamıştır. Osmanlı’nın düşünce dünyasına ilk kez Türk birliği düşüncesi, Kırım Türkü asıllı Yusuf Akçura’nın “Üç Tarz-ı Siyaset” isimli yazısıyla dahil olmuştur. Osmanlı Devleti’ne gelen aydınlar Türkçülüğün sağlanması adına bir araya gelinmesi ve bu fikrin yaygınlık kazanması adına çalışmalar yapmışlardır. Osmanlı’nın dağılmaktan kurtulması adına gereken düşünceler arasında Turancılık da gündeme gelmiş ve bu düşüncenin benimsenmesiyle Osmanlı’nın varlığının ve birliğin korunabileceği düşünürler tarafından belirtilmiştir. Akçura’nın Turancılık düşüncesini aktarması üzerine Ziya Gökalp de bu düşünceyi değerlendirmiş ve düşüncelerini *Türkçülüğün Esasları* isimli kitabında belirtmiştir. Türkçülük düşüncesinin fikir babası olarak görülen Ziya Gökalp, Turancılık ifadesini tüm Türklerin siyasi, toplumsal ve kültürel nitelikte bir araya gelmesini içerdiğini belirtmektedir (Vurucu, 2017: 35-36).

Turan düşüncesi, Osmanlı Devleti’nin dağılma sürecinde de genç düşünürler arasında önemli bir düşünce akımı olarak kendisini göstermektedir fakat aktif uygulamanın bulunmadığı bir süreç olarak görülmektedir. Bu kapsamda Şevket Süreyya şunları belirtmektedir: “*Bu ülkü ne eylemci ne de yön tayin edici önderlerini bulamadığı için Turancılık bir davadan ziyade, bir özlem, hayal ve heyecan olarak kaldı sadece*”. Çok sayıda kişinin onayladığı bu akım yalnızca Osmanlı ile sınırlı kalmamış, çok sayıda Türk devletinde de etkileri görülmüştür (Vurucu, 2017: 168).

Osmanlı Devleti’nden Türkiye Cumhuriyeti’ne geçiş sürecinde, Turancılığın sağladığı uyanış ve Türkçülük akımının etkileri görülmüştür. Bunun yanında akımın hızlı örgütlenmesi ile beraber Kurtuluş Savaşı’nın ardından Türkiye Cumhuriyeti modern bir devlet olarak kurulmuştur. Kurtuluş Savaşı’nda mücadele sürecinde önemli fikir akımları arasında Türkçülük ve Turancılık düşünceleri varlık göstermiş ve millet olma bilincinin gelişimine imkân sağlamasının yanında bu düşüncelerin yaygınlık kazanmasına yol açmıştır. Fakat Cumhuriyet’in kurulduğu ilk dönemlerde Türkçülüğün de etkisi ile milli duygular topluma ve

halka yayılmıştır. Kendi vatanları uğruna savaş veren ve bağımsızlıklarını elde eden milletin düşünceleri arasında Turancılık düşüncesine önem verilmemiştir. Mustafa Kemal Atatürk, Turancılık düşüncesinin dış meseleler arasında değerlendirilmesi gerektiğini belirterek kurulan yeni devletin Anadolu topraklarında bulunan yurt olduğunu, vatan bütünlüğü ve bağımsızlığının Turancılık düşüncesinden daha elzem olduğunu belirtmiş ve Turancılık düşüncesini reddetmiştir. Turancılık Türkiye Cumhuriyeti'nin inşa edildiği dönemde başarılı bir düşünce olarak görülmemiştir. Böylece Türkiye Cumhuriyeti içerisinde Turancılık düşüncesine bağlı olarak Türk toplumlarını birleştirmek yerine kültürel kapsamda bir araya getirilmesi düşüncesi kabul edilmiştir. Bu kapsamda Ziya Gökalp şu ifadeleri kullanmaktadır: *“Türkleri uzak diyarlardaki, Yakut, Kırgız, Kazak, Özbek, Tatar, Oğuz ve diğer Türk toplumları lisanda, edebiyatta, kültüre bir araya gelmelidir”* (Gökalp, 1970: 22).

Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları* isimli eserinde Turancılık düşüncesini değerlendirmiş ve bu hususta gelecek nesillere fikirler vermiştir. *“Ancak savaştan yeni çıkmış Türkiye'nin kendi ırkından olan sınırlarının dışındaki Türk halkını kurtarma gücü o zaman itibariyle yoktu”* (Kurt, 2014: 1). Bundan dolayı Türkiye'nin kuruluş sürecinde diğer Türk devletleri adına girişimler yapılmamış ve bu düşünce desteklenen bir düşünce olarak gündeme gelmemiştir. Ülke torakları dışında yaşam süren Türkler ile yalnızca kültür birlikteliği ile bağların sürdürülmesinin önemi belirtilmiştir. Mustafa Kemal'in vefatının ardından 1940 yıllarında da Turancılık düşüncesi çok sayıda aydını etkisi altına almıştır. Bu süreçte Turancılık, devlet sınırları dışında bulunan Türkler sorunu olarak değerlendirilmiş ve birliktelik hedefiyle uygulama yapılmamıştır. Türkçülük düşüncesine bağlı olanlar bu konunun dış politika sorunu olmadığını, temelde bir Türkçülük konusu olduğunu belirtmişlerdir. Bu düşünce yapısı Turancılığın iç politika konularına dahil edilmesinin gerekliliğini savunan düşüncelerin gelişmesine neden olmuştur. Bu süreçte Turancılık düşüncesini destekleyen aydınlar arasında bulunan Reha Oğuz Türkkan, Nihal Atsız ve sonrasında Alparslan Türkeş de Turancılık düşüncesinin savunuculuğunu yapmışlardır. Bu kişiler tüm Türklerin bir ideal uğruna bir çatı altında toplanmasını ve Türk toplumlarının hiçbir devlet içerisinde sömürüye uğramadan bağımsız yapıda bir araya gelmesinin ve bu doğrultuda girişimlerin yapılmasının gerekliliğini savunmuşlardır (Öztekin, 2018: 215).

Turancılık hususunun öneminin belirtilebilmesi adına ilk olarak Nihal Atsız, 1944'te dönemin başbakanlığını yapan ve Türkçü olduğunu aktaran Saraçoğlu'na mektup yazmıştır. Yazdığı mektupta Nihal Atsız: *“Biz Türk'üz, Türkçüyüz ve her zaman Türkçü kalacağız ve bizim için Türkçülük bir ırk, kan meselesidir ve bir o kadar da vicdan ve kültür meselesidir*

bundan dolayı buna uygun faaliyetlerin yapılmasını, buna yönelik hedefler belirlenmesini” belirtmiştir (Vurucu, 2017: 208).

Mektup, Turancılık düşüncesinin Cumhuriyet döneminde aktif kabul gören devlet düşüncesine dahil edilmesinin gerekliliğini göstermektedir. Mektupta Nihal Atsız bunun yanında Nazım Hikmet Ran ve Sabahattin Ali gibi kişilerin birer Rusya taraftarı ve komünist yazarlar olduğunu belirtmiş ve bu kişilerin görevlerinden alınması gerektiğini savunmuştur. Bu durumdan rahatsız olan İsmet İnönü bu olayın bir ihtilal girişimi olduğunu düşünmüştür. Bunun sonucunda bu kişilerin tutuklanması yönünde karar vermiştir. Turancılık düşüncesi gelişen olaylar neticesinde büyük bir taraftar kitlesi toplamıştır. 1944’te başlayan Turancılık ve Irkçılık tartışmaları bu dönem adına büyük etkilere neden olmuştur. 1944 Turancılık ve Türkçülük davalarının açıldığı ve sonlandığı dönemin durumu değerlendirildiğinde I. Dünya Savaşı’nın son dönemlerinde Almanya’nın savaştan mağlup ayrılacağı ve SSCB’nin zafer elde edeceğinin görülmesiyle beraber Turancılıkları ile bilinen ve Komünist düşüncenin karşısında bulunan kişiler, bazı durumlarda Rusları tatmin etmek için tutuklanmıştır. Savaşın sonlanmasının ardından SSCB, Türkiye’yi de tehdit etmiş, Bazı Boğazlar ve Doğu Anadolu bölgesindeki vilayetlerden bazılarında hak talep etmiştir. Türkiye, öncelik olarak kendi güvenliğini sağlamak adına Batı ittifakına katılarak NATO’ya üye olmuştur. Bundan dolayı Turancılık ve Irkçılık davalarının düşürülmesi kararı alınmıştır (Bölükbaşı, 2018: 48).

Türkeş’in düşüncelerine göre Turancılık ifadesi “*Türk birliği ülküsü yeryüzündeki bütün Türklerin bir millet ve bir devlet halinde, bir bayrak altında toplanması ülküsünü*” temsil etmektedir (Vurucu, 2018: 163). Bu kapsamda ilke olarak değerlendirilen temeller: “*tek bağımsız Türk devleti olarak Türkiye’nin güvenliği ve bağımsızlığının önceliği, bağımsız ve esir olmayan Türk toplumlarının bağımsızlığını, İnsan Hakları Beyannamesi tarafından öngörülen şekilde kendi mukadderatlarına hâkim olmaları adına uluslararası alanlarda çözüm aramak için mücadele vermelidir.*” (Vurucu, 2017: 166-167).

Türkeş gerek soy olarak bir araya gelinmesinden gerekse soydaş olunmasından Türk milleti ile bütün içerisinde yaşam sürülmesi adına gerekli mücadelenin verilmesi gerektiğini savunmaktadır. Turan düşüncesinin emperyalizm karşısında Türklüğün korunması ve Türklüğün sürmesini istediği belirtilmektedir (Türkeş, 2008: 24).

Atsız ise milliyetçiliği soy ve ırka dayandırmaktadır. Bunun yanında Atsız’a göre milliyetçilik bir kan meselesi olduğu için bütün Türklerin bir ideal doğrultusunda bir araya gelmesinin gerekliliği belirtilmektedir. Atsız, bu durumun da ancak Turancılık düşüncesi ile sağlanabileceğini aktarmaktadır. Turan birlikteliğinin sağlanması adına gerekli görülen unsurların Türk kanında olmasının ve Türk soyundan gelinmesinin yeterli olduğunu

belirtmektedir. Atsız bu yönde Turancılığın oluşturulmasını adına mücadele edilmesini savunmaktadır. Atsız, Turancılık yönündeki düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir: *“Türkler ilk olarak bağımsızlık mücadelesi vermeli ikinci olarak bağımsız olmayan kardeşlerini kurtararak Turan birliğini sağlamalı, ana yurttaki soydaşlarımızın bağımsızlığını sağlamalı. Bunun için savaşmalı ve mücadele vermelidir. Tek devlet halinde bir araya gelmeliyiz”* (Ercilasun, 2018: 585-590; Vurucu, 2017: 271).

Türkiye’de Turancılık düşüncesi ilk olarak Osmanlı’nın dağılmasının engellemek hedefiyle Osmanlı’ya gelen aydınlar tarafından ortaya koyulan bir düşünce olarak değerlendirilmiştir. Osmanlı Devleti’nin dağılmasını engellemek adına Turancılığın sağlanmasının gerekli olduğunu savunan ilk dönem aydınlar Ziya Gökalp, İsmail Gaspıralı ve Yusuf Akçura’dır. Sonrasında Türkiye Cumhuriyeti’nin ilan edilmesi ve ülke sınırlarının belirlenmesiyle beraber Turancılık düşüncesi reddedilen dış politikalar arasında görülmüştür. Bu süreçte öncelikle güven ve barış ortamının sağlanması ve süreklilik kazanması için kültürel birliktelik sağlamaya çabalayan bir yapıya geçilmiştir. Mustafa Kemal Atatürk’ün vefatının ardından yeni dönem aydınlarla beraber gündeme gelen Turancılık düşüncesinin dış mesele olarak değerlendirilmesinin hata olduğu kabul edilmiştir. Bu kapsamda gereken mücadelenin verilmesinin Turancılık ve Türkçülük adına büyük etkileri olacağı öngörülmüştür. Bahsi geçen ikinci dönem aydınları arasında Alpaslan Türkeş, Oğuz Reha Türkkan ve Nihal Atsız bulunmaktadır (Kurt, 2014: 1).

Bu bilgilerden hareketle Turan düşüncesinin Anadolu bölgesinin dışında yaşam süren farklı Türk halkları arasında gündeme geldiği ve ilerleyen süreçte Osmanlı Devleti’nin yanında diğer Türk devletlerinde kabul gören düşünce haline geldiği görülmektedir. Fakat bu hedef için büyük adımların geçmişte atılmamış olmasının yanında günümüzde de atılmadığı dikkat çekmektedir. Yalnızca kültür kapsamında birlikteliklerin sürdürülmesini sağlayacak düzenlemeler ve topluluklar oluşturulmuştur. Bunun nedeni birlikteliği oluşturma düşüncesinin öngörülenden daha fazla külfet ve gereksinim barındırmasıdır. Birlikteliği sağlayacak kuvvete günümüzde de sahip olunmamaktadır. Türk devletlerini bir ideoloji altında bir yerde toplamak Turancılık düşüncesinin Kafkaslardan başlayarak Anadolu, Orta Asya ve Balkanlar dahilindeki bütün topraklarda yaşam sürenleri bütünleştirme düşüncesi olarak gündeme gelmiştir. Fakat dağınık yapılı ve birçoğunun komşuluğunun yanında sınırları da olmayan devletlerin bütünlük adına birleşmesi için çok sayıda öneri ve düşünce belirtilmiş olmasına karşın bu düşüncenin belirtilen oranda kolay ve hızlı yapılması mümkün değildir. Bu durumun nedenleri arasında Türk toplumlarının çoğunun Rusya ve Çin gibi devletlerin baskısında uzun süre kalmaları verilebilmektedir. Ortak dil ve anlaşma ortamlarının

bozulduğu modern dönemde birliktelik içerisinde hareket etmek güçleşmektedir. Bundan dolayı aynı kandan, aynı soydan gelen Türk ırklarının birbiri ile kurduğu bağ ve ilişkilerin koparılmaması, birlikteliklerin sürdürülmesi adına daha çeşitli ve uluslararası siyasette de kabul görececek anlaşma ve ılımlı politikaların hazırlanması sağlanmaktadır. Türk Milliyetçiliği ile Turancılık düşüncesinin ilk döneminde varlık gösteren diyalektik yapı, Cumhuriyet'in kuruluşuna paralellik göstererek ayrılmış ve Turancılık düşüncesi terk edilirken milliyetçilik, kurulan yeni devletin resmi ideolojisi olarak belirlenmiştir. Böylece Türkiye'de Turancılık düşüncesi yerine milli sınırlar içerisinde milli devlet düşüncesi kendisine yer edinmiştir (Heyd, 2024).

1.2. Anlam ve Kavram Olarak Turancılık

Turancılık ifadesine getirilen eklerin hedefi, Türkçülük kavramındaki eklerin anlamıyla örtüşmektedir. Kelimenin kökü “*Turan*” olduğundan bu sözcüğün “*Turan'a bağlılık, sevgi, aidiyet ve Turan-ı kendisine ülkü belirleme*” anlamları bulunmaktadır. “Turan nedir?” sorusunun cevabı bazı düşünürlere göre bir alanın bazılarına göre milli bir ideolojinin bazılarına göre de bir etnik unsurun ismidir. Bu ifade bahsi geçen üç ifadeyi de kapsamasının haricinde “*Pan-Türkizm*” manasına da gelen “*Türk Birliği*” anlamını da taşımaktadır. Orta Çağ'da İran tarihçiliğinin etkisi ile gündeme gelen Turan ifadesi, İrec'in ülkesinin İran karşısında, Turec= Tur'un devleti anlamındadır. Turec yani Tur'dan sonra gelenler arasında İran karşısında sürekli savaşan Afrasiyab = Alp Er Tunga da bulunmaktadır. Bundan dolayı Turan, Alp Er Tunga'nın devleti olarak da ün kazanmaktadır (Baykara, 2000: 278).

Scott Levi'nin düşüncesine göre Turan kavramının etimoloji değerlendirmesi şu şekilde yapılabilmektedir: Frye ve Bathold'un değerlendirmeleri kapsamında “*Turan*” ifadesi Sasani döneminde İran literatüründe Sasanilerin kontrolünde bulunan alanın doğu düzlüklerinde bulunan, modern Pakistan'da bulunan Belucistan bölgesinin kuzeydoğu kısmında bulunan alanı tarif etmek için kullanılmaktadır. İlerleyen dönemlerde “*Turan*” ifadesinin anlamı da süreç içerisinde değişmiş ve İran'ın güneydoğu kısmının uç bölgesinde yaşam süren bölgesel kitleyi temsil ederken kuzeydoğu kısmındaki uç kesimdeki kitleleri gösterir hale gelmiştir. Bahsi geçen anlam değişimini iki toplumun da yerleşik İran'ın uç kısımlarında yaşam süren düşman kırsal insanlar olmasından kaynaklı aralarında bağ kurulmasına dayandırmak mantıklı görünmektedir. Ayrıca bu durum, ifadenin bozkır toplumları adına bir isim olarak kullanılabildiği gerçeğinin Sasani dönemine dayandığı kabul edildiğinde güç kazanmaktadır. Aktarılan kaynaklarda “*Turan*” kavramı ile Farsça ve Türkçe konuşan bozkır toplumlarını tümüne, etnik ayrım uygulanmaksızın gösterdiği

değerlendirilmelidir. Sonuçta yalnızca Türk hakları ile alakalı ilişkili hale evrilmiştir (Levi, 2002: 560-561).

“*Turan*” ifadesi, orta Farsça son ekleri arasında bulunan “-an” eki ile “*cin, kötü ruh*” benzeri anlamları karşılayan “*Tura*” sözcüğünün bir araya getirilmesinden türemiştir. Bu ifadenin yerleşik yaşam süren ve medeni toplumların göçebe yaşam süren ve kırsal kesimde yaşayan komşularına yönelik düşmanlık duyguları ile desteklenen bir değerlendirme olmasının yanında “*yiğitlik, cesaret*” anlamlarını da karşılayan Farsça “*Tur*” sözcüğünden türediği düşünülmektedir. İki şekilde de sonrasında gelen yazar ve düşünürler bu sözcüğün anlamını, Şehname’nin doğu İran asıllı yazarı Firdevsi tarafından benimsenen ikinci etimolojiye borçludur (Levi, 2002: 560-561).

Dil bilimci olan Max Müller, Ari ve Turanî dillerin ayrımını yaptığı esnada bahsi geçen iki dil birliğinin ayrıca iki ayrı ırkı da temsil ettiğini savunmuştur. Bu sayede ilk olarak Macaristan bölgesinde kabul edilen kaba tarihsel yorumlama kapsamında Turanî dilleri konuşan tüm toplumların anavatanlarının Ural-Altay havzası, Orta Asya olduğu kabul edilmeye başlanmıştır. Dil, coğrafya, tarih ve ırk gibi etkenleri bilimselliği sağlam temellere dayanmayan mekanik bir perspektifle harmanlayarak gündeme getiren Turancılık düşüncesi Macar milliyetçilerin etkisi ile kısa süre içerisinde romantik bir yapı ve içerik kazanmıştır. Bunun ardından Macar milliyetçiliğinin varyantları arasında bulunan Pan-Turanist düşüncenin temellerini oluşturmuştur. Radikal Türk milliyetçiliğinin temel siyasi ayrımlarından biri olma özelliği gösteren “*Turancılık*” temel olarak Osmanlı ve sonrasındaki Türkiye’de yaşam süren Türkler ile siyasi sınırlarının dışında varlık gösteren, özellikle de doğu kısmında Asya bölgesinde Sovyet coğrafyasında yaşam süren Türk dilli halkları ortak kan, ortak ırk, tarih ve kültür iddiası temelinde bir araya getirmeyi hedefleyen Pan-Türkçü yönelim olarak belirtmiştir (Özdoğan, 2002: 388-389).

Özdoğan, Turancılık kavramının tarihsel sınırlarını şu şekilde belirtmektedir:

“Aslında, Turancılık, ilkin Macaristan’da ortaya çıkan siyasal yazında ve sonra Osmanlı topraklarında belirmeye başladığı biçimiyle ele alındığında Pan Türkçülükten daha geniş bir coğrafi alanda yaşayan çeşitli halkların birliğini ifade ediyordu. Ancak İkinci Meşrutiyet’ten sonra Turancılık ile Pan-Türkçülük terimleri eş anlamlı olarak kullanıldı. Popüler kullanımda Turancılık terimi, Pan Türkçülük terimine göre daha simgesel ve duygusal bir anlam taşıyordu. Yine 1930 ve 1940’larda, Türkiye Cumhuriyeti’nin siyasal sınırları dışında yaşayan Türkî halklarla ortak, tarihsel, etnik kökenlerden söz edildiğinde genellikle “Turanî” terimi kullanılıyordu. Asıl doğru kavram olan Pan-Türkçülük yerine Turancılık teriminin yaygın biçimde kullanılması sadece Türk diline özgü değildi. Yabancılar

da söz gelişi, özellikle her iki dünya savaşı sırasında Alman yetkilileri ve yazarları, ‘Turancılık’ ve ‘Turanî’ terimlerini gayet rahatça kullanıyorlardı” (Özdoğan, 2002a: 27-28).

Bu bilgilerden hareketle “Turancılık” ifadesini Özdoğan şu şekilde tanımlamaktadır:

“Asıl anlamıyla Turancılık, 19. yüzyılın sonlarına doğru Macaristan’da siyasal bir hareket olarak ortaya çıktı. Söz gelişi 1905 yılında Macaristan’daki Pan Turancılar, Budapeşte- Tokyo ve Kazan-İstanbul eksenleri doğrultusunda siyasal bir birlik kurma hayaline kapılmışlardır. Bir başka deyişle, Turancılık, kavramsal olarak Türk asıllı halkların, Macarların ve Finlilerin birliğini içerir ve bu yönüyle Pan-Turancılıkla eşanlamlıdır” (Özdoğan, 2002a: 28).

Türkiye’de Turancılık ve Türkçülük ifadesi kullanıldığında bu alanın öncüleri arasında görülen Ziya Gökalp akla gelmektedir. Gökalp, Osmanlı’daki tüm unsurların ayrı birer millet olduğunu, sadece Türklerin daha millet haline gelmediğini belirtmiş, Türklerin de bir araya gelmesini, milletleşmesini modern girişime uygun ve gerekli bulmuştur. Bunun yanında Gökalp, “Turan” ifadesine getirdiği yorumları eseri içerisinde şu şekilde aktarmaktadır: “Turan ifadesi, ‘Turlar’ yani ‘Türkler’ demektir, sadece Türkleri barındıran birliğin ismidir. Buna göre ‘Turan’ ifadesini tüm Türk kollarını kapsayan büyük Türkistan için kullanmamız gerekir” (Gökalp, 1970: 54).

Yusuf Akçura, Turan düşüncesinin güncel bir ifade olduğunu ve gelişmesinin gerekliliğini belirtirken fazlasıyla değerli bulduğu Türkçülük ifadesinin Turan yoluyla değer kazanmasının mümkün olduğunu şu şekilde belirtmektedir: “Umduğumuz şekilde olursa dünyanın her köşesinde Türkler istediğimiz gibi yükselirse topluluk hükümet de tabii feyiz bulur; yoksa biri olmadan beriki asla olamaz” (Akçura, 2023: 23).

Akçura, Turancılık ifadesinin kavramsal olarak sözlük anlamında ya da romantik milliyetçiliğin motifi olarak kullanılmasına karşı çıkmaktadır. Turancılık ifadesinin kullanılmasının temelindeki neden Osmanlı Devleti’nin içerisinde olduğu dönemden kurtulması adına alternatif politikaların üretilmesi yani siyasal yollar bulunmasıdır. Gökalp tarafından kullanılan Turan ifadesiyse romantik Türkçülük düşüncesinin uzak ideal olarak dayanacağı Turan ülku ve ülkesinden gelmektedir. Türkçülük düşüncesinin Cumhuriyet sonrası dönemdeki savunucuları arasında bulunan Nihal Atsız’ın düşüncelerine göre Turancılık ifadesi, Türkiye’de 19. yüzyıldan bu yana tartışılan bir husustur. Bazı zamanlarda Türkler ile akraba olan milletleri de kapsayan bir sistem olarak kabul edilmekle birlikte modern dönemde Turancılık ifadesi ile Türkiye’de kabul edilen durum, tarihi mirasları da

dahil olmasına karşın tüm Türkleri tek bir devlet kapsamında bir araya getirmek düşüncesidir ve tüm düşüncelere benzer şekilde kuşaklara bakan, can ve kan vergisi isteyen, kişilere heyecan verebilen bir inanç olarak kabul görmektedir (Atsız, 2011: 33).

1.3. Turancılık Fikrinin Unsurları

Turancı-Türkçü düşüncenin Türkiye'deki görüşleri tümüyle olmamasına karşın bir kısmıyla örtüşmektedir. Dilde Türkçeleşme yönünde yapılan vurgu, yerli olmayan okullar karşısında alınan tavırlar, yerli malı kullanımına teşvik, milli iktisat hususunda hassasiyet gösterilmesi Türkçülük anlayışındaki Cumhuriyet yönetim bilinciyle paraleldir. Fakat pantürkist isteklerin Kemalist düşünceyle tümüyle özdeşleşmediği görülmektedir (Önen, 2005: 284-285).

- Turancılık: Ortaya çıktığı dönemin düşüncelerinde temel ve merkezi bir konuma yerleşen Turancılık düşüncesinin esasında Türklerin birliği fikri bulunmaktadır. Bu birliğin merkezinde kan ya da ırk birliği yer almaktadır. Atsız, bahsi geçen birliktelik fikrini Türklerin tarihin tümünde varlık göstermesi için zorunluluk olarak nitelendirmektedir. Atsız, Turan birliğinin oluşumunu üç basamaklı bir süreç olarak değerlendirmektedir. Bu sürecin basamakları şu şekilde listelenebilmektedir (Atsız, 2011: 37):
 - a) Bağımsızlığın elde edilmesi
 - b) Tutsak olan kardeşlerin bağımsızlığını kazanması
 - c) Emperyalizm ve Fûtuhat.
- Atsız'ın düşüncesine göre Kurtuluş Savaşı'yla ilk aşama Türkiye için sağlanmıştır. Bu yüzden ikinci aşama olan yurt dışında esir olan Türklere gidilmesi gerekmektedir (Atsız, 2011: 38). Reha Oğuz Türkkan, Türk ırkı ve Türk birliğini savunmasına karşın Türk birliğinin oluşumu için Türkiye'nin daha güçlü olmasının gerekliliğinden bahsetmektedir. Atsız'ın düşünceleri pantürkist düşüncede kalmış ve Turancı düşünceye erişmemiştir. Aslen Türk olan tüm halkları bir araya getirme hedefi barındıran Atsız, diğer Altay kavimlerinin yanında Turancılık düşüncesinin geliştiği Macarlar ile Finleri Türk grubuna sokmamıştır. Macarları Türk halkının içinde kabul ederek buraya gidip araştırmalar yapan ilk kişi Hüseyin Namık Orkun olmuştur (Gültepe, 2007: 11; Atsız, 2011: 38).
- Irk Üzerine Kurulan Türk Tanımı: Turancı-Türkçü fikrin merkezinde Türk milletinin kanı ve ırkı üzerine inşa edilmesi bulunmaktadır. Fakat bu düşünce tüm tarih sürecinde bu şekilde gelişmemiştir. Bazı durumlarda kültürü de ön plana alan

Turancılar, genel olarak kan birliği üzerinde durmaktadır. Bahsi geçen ırk kavramı önce daralmakta sonrasında da genişlemektedir. Sonrasında tüm ırklara üstünlük anlamı kazanmaktadır. Turancıların ırkı gündeme getirerek elde etmeyi hedefledikleri amaçları gerçekleştirmek için başvurmayı planladıkları yol karşılına çıkan tüm düşmanlarla savaştır. Atsız, genel olarak savaşı olumsuz değerlendirmesine karşın insanların idealleri uğruna başvurabilecekleri tek yol ve tapınak olarak değerlendirmiştir. Atsız'ın savaşı kutsal kabul etmesinin temelinde Türklerin tarihinde görülen ordu-millet yapısı bulunmaktadır (Önen, 2005: 293-302).

- İslamiyet ve Şamanizm: Tüm yabancı etkilerin ırkta bozulmaya yol açacağını savunan Turancıların İslamiyet inancına yönelik perspektifleri de bu yöndedir. Bu hususta İslamiyet'in Türkleştirilmesi gerektiğini savunmaktadırlar ve Araplara karşı hoş bakmazlar. Turancıların Araplara karşı olumsuz düşünceler barındırmasının iki temel nedeni bulunmaktadır:
 - a) Birinci Dünya Savaşı esnasında Arapların Osmanlı'ya ihanet etmesi,
 - b) İslamiyet inancının Arap etkisi ile Türklüğün ırksal özelliklerini zedelemesi düşüncesi. Turancı Türkçü kişiler kendilerine Gök Tanrı inancı ve Şamanizm'i daha yakın bulmaktadırlar. Bunun yanında Türklerin çok sayıda din değiştirdiğini fakat Gök Tanrı inancının yerini koruduğunu düşünmektedirler. Ancak Türkçülerin tümü İslamiyet yönünde olumsuz düşünceler beslememektedir. Bu düşünceye sahip olan Fethi Tevetoğlu, İslamiyet'i halkı birleştiren bir bağ olarak değerlendirmekte yine de dinin Türkleştirilmesinin gerektiğini savunmaktadır (Gültepe, 2007: 14).
- Köylücülük: Turan düşüncesine sahip Türkçüler köklerine daha yakın olduklarını düşünerek köylülere yönelmektedirler. Bu şekilde düşüncelerine dayanak bulma hedefi gütmektedirler. Bu düşünceyi savunan kişiler, yozlaştığını düşündükleri şehir aydınlarının karşısına henüz yozlaşmamış köylülerin koyulması gerektiğini düşünmektedir. Bu hususta Turancı Türkçü fikirlerin değişimden çok geleneği dikkate alan ve geleneksel sadakati Türkçülüğün temelleri arasında kabul eden bir yapı geliştirdiği görülmektedir (Önen, 2005: 305-306).
- Birey- Toplum- Devlet: Turan düşüncesine sahip Türkçü kişiler, son sözün lidere ait olduğu hususunda bir araya gelmektedirler. Turancı-Türkçü düşünceyi savunan kişiler Nasyonal Sosyalizmi devletin geleceği için tehlike olarak

değerlendirmektedir. Atsız, dokuz maddeden oluşan bir program hazırlamıştır. Atsız'ın oluşturduğu programın şöyledir:

- a) Tüm Türkler tek devlet olarak bir bayrak altında bir araya gelecektir.
 - b) İlme, Türk töresine, gelişime aykırılık gösteren hiçbir kurum Türkeli sınırlarında bulunmayacaktır.
 - c) Terbiye ilminin uygun gördüğü en küçük yaş itibarıyla tüm Türk çocukları Türkeli'nin yatılı okullarına giderek millî ve askeri terbiye görecektir.
 - d) Tiyatro ve sinemalar halk mektebi özelliği gösterdiğinden okullar gibi denetlenecektir.
 - e) Türklüğün ahlakına, harsına, milliyetine zarar verebilecek neşriyat yasaklanacaktır.
 - f) Büyük sermayeler ve büyük işler devletin elinde olacaktır.
 - g) İlmin milli hedefleri bulunacak ve ancak Türklük adına çalışma gösteren ilimler Türk ilmi olacaktır.
 - h) Serbest avukatlık ve doktorluk kaldırılacak, bu meslekler ancak devlet memuriyeti olarak yapılacaktır.
 - i) Mirasa cemiyet de katılacaktır (Gültepe, 2007: 14).
- Turancılık ve Irkçılığın Kurulduğu Alan: Turancı Türkçü kişiler düşüncelerini tarihi olaylarla destekleme gereği duymaktadır. Bahsi geçen temel aynı zamanda Türk tarihinin temelleridir. Bu kapsamda Türklerin tarih sürecinde Türk ırklarını merkez alan devletler kurması bulunmaktadır. Turancı Türkçü kişilerin tarihin derinliklerine inme nedenleri iki temelde listelenebilmektedir:
 - a) Turancı Türkçü kişilerin ideolojik düşünce ve savunmalarını tüm Türk ırkına ya da Türklüğe mal edebilmeleri,
 - b) Otoriter yapının ve ırk temelli kurulan devletin tarih sürecindeki başarı ve istikrarının gösterilmesi (Önen, 2005: 312).

Türk liderlik sistemi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin demokrasi yönetiminin özdeşlik taşımadığı görülmektedir. Bu kapsamda Türklerin tarih sürecinde hanlıkların değişmesinin yanında Türkiye'nin Osmanlı yerine kurulduğu da savunulanlar arasında bulunmaktadır. Tarihin ideolojik anlamda gündeme taşınmasının durakları arasında mitoloji ve destanlardan yararlanma da bulunmaktadır. Kürşad, Mete gibi efsaneleşmiş kişilerden örnekler verilmesi ile otoriter liderler ve Türklerin tarih sürecindeki başarıları gösterilmeye çalışılmaktadır (Gültepe, 2007: 15-16).

* Kızılelma: Kızılelma'dan söz eden ilk kaynaklar, Peçevi İbrahim Efendi ve Evliya Çelebi'dir. Doğrudan Kızılelma'ya şahitlik eden bu kişilerin aktarımları uyumludur. Kızılelma kapsamında aktarılan bölgeler dünyanın önemli merkezlerini temel almaktadır. Bahsi geçen merkezler Estergon, Rim Papa, Viyana, Köln, Belgrat, Budin ve İstanbul'dur (Kaya, 2004: 19-22).

Kızılelma'ya dair söylenceler, efsaneler ve menkıbeler 16-19. yüzyıllarda ortaya çıkmıştır. Kızılelma'ya dair aktarımlar, menkıbeler ve efsaneler toplu hafızasında semboller yoluyla yer etmiştir. Osmanlı Devleti'nin son döneminde devleti kurtarma gayesiyle tekrar gündeme getirilen Kızılelma düşüncesini ilk kullanan Ziya Gökalp'tir. Gökalp, Kızılelma'nın içine Turan düşüncesini de dahil etmiştir. Bu sayede Türk kültürünü evrensel hale getirmiştir. Atsız, Kızılelma'nın doğallık ve safiyetinin Türk ülküsünün yansımalarından biri olduğunu ve bu düşüncenin ilahî kaynaklı olduğunu düşünmektedir (Gültepe, 2007: 20-21). Kızılelma hususunda çok sayıda düşünce aktarılmasına karşın Necati Gültepe bu düşünceleri farklı başlıklar altında bir araya getirmiştir. Gültepe tarafından bir araya getirilen başlıklar şu şekilde listelenebilmektedir:

- Mutlak dünya hâkimiyetinin sembolüdür.
- Sırlı ve İlâhî bir bilgidir.
- Hakkın hakânı göndereceği yegâne yerdir.
- İstanbul'un sembolüdür.
- Milli ahlâk ve milli asabiyettir.
- Türk ordusunun manevî amacını temsil etmektedir (Gültepe, 2007: 21).

1.4. Osmanlı Düşüncesinde Milliyetçilik ve Turancılık

Milliyetçilik ifadesinin gelişiminde Muhtelif felsefî girişimler oranında toplumsal birikimlerin de etkisi bulunmaktadır. Örneğin, Aydınlanmayı tümüyle kavramadan Fransız Milliyetçilik düşüncesinin kavranmasının mümkün olmaması gibi Fiche, Kant ve Hegel'i anlamadan da Batıdaki Alman Milliyetçiliğinin kavranması mümkün olmamaktadır. Fakat Osmanlı'da buna benzer bir durum yaşanmamıştır. Osmanlı'nın aydınlanma ya da devrimi bulunmamaktadır. Bundan dolayı Osmanlı'daki milliyetçilik ifadesi, modern kapsamda bir milliyetçilik olarak gündeme gelmemiştir. Osmanlı dönemindeki milliyetçilik modern yapıda olmadığı gibi çağdaş Türk Milliyetçiliği de modern yapıda değildir ve terimsel anlamda "*Modern Milliyetçilik Hareketi*" olmamaktadır. Modern milliyetçilik sınırlarında bulunmayan "*Modern Türk Milliyetçiliğini*" oluşturan en temel etken aslî, köklü ve derin bir *tepkidir*. Bir asırdan fazla süredir devam eden ve modern sınırlarda bulunmayan Modern Türk

Milliyetçiliğinin esas karakterini oluşturan, yapısal ve fikri olarak değişmeden 21. yüzyıla kadar taşınan bu temel etken Osmanlı Devleti'nin dağılmasına neden olan ayrılıkçı hareketler karşısında duyulan düşmanlık ve nefretin oluşturduğu tepkidir (Hocaoğlu, 1998: 8).

Bunun yanında Batıda yaşanan milliyetçilik bilincinin temeli belirli sınırlarda aynı kültürü paylaşan, aynı dili konuşan, bir arada yaşama duygusu barındıran millet ifadesine dayanmaktadır. Bunun yanında çok milletli Osmanlı'da böyle bir millet yapısı bulunmamaktadır. Bunun nedeni geniş bir coğrafyada yayılan Osmanlı'nın farklı milliyet, mezhep ve dinlerden oluşmasıdır (Sarınay, 2004: 17).

Milliyetçilik, 19. yüzyıl itibariyle Osmanlı Devleti'nde tepki olarak gündeme gelmesine karşın Türklerin tarih alanında görüldüğü an itibariyle bilinç olarak meydana gelmektedir. Milliyetçilik bilincinin Türk tarihi kapsamında örneklerinin artırılması mümkündür. Sözlü edebiyatın içerisinde kendisine yer edinen destanların ana temasını Türk Milleti ile Türk Milletine bağlılığın yansıması olarak milliyetçilik düşüncesi oluşturmaktadır. Bunun yanında Milliyet bilinci, Türk toplumlarında süreklilik gösteren bir olgu olarak varlık göstermektedir. Hem Orhun Abidelerinde hem de Asya Hun İmparatorlarından olan Çi-çi'nin kendi halkına hitap ederken milli bilincin etkileri görülmektedir. Çi-çi'nin sözlerini tarihte milliyet düşüncesinin ilk kullanımı olarak ifade eden Fr. Hirth'e göre tarihte milliyetçilik düşüncesini devlet siyasetinin merkezi haline getiren ilk kişi Çi-çi'dir (Sarınay, 2004: 23).

Orhun Kitabeleri Türk milliyetçiliğini genel sınırları ile ifade eden kaynaklar arasında yer almaktadır. Kitabelerde Gök-Türk Hakanı, Türk milletini dünyanın tek hakimi olarak nitelendirmekte, saygı ve sevgiyi övmekte, Türk yurdu olan kutsal Ötüken topraklarına yabancıların gelemeyeceğini belirtmektedir. Bilge Kağan, Türk milletinin ebediliğine inancını *“Üstte mavi gök çokmedikçe altta yağız yer delinmedikçe, senin ilini ve töreni kim bozabilir”* ifadeleri ile aktarmıştır. Göktürklerin ardından devlet kuran Uygur Türklerinde *“Kut Dağı”* efsanesi Türk milliyetçiliğinin etkilerini artıran deliller arasında gösterilmektedir. Bu kapsamda Türk devletinin kutsallığına riayet edilmemesinden felaketler meydana geldiği belirtilmektedir (Kafesoğlu, 1970: 12).

Türkler Müslüman olmasının ardından asil kabul edilen duyguların sürdürüldüğü görülmektedir. Abbasi halifesi olan Memun'un özel kitaplığında görevlendirilen bir Türkün farklı milletlerden kişiler ile kurduğu iletişim esnasında Türk milletinin hakanlıklarını, meziyetlerini sayarak milletinin kudretinden bahsetmiştir. Bunun yanında Rum, Acem ve Arapların kendi devletlerinde başkalarına kölelik ettiğini belirtmiştir. Türk toplumlarında milliyetçi düşüncelerin güçlendiğine yönelik yabancı kaynaklar da bulunmaktadır. Örnek olarak Arap edipleri arasında bulunan Câhiz, Selçuklu devletinin vezirlerinden olan İbn

Hassûl sadece Türklerin üstünlüklerini göstermek için kitaplar yazmıştır. Bunun yanında Kâşgarlı Mahmud'un *Divanü Lûgat'it Türk* isimli eserinde Türklerin Hz. Muhammed tarafından övüldüğüne dair hadisler bulunmaktadır. Tüm bunlar Türk milliyetçi düşüncelerinin sadece Türkler arasında dikkat çeken bir husus olmadığını, diğer devlet ve milletler tarafından da sürekli canlı tutulduğunu göstermektedir. Osmanlı Devleti'nde özellikle II. Murad döneminde benzer milliyetçi duyguların gündeme geldiği görülmektedir. Bu dönemde Türkçe eserler kaleme alınmasına ve devlet yönetiminde Türk töresine dikkat edilmesine önem verilmiştir (Kafesoğlu, 1970: 12-13).

Osmanlı'nın kuruluş süreci ile gelişim döneminde (1299-1453) sadrazamların büyük çoğunluğunun Türk kökenli olması, Türklerde milli bilincin tarih boyunca yaşatıldığını göstermektedir. Sonraki dönemlerde Osmanlı Devleti, Türklüğe dayalı politikalar geliştirmeyi bırakmış ve yönetimdeki etkinlik zayıflamıştır (Karaer, 1992: 8).

Türk milliyetçiliği, Osmanlı Devleti'nin parçalanma döneminde geçirilen yalnızlaşma süreci olarak gündeme gelmiştir. Tüm insanların hayatlarını kurtarmaya çaba gösterdiği bir zeminde bir araya gelmenin önemi gündeme gelmiştir. Böylece milliyetçilik önemini tekrar kazanmıştır. Sonraki dönemde tüm Türklerin bir araya gelmesi düşüncesine evrilecek olan fikrin oluşumunun bu süreçte yaşandığı düşünülebilmektedir (Kösoğlu, 2005: 53).

1.5. Cumhuriyet Dönemi'nde Türkçülük ve Turancılık

Mustafa Kemal Atatürk ilk olarak 1920 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti ismiyle, sonrasında Türkiye Cumhuriyeti ismiyle ulus devletin kurulmasına zemin hazırlamıştır. Tarih sürecinde Göktürklerin ardından ilk kez bir devletin ismine “*Türk*” ifadesi eklenmiştir. Atatürk yeni devletin Türkçülük düşüncesinin isminden başlayarak gelişmesini hedeflemiştir. Bu dönemde Türkçüler, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilan edilmesini, Türkçülük ülküsünün gelişim yolu olarak değerlendirmişlerdir (Akçura, 1978: 14).

Atatürk, gençlik döneminde Osmanlıcılık düşüncesinin etkinlik gösterdiğini, Arnavut ve Arapların değer gördüklerini ve ön planda olduklarını, Türklerin ikinci planda kaldığını belirtmiştir. Henüz Manastır Askerî İdadisinde öğrenci olduğu dönemde Mehmet Emin Yurdakul tarafından kaleme alınan ve “*Ben bir Türk'üm, dinim, cinsim uludur*” ifadeleri ile başlayan şiirini okumasının ardından milli benliğin gururunu yaşadığını belirtmiştir. Ancak asıl milliyet bilincinin orduya katılmasının ardından Anadolu'dan bir çocuğun ağladığını görmesinin üzerine sohbet ederken anladığını belirtmiştir (Saray, 2022: 209).

Atatürk'ü hem gençlik döneminde Millî Mücadele döneminde hem de Cumhuriyet'in ilanının ardından inkılaplar yapılmasını sağladığı dönemlerde fikri açıdan etkileyen kişiler

arasında “*Türkçülüğün Programı*”nı yazan Ziya Gökalp yer almaktadır. Ziya Gökalp, benzer bir etkiyi Millî Mücadele’nin farklı destekçileri üzerinde de göstermiştir. Kaleme aldığı eserler ile hem Millî Mücadele destekçilerine yön vermiş hem de bu dönemin edebiyatçılarını Millî Mücadele’ye yönlendirmiştir. Ziya Gökalp’ten etkilenen isimler arasında kabul edilen Halide Edip Adıvar, *Türk’ün Ateşle İmtihanı* ve *Yeni Turan* gibi eserler vermiş ve Millî Mücadele ile Millî Mücadele’nin amaçlarına destek olmuştur. Ahmet Hikmet de kaleme aldığı hikâyelerinde Türklük olgusundan övgü ile bahsetmiştir. Mehmet Emin Yurdakul ve Yahya Kemal Beyatlı da Millî Mücadele ve amaçları yönünde hizmetler vermiş, Türk milliyetçiliği bilincinin oluşması adına şiirler kaleme almışlardır (Saray, 2022: 101).

Millî Mücadele ve sonrasındaki süreçte “*millet*” kavramı daha sık dile getirilmiş fakat Osmanlı Devleti’ndeki din temelli millet ifadesinden ziyade soy temelli millet kavramı kabul görmüştür. Aynı dönemde ırk ifadesinin de gündeme geldiği ve önem kazanan kavramlar arasında belirtildiği görülmektedir. 1921 yılında onaylanan İstiklal Marşı’nda kullanılan “*Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl? Ebediyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl*” ifadelerine benzer ifadeler şiirlerde ve gündelik yaşamda bu kavram sıkça kullanılmaya başlamıştır. Bu dönemde Atatürk’ün de konuşmalarında ırk ifadesine yer verdiği görülmektedir: “*Mazide sayısız medeniyet kurmuş bir ırkın ve milletin çocukları olduğumuzu*” (İnan, 1971: 59) ve “*Diyarbakırlı, Vanlı, Erzurumlu, Trabzonlu, İstanbullu, Trakyalı ve Makedonyalı, hep bir ırkın evlâtları, hep aynı cevherin damarlarıdır*” gibi sözleri de bulunmaktadır (Kop, 1938: 59). Bunun yanında Atatürk’ün kullandığı “ırk” ifadesi ile Türk dili, tarihi ve kültürünün bilinmesi, geliştirilmesi hedeflenmiştir. Ancak Atatürk kullandığı “ırk” ifadesinde üstün ırk olarak ifadelerde bulunmamıştır. Atatürk, Türk milliyetçiliği olarak Türkçülüğün tanımını şu ifadelerle yapmaktadır: “*Türk milliyetçiliği, terakki ve inkişaf yolunda ve beynelmilel temas ve münasebetlerde, bütün muasır milletlere muvazi ve onlarla bir ahenkte yürümekle beraber Türk içtimaî heyetinin hususî seciyelerini ve başlı başına müstakil hüviyetini mahfuz tutmaktadır*”. Bu kapsamda Atatürk’ün milliyetçilik tanımı ile Atsız ve Gökalp tarafından yapılan tanımlar paralellik göstermektedir. Atsız, Gökalp ve Atatürk’ün tanımlamalarında Türk milletinin gelişimi ön planda tutulmaktadır (İnan, 1971: 59).

Atatürk “*Benim yaradılışımda fevkalade olan bir şey varsa, Türk olarak dünyaya gelmemdir,*”, “*Ne mutlu Türküm diyene*”, “*Türkiye Türklerindir*” demiştir (Atatürk’ün Söylev Demeçleri, 1997: 35). Bu kapsamda Atatürk’ün de yoğun milliyetçi duygular barındırdığının söylenmesi mümkündür. Bu sözleri ile özellikle Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinde geri planda kalan Türklere, devletin onlara ait olduğu düşüncesini tekrar kazandırmıştır. Atatürk,

Nutuk isimli eserinde Türk Devleti'nin kurulmasına yönelik kararının dayanağı olarak “*Türk’ün haysiyet ve izzetinefis ve kabiliyeti çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir millet esir yaşamaktansa mahvolsun evlâdır! Binaenaleyh ya istiklâl ya ölüm!*” (Nutuk, 1970: 13) ifadelerini kullanmıştır. Türk toplumunun bağımsız yaşamasının gerekliliğinden ve esir yaşayamayacak bir millet olduğundan bahsetmektedir. Bu kapsamda Türkçülüğün siyasi ülküleri arasında Turancılığın da bulunduğu belirtilmiştir. Atatürk’ün Türkçülük perspektifinin siyasi alana dahil olup olmadığı, Turancılığa yönelik perspektifi tartışmalı konular arasında değerlendirilmiştir.

Atatürk yurdun kurtuluşunun diğer tüm fikirlerden daha değerli olduğunu sıklıkla belirtmiştir. 1921 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi’ndeki konuşmasında hayaller peşinde koşan, bunun yanında yapılması mümkün olmayan şeyleri yapılabilir gösteren sahtekârlardan olunmadığını, Panturanizm ile Panislamizm ülkülerinin içerisinde bulunan dönemde savunulmasının mümkün olmadığını belirtmiştir (TBMM ZC, 1921: 431). Atsız ve Gökalp’e benzer düşünceleri bulunan kişiler için Turancılık düşüncelerini açıkça belirtebilecekleri ortam oluşturulmuştur. Bu dönemde Turancılık düşüncesinin Atatürk tarafından desteklenmemesinin temel nedeni önceliğin ulusun kurtuluşu olarak görülmesidir. Panislamizm ya da Pantürkizm gibi “Pan” ön eki bulunan her kavramın birlikteliği içerdiği görülmektedir. Türkçülük ifadesinin hedefleri arasında bulunan Turancılık da bu ülkülerden biridir. Türk birliğinin oluşturulmasını hedefleyen ülkünün birleştirici etki göstermesi amaçlanmaktadır. Tarih sürecinde uzun yıllardır süregelen savaşlarda Türkler ağır zararlar görmüştür. Bundan dolayı Atatürk, Turancılık düşüncesinin mevcut dönemde uygulanmasının yarar sağlamayacağını belirtmiştir. Atatürk, Cumhuriyet’in kurulmasının ardından ilk hedef olarak ulusun kurtuluşunu ve kalkınmasını hedeflemiştir. 1920 yıllarında devletin temel yapılarını kuvvetlendirmek ile 1930 yılları savaşın yakın görülmesinden, savaşı tetikleme nedeni olarak görülebilecek tutumlardan kaçınılmıştır.

Mevcut durumdaki girişimleri Atatürk şu şekilde ifade etmiştir:

“Efendiler, büyük ve hayalî şeyleri yapmadan yapmış gibi görünmek yüzünden bütün dünyanın husumetini, garazını, kinini bu memleketin ve bu milletin üzerine celbettik. Biz Panislamizm yapmadık, belki ‘yapıyoruz, yapacağız’ dedik. Düşmanlar da ‘yaptırmamak için biran evvel öldürelim’ dediler. Panturanizm yapmadık, yaparız, yapıyoruz dedik, yapacağız dedik ve yine ‘öldürelim’ dediler. Bütün dâva bundan ibarettir. Bütün cihana havf ve telâş veren mefhum bundan ibarettir. Biz böyle yapmadığımız ve yapamadığımız mefhumlar üzerinde koşarak düşmanlarımızın adedini ve üzerimize olan tazyikatını tezyit etmekten ise haddi tabiye, haddi meşrua rücu edelim.” (TBMM ZC, 1921: 431).

Atatürk bu dönemde bahsi geçen ülkülerden uzak durulması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca Atatürk'ün Hatay, Musul, Batum, Batı Trakya gibi bölgelere özellikle önem verdiği ve bunun yanına bu şehir ve bölgeleri Türkiye'ye katmayı hedeflediği belirtilmektedir. Atatürk, 1922'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki konuşmasında Türkler ile ilgili şu ifadeleri kullanmıştır.

“Efendiler, bu dünyayı beşeriyette asgarî yüz milyonu mütecaviz nüfustan mürekkep bir Türk millet-i azimesi vardır ve bu milletin saha-i arzdeki vüsatı nispetinde saha-i tarihte de bir derinliği vardır... En bariz ve en kat'î ve en maddî delâil-i tarihiyeye istinaden beyan edebiliriz ki, Türkler on beş asır evvel Asya'nın göbeğinde muazzam devletler teşkil etmiş ve insanlığın her türlü kabiliyetine tecelligâh olmuş birer unsurdur. Sefirlerini Çin'e gönderen ve Bizans'ın sefirlerini kabul eden bu Türk devleti, ecdadımız olan Türk milletinin teşkil eylediği bir devlettir” (TBMM ZC, 1921: 305- 306).

Aktarılan ifadelerden de görülebileceği gibi Atatürk, bilinçli bir Türkçüdür. Türkistan bölgesindeki Türkler ve Türkiye'deki Türklerin ortak kültürel ve milli varlıklarını kabul etmektedir. Ayrıca buradaki Türkistan coğrafyasındaki kişileri de Türk olarak nitelendirmiştir. Atatürk'ün Türkçülüğünün siyasi kapsamda etki yaratıp yaratmadığı ile alakalı iki farklı değerlendirme bulunmaktadır. Yapılan değerlendirmelerden ilki Turancılık ülküsüne dair uygulamalar yapmadığı için Türkçülüğün siyasi kapsamda etkilerinin olmadığıdır. İkincisi de Türkçülüğün Türkiye'nin teşekkülü ile beraber siyasi alanda da etkili olduğudur. Atatürk'ün Türkçülüğünün siyasi kapsamda etkilerinin bulunup bulunmadığı da tartışılan hususlar arasında bulunmasına karşın ilmi ve kültürel alanlara etki gösterdiği görülmektedir. Atatürk tarafından alınan bazı kararlar ve yapılan uygulamaların yanında müspet ve sosyal ilimlerden faydalanarak teşvik ettiği uygulamalar, Atatürk'ün Türkçülük ve Türklüğe önem vermesinin yanında yarar sağladığını da göstermektedir.

Atatürk, bir millete millî bilinç kazandırmanın dil ve tarih alanlarından geçtiğini fark etmiş, bundan dolayı kültürel uygulamaları da bu yönde geliştirmiştir. Bu yönde talimatları ile Türk Ocaklarının 1930 yılındaki 5. Kurultayında Türk Tarih Heyeti kurulmuştur. İlk toplantısını 1930 yılında bir araya getiren heyet, 1931 yılına kadar 8 toplantı daha düzenlemiştir. Tevfik Bıyıkoglu tarafından başkanlık edilen toplantıyı, ikinci başkanlığını Yusuf Akçura ve Samih Rifat üstlenmiştir. Toplantının genel sekreterliğini ise Reşit Galip yapmıştır. Bir araya gelen heyet Türk Ocaklarının kapandığı 7. Kurultay'ın ardından Atatürk'ün emri ile 1931 yılında Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti ismiyle tekrar bir araya getirilmiş ve uygulamalarını sürdürmüştür (İnan, 1971a: 523). 1935 yılında Türk Tarih Kurumu olarak güncel halini alan kurum lise tarih kitaplarının düzenlenmesi gibi uygulamalar

yapmıştır. 1937 yılı itibariyle Atatürk tarafından isimlendirilen ve uygulamalarını günümüzde de sürdüren “Belleten Dergisi” yayın hayatına başlamıştır (Halaçoğlu, 2012: 548).

Atatürk döneminde Türkçülük şeklinde isimlendirilebilecek önemli çalışmalar arasında Türk Tarih Tez’inin ortaya atılması da bulunmaktadır. Türk Tarih Tetkik Cemiyeti tarafından hazırlanan ve *Türk Tarihinin Ana Hatları* isimli eser yoluyla Türklerin anayurdunun Asya olduğu savunulmuş, sonrasında Türk Tarih Tez’inin savunmasına paralellik gösterecek şekilde okullarda okutulmak için 1931 yılından itibaren dört ciltlik tarih kitabı yayımlanmaya başlamıştır (Toprak, 2021: 136).

1932 yılında antropolojik çalışmalara yoğunlaşan ilk Türk Tarih Kongresi bir araya getirilmiştir. Çok sayıda bildirinin sunulduğu kongrede tüm konuşmacılar antropolojiye ve tarih öncesi dönemlere değinmiştir. Bu yolla Batının aşağı nitelikte değerlendirdiği Türk ırkının antropoloji ve arkeoloji niteliğinin gösterilmesi ve Batı ülkelerinden geride olunmadığının, medeniyet devletleri arasında bulunulduğunun gösterilmesini sağlamıştır. Türk Tarih Tezi ile Türklerin anayurdunun Orta Asya olarak da isimlendirilen Türkistan coğrafyası olduğu, Türklerin uygarlık düzeylerinin mevcut dönemdeki tüm ırklardan daha üstün olduğu ve bunun yanında Türklerin Orta Asya’dan gelerek bu uygarlığı Sümer, Hitit ve Avrupa medeniyetlerinden geçerek tüm dünyaya yaydığını gösterilmek istenmiştir. Bu dönemde Sümer ve Hitit medeniyetlerinin temellerinin Türkler tarafından atıldığına dair görüşler de ön plana çıkmıştır (Saray, 2022: 133).

1937 yılında bir araya gelen II. Türk Tarih Kongresi kapsamında gündeme gelen kişi Eugene Pittard’tır. Düzenlenen kongrede arkeoloji ve antropoloji bilimleri ön plana çıkmıştır. Kongre kapsamında düzenlenen ilk kongreye benzer şekilde Türk Tarih Tezi savunulmuştur. Pittard bu düşünceye uygun şekilde Türklerin tarih sürecinde “*Eti*” adını kullandıklarını savunmuştur (Toprak, 2021: 66). Türk Tarih Tezi, bu dönemin bazı tarihçileri tarafından eleştirilmiş olmasına karşın Türk tarihçiliği ve Türk tarihi için dönüm noktalarından birini oluşturmuştur. Atatürk’ün ilmi Türkçülüğünün yanında dilde Türkçülük noktasında da etkinlik gösterdiği dikkat çekmektedir. Atatürk, Türk dili kapsamında “*Türk milletinin dili Türkçedir. Türk dili dünyada en güzel ve en kolay kullanılabilecek bir dildir. Onun için her Türk, dilini çok sever ve onu yükseltmek için çalışır... Türk dili Türk milleti için mukaddes bir hazinedir... Türk dili Türk milletinin kalbidir; zihnidir*” demiş, dilde Türkçülüğünün bariz göstergesi olarak ise “*Milliyetin çok bariz vasıflarından biri dildir. Türk milletindenim diyen insan, her şeyden evvel ve mutlaka Türkçe konuşmalıdır. Türkçe konuşmayan bir insan Türk kültürüne, topluluğuna bağlılığını iddia ederse buna inanmak doğru olmaz*” (Saray, 2022: 133) ifadelerini kullanmış ve Türklüğün koşulları arasında Türkçe’nin de bulunduğunu belirtmiştir.

Bu kapsamda Atatürk ve Gökalp'in Türkçülük düşüncesinin paralellik gösterdiği görülmektedir.

Dil kapsamında Atatürk döneminde ilk olarak harf devrimi yapılmış, böylece Arap harfleri bırakılarak Latin harflerine tümüyle geçiş sağlanmıştır. Ardından dilde sadeleştirme çalışmaları tekrar gündeme gelmiştir (ilk dilde sadeleşme hareketi, meşrutiyet döneminde Genç Kalem hareketidir.). Dil devrimi şeklinde isimlendirilen bu girişime Sadri Maksudi önderlik etmiştir. Maksudi, 1924 yılında Türkiye kapsamında dil hususunda konferans vermiş ve yaptığı konuşma ile dil yönündeki düşünceleri etkilemiştir. 1928 yılında tekrar Türkiye'ye gelerek dil devrimi için çalışmalar yapmış ve bu konudaki fikirlerini *Milliyet Gazetesinde* yazı dizisi halinde yayımlamıştır. Türkiye'de yaptığı çalışmalardan hazırladığı makalelerini sonrasında *Türk Dili İçin* isimli kitapta bir araya getirmiştir. Kitabın önsözüne Atatürk de eklemeler yapmıştır. Atatürk'ün hazırlanan çalışmayı beğenmesinin ardından yabancı sözcüklere Türkçe karşılıklar bulunması işini hızlandırmıştır (Toprak, 2021: 281-282).

Dil devrimi kapsamında yapılan çalışma sayısının artmasıyla beraber dil devriminin daha geniş alanlarda yapılmasına gereksinim duyulmuştur. Bir dil heyeti tarafından yeterli miktarda ve yeterli hızda işlem yapılamayacağı görülmüş ve 1932 yılında Türk Dili Tetkik Cemiyeti oluşturulmuştur. Oluşturulan cemiyetin liderliği Samih Rifat tarafından yapılmıştır. Kurulan cemiyetin kadrosunda Yakup Kadri, Celal Sahir ve Ruşen Eşref gibi isimler de yer almıştır. 1932 yılında I. Türk Dil Kurultayı bir araya getirilmiştir. Kurultayın toplanma hedefi Türk dilinin köklü ve eski bir dil olduğunun gösterilmesi olarak belirlenmiştir. 18 ve 23 Ağustos 1934 tarihleri arasında bir araya getirilen II. Türk Dil Kurultayı kapsamında da aynı hedef belirlenmiş, Türk dilinin yabancı kelimelerden arındırılması, yabancı kelimelere Türkçe karşılıklar bulunması ve Türk dilinin sadeleştirilmesi hedefleri sürdürülmüştür (Levend, 1960: 408-409).

1935'te yapılan çalışmalar Türk dili kapsamında yapılan çalışmalar adına dönüm noktası niteliği taşımaktadır. Bunun nedeni Phil Kvergie'in Atatürk'e henüz basılmamış çalışmasının kopyasını göndermesidir. "*La psychologie de quelques elements des langues turques*" isimli eser Atatürk'ün dil gelişim hususunda yeni fikirler edinmesine yarar sağlamıştır. Bu sayede Türkiye arasında "*Güneş-Dil Teorisi*" düşüncesi yaygınlık kazanmaya ve kabul edilmeye başlamıştır. Bu teorinin kabul görmesindeki temel neden teorinin Türk Tarih Tezi ile paralellik göstermesidir. Bu teori kapsamında Türk dili, göç yolu vasıtasıyla kültür kavramlarını diğer dillere de aktarmıştır. Bunun yanında Almanca, Fransızca gibi çok sayıda Avrupa dilinde etimolojisi bilinmeyen kelimenin Türk dilinde etimolojik karşılıklarının bulunması da bunun kanıtı olarak sunulmaktadır. 21 ve 31 Ağustos 1936

tarihleri arasında bir araya gelen III. Türk Dil Kurultayı'nın temel çıkış noktası *Güneş-Dil Teorisi* olarak kararlaştırılmış ve Türk dilindeki eksiklerin belirlenmesini ve giderilmesini hedefleyen çalışmalar sürdürülmüştür. Güneş-Dil Teorisinden hareketle Türkçe'nin farklı dillerdeki çok sayıda kelimenin temelini oluşturduğu fikrine varılmış, bundan dolayı yabancı kelimelere karşılık bulma uygulamaları yavaşlamıştır (Levend, 1960: 440).

Atatürk'ün kültür devriminde dikkat ettiği dil ve tarih konusu Türk Tarih Tezi ile Güneş-Dil Teorisini meydana getirmiştir. Bu teorinin gündeme gelmesini sağlayan durum antropoloji ve arkeolojidir. Atatürk, antropolojik ve arkeolojik çalışmalara ve araştırmalara destek sağlamıştır. Özellikle antropoloji hususunda Afet İnan bu konuda çalışmalar yapması için teşvik edilmiştir. Afet İnan'ın bu yöndeki çalışması "*Türkiye Halkının Antropolojik Karakterleri ve Türkiye Tarihi: Türk Irkının Vatanı Anadolu*" ismiyle Türkçe 'ye aktararak yayımlanmıştır. İnan, eserin önsözünde kendisini çalışmaya motive eden kişinin Atatürk olduğundan bahsetmektedir (İnan, 1947: 1).

Atatürk'ün antropoloji, dil, tarih gibi alanlarda yapılmasını teşvik ettiği çalışmaların temel hedefi ulus devletinin kurulması sürecinde Türk milletinin köklerinin belirlenmesi ve kökler ile bağlantıların geliştirilmesidir. Bunun yanında uzun süredir Avrupalılar tarafından dışlanan ve küçük görülen Osmanlı döneminde aslı unsur olarak değerlendirilmeyen Türk ulusunun köklerini hatırlatmak ve bu sayede hak edilen değerin oluşturulmasıdır. Bu süreçte Atatürk, Türkçülüğünü sembolize eden girişimlerde de bulunmuştur. Bu girişimler, Türklük bilincinin gelişimine destek sağlamıştır. Atatürk'ün "*Atatürk*" soyadını alması, basılan yeni paraların bir kısmında "bozkurt" sembollerine yer verilmesi Behçet Kemal Çağlar ve Faruk Nafiz Çamlıbel tarafından kaleme alınan 10. Yıl Marşı'nın kabul edilmesi benzeri gelişmeler, Atatürk'ün Türkçü düşüncelerinin somut yansımalarıdır. Bu dönemde Atatürk'ün yanında farklı Türkçü kişiler de çeşitli faaliyetler gerçekleştirmişlerdir. Bu kişiler arasında Munis Tekinalp de bulunmaktadır. Tekinalp, Osmanlı Devleti devrinde ilk olarak Osmanlıcılık düşüncesini benimsemiş olsa da sonraki süreçte Türkçü uygulamalar yapmış Yahudi asıllı biridir. 9. Dünya Siyonist Kongresi kapsamında Filistin bölgesinde Yahudi devletinin kurulması düşüncesine karşı gelmiş, kongrede Osmanlı vatandaşı olduğunu belirtmiştir (Kılıç, 2019: 586).

Tekinalp, ulus devletin kurulmasına düşünceleri ile destek sağlamıştır. 1928'de *Türkleştirme* isimli eserini yayımlamıştır. Tekinalp tarafından kaleme alınan eserde Türkiye'de yaşam süren farklı milletlerin ulusallaştırılmasının gereği belirtilmiştir. Tekinalp, ulusallaştırmanın bu milletleri yok etmeyi hedeflemediğini, bu gibi bir durumun mümkün olmadığını belirtmiş ve bu uygulamadaki hedefi yabancı etkenlerin toplumun bütünleyici

parçaları haline gelmesi ile üretime Türkler kadar yarar sağlaması olarak açıklamıştır. Tekinalp, Ziya Gökalp'in düşüncelerini savunmuş, Gökalp'i bu konuda "*Türkçülüğün peygamberi*" olarak isimlendirmiş ve Türk olduğunu belirten tüm insanların Türk olduğunu düşünmüştür. Gökalp tarafından savunulan Türkçülüğün köken, soy, mezhep, din gibi ayrışmaları yok ettiğini, temel gerçekliğin millet olduğunu belirtmiştir. Bunun yanında ulusun düşünce yapısı olarak gündeme geldiğini belirtmiş, yabancı unsurların tümüyle ana unsur olarak Türk ulusuna dahil olmasını önermiştir. Tekinalp tarafından önerilen yapı "*asimilasyon*" değil "*entegrasyon*" şeklinde ifade edilmektedir. Bunun yanında eğitim ve dil hususunda yabancıların Türkçe öğrenmelerinin yanında Türk ulusuna dahil olması için "on buyruk" isimli listeyi yayınlamıştır. Tekinalp tarafından Yahudilerin ve diğer yabancıların Türkçe konuşması, Türkçeleştirilmesi, havralarda duaların en azından bir bölümünün Türkçe olarak okunması, okulların Türkçe eğitim vermesi ve Türkleştirilmesi, ülke meselelerine dahil olunması, çocukların devlet okullarına yollanması, Türkler ile vakit geçirilmesi, ulusal ekonomide etkin görev alınması, cemaat ruhunun canlı tutulması ile Türk hakkının korunması gerektiği belirtilmektedir (Alp, 2001:28).

Tekin Alp 1936 yılında yazdığı "Kemalizm" isimli yazınında Kemalist düşüncenin temellerini belirtmiş ve bu alanda öncü kişiler arasında sayılmıştır. Dönemin önemli Türkçü isimlerinden biri de Zeki Veli Togan'dır. Başkurt kökenli olan Togan, Başkurt hareketlerine de liderlik etmesiyle bilinmektedir. Türkistan bölgesindeki "*Basmacı Hareketi*" kapsamında etkili görevler üstlenmiştir. Maarif Vekili Hamdullah Suphi Bey'in önerisi ile 1925 yılında Türkiye'ye gelerek Darülfünun 'da öğretmenlik yapmıştır. Türk Tarih Tez'ine ortaya atıldığı ilk dönemden itibaren karşı çıkmıştır. 1932'deki I. Türk Tarih Kongresi'nde bu düşüncesini belirtmiş ve bu yüzden tepki toplamıştır. Sonrasında Togan İstanbul'daki görevinden ayrılarak Viyana'ya gitmiş fakat Atatürk'ün ölümünün ardından 1939 yılında Türkiye'ye gelerek İstanbul Üniversitesinde bıraktığı görevini sürdürmüştür (Baykara, 2012: 209).

Moğol tarihi, Türk-Tatar tarihi, Türkistan tarihi benzeri alanlar ile Biruni, İbn Fadlan, Cengiz Han benzeri isimlere yönelik çalışmalar kaleme almıştır. Bunun yanında Türkiye'deki Türkçü dergilere de yazıları ile destek olmuştur. Özellikle ikinci nesil Türkçü kişilerin bilinen ve önderlik eden isimleri arasında yer alan Atsız'ın öğretmenliğini yapmış ve Atsız ile sık ve yakın temaslar kurmuştur. 1930 yıllarında Atsız tarafından Atsız Mecmua ve Orgun isimlerinde iki dergi çıkarılmaya başlanmış, resmî özellik göstermeyen Türkçü uygulamalar bu dergi çevresinde bir araya gelen gruplar tarafından düzenlenmiştir. Bu süreçte Azerbaycan'da bulunan Türkçü kişiler ve bu kişiler tarafından çıkarılan dergiler de Türkiye'ye yayımlanmış ve Türkçü düşüncenin gelişimine destek olmuştur. Sovyetler Birliği ile karşı karşıya

gelinmemesi için bu yazıların Türkiye'ye getirilmesi yasaklanmıştır. Buna karşın Cumhuriyet'in henüz erken dönemlerinde Türkçü düşünce ve ulus devletin kurulması süreci girift bir yapı kazanarak birbirinin tamamlanmasını sağlamıştır. Atatürk, Ziya Gökalp'in anlamlarını açıkladığı iktisadî, lisanî, ahlakî, hukukî Türkçülüğü faaliyete geçirmiş, bunun yanında Türkiye'nin kuruluşuyla beraber Türkçülük düşüncesine siyasi zeminde de etki göstermiştir (Kılıç, 2019: 587).

1.6. Türkçülük-Turancılık Kapsamında İlk İdeologlar

1.6.1. Yusuf Akçura

Yusuf Akçura 1876 yılında Şimşir şehrinde dünyaya gelmiştir. Kardeşleri yaşamını yitirdiğinden evlatlık verilen iki kardeşiyle beraber büyümüştür. Babası Hasan Akçura'dır. Hasan Akçura iki çuha fabrikasının sahibidir. Bundan dolayı görece varlıklı bir aile olduğu söylenebilmektedir. Ailenin yaşama tutunan tek çocuğu olarak Yusuf Akçura'nın fabrika işlerini devralarak sürdürmesi beklenmiştir. Fakat babasının geçirdiği kalp krizi neticesinde vefat etmesi işlerin annesi Bibi Hanıma kalmasına neden olmuştur. Fahri Banu Hanım, Yusuf Akçura henüz altı yaşındayken bir rahatsızlık yaşamış ve yatağa bağlı hale gelmiştir. Rusya Çarlığının savaflara girmesi sonucunda iktisadi dengeler bozulmuş, borç almak durumunda kalan Akçuraoğulları'nın da fabrika işleri sekteye uğramıştır. Ekonomik sorunun uzun süreli devam etmesi fabrikaların kapanmasına neden olmuştur. Sonrasında Yusuf Akçura ve ailesi İstanbul'a gelmiştir (Koşay, 1997: 391).

İlkokul ve Askeri Rüştıyeyi bitirmesini ardından Pangaltı'da bulunan Harbiye Mektebi'ne giden Yusuf Akçura, 1897'de Kurmay Subay olarak çalışmaya başlamıştır. Jön Türklerle bağlantılarından dolayı tutuklanmış, Harp Divanı tarafından alınan karar ile askerlik ilişkisi sonlandırılarak Fizan'a sürülmüştür. Fakat bir müddet sonra Trablusgarp'ta rütbeleri teslim edilmiş ve göreve tekrar başlamıştır. 1899 yılında Fransa'ya kaçmıştır. Ahmet Ferit ve Yusuf Akçura Paris'e gitmelerinin ardından "*Serbest Ulu mu Siyasiye Mektebine*" dahil olmuşlardır. Emil Bautmey ve Albert Sorel'den dersler almışlardır. Bu kapsamda Batı kültürüne de doğrudan maruz kalarak ve öğrenerek deneyimleme olanağı bulmuşlardır. Akçura, bitirme tezi olarak "Osmanlı İmparatorluğu Müesseselerinin Tarihine Ait Bir Tecrübe" isimli çalışmasını sunmuştur (Türkman, 2003: 134).

Prof. Enver Ziya Karal tarafından yapılan aktarıma göre Akçura, eğitimini tamamlamasının ardından Rusya'ya gitmiş ve burada amcasının yanında kalmıştır. Amcası varlıklı olmasının yanında Akçura'yı kendi mirasçısı olarak kabul etmiş ve fabrikalarının başına geçmesini istemiştir. Fakat Akçura amcasının isteğini reddetmiştir (Akçura, 2023: 1).

1903 yılında Kazan’da yaşamını sürdüren Akçura, bu dönemde “Üç Tarz-ı Siyaset” isimli makalesini kaleme almış ve Mısır’da bulunan “Türk Gazetesi”nde yayımlamıştır. Bahsi geçen eser modern dönemde Türkçülüğün ilk manifestosu şeklinde görülmektedir (Yüce, 1989: 228).

Akçura’nın siyasi hayatını ve düşünce dünyasını etkileyen olaylar arasında 1905 İhtilali de bulunmaktadır. 1905 yılının özgürlükçü ortamında Akçura, İsmail Gaspıralı’nın düşüncelerinden hareketle “*Ceditçiler*” grubuna dahil olmuştur. Siyasi yaşamını Türk milliyetçiliği ve reformasyonu üzerine oluşturan Akçura, düşüncelerini mümkün oranda siyasal zeminde aktarmaya çaba göstermiştir. Bunun sağlanması için Rusya Müslümanlarına özgür ve özerk haklar verilmesi gerektiğini savunan ve “*Tüm Rusya Müslümanları*” kongresi ile Rus yönetimine sesini duyurmaya çabalayan liberal *Rusya Müslümanlarına* da dahil olmuştur. Bu grupta sekreterlik görevini üstlenmiştir. Kazan bölgesinde kaldığı süreçte öğretmenlik yapan Akçura, bunun yanında siyasal uygulamalarını da artırarak Rusya Meclisi olan *Duma* kapsamında milletvekilliği yapmak istemiştir. Fakat Rus yönetimi Akçura’nın düşüncelerini riskli bulduğundan Akçura’nın tutuklanma emrini çıkarmıştır. Akçura seçim zamanına kadar üç gün boyunca hapis kalmıştır. Jön Türklerle bağlantısından dolayı II. Abdülhamit döneminde ülkeye girişi yasaklanan Akçura, II. Meşrutiyetin ilan edilmesiyle beraber ülkeye girebilmiştir. Akçura’nın İstanbul’da yürüttüğü çalışmaların başında Türkçülükle alakalı derneklerin tümüne yakınında kurucular arasında bulunması gelmektedir. Özellikle Türk Yurdu Cemiyetinin yayınlarını yürüten ve 1911 ile 1917 arasında müdürlük görevini üstlendiği Türk Yurdu dergisindeki uygulamaları öne çıkmaktadır (Yüce, 1989: 228).

I. Dünya Savaşı döneminde Akçura Darülfünun ile Deniz Lisesinde Tarih öğretmenliği yapmıştır. I. Dünya Savaşı’nın ardından İngilizlerin İstanbul’a girmesiyle beraber tutuklanmıştır. 1920 yılının ilerleyen dönemlerinde tutukluluk hali sonlanınca Anadolu’ya gelerek Millî Mücadele uygulamalarına destek vermiştir. Millî Mücadele döneminde Maarif Vekâleti ile Kazım Karabekir’in görev yaptığı karargâhta Kurmay Yüzbaşı görevinde bulunmuştur. Cumhuriyetin ilanının ardından 1924’te İstanbul Milletvekilliğine getirilmiştir. 1932’de Türk Tarih Kurumu’nda başkanlık görevine getirilmiş, vefatına kadar da bu görevi yerine getirmeyi sürdürmüştür (Yüce, 1989: 228-229).

Akçura’nın Türkçülük düşüncesine yönelik en etkili eserleri arasında *Üç Tarz-ı Siyaset* bulunmaktadır. Türkçülüğün ilk manifestosu olarak kabul edilen eser aynı zamanda eserin kaleme alındığı dönemin Osmanlı yönetimine hiciv niteliği taşımaktadır. *Üç Tarz-ı Siyaset* eseri, Akçura’nın Türkçülük, Osmanlıcılık ve İslamcılık düşüncelerini kaleme aldığı makeden, Ahmet Ferit Tek’in cevabından ve Gazeteci Ali Kemal’in eleştirisinden oluşan bir

derlemeyi temsil etmektedir. Akçura, *Üç Tarz-ı Siyaset* isimli eserde Türk milliyetçiliğine yönelik doktrin özelliği gösteren ve sistemli bilgileri aktarmaktadır. Fakat Akçura'nın makaleyi yazmasındaki temel hedef öğretisel Türkçülük düşüncesini belirtmek değil Osmanlı Devleti'nin gelecekte *Üç Tarz-ı Siyaset*'ten hangisine yönelmesi gerektiğinin sorgulanmasıdır. Makalenin sonunda *Üç Tarz-ı Siyaset* eserinde Osmanlı'nın geleceği için Türkçülük düşüncesinde fikir birliğine varıldığını fakat sonrasında bu düşüncenin uygulanmasında çeşitli problemler yaşanacağı ve bundan dolayı kendisinin de aklında soru işaretleri oluşturduğu düşüncesi yer almaktadır (Akçura, 2023: 34). Akçura'nın Türkçülük fikrinde düşünce birliğine varmasında Doktor Şerafettin Maumumi'nin etkileri bulunmaktadır.ERCÜMENT BERK, bu yöndeki etkileri şu şekilde aktarmaktadır: *“Akçura 1899'da Paris'e geldikten kısa bir süre sonra burada bulunan Türk mültecilerinden Doktor Şerafettin Mağmumi ile görüşmüştü. Doktor Şerafettin Mağmumi, Akçura'ya bu görüşmesinde; Osmanlıcılık fikrinin imkânsızlığını ve Türk milliyetperverliğinden başka sağlıklı bir fikrin bulunmadığını anlatmış, çoğunluğu Doğu ve Türk düşmanı olan Batılıların devamlı olarak dile getirdikleri adalet ve insaniyet sözlerine inanmanın tam bir ahmaklık olacağını belirterek, bütün bunları da Paris'te yaşadıklarından gözlemlediğini söylemişti. Şerafettin Mağmumi'nin bu sözleri zaten milliyetçilik izlerinin dimağında barındıran Akçura'yı çok derin etkilemişti.”* (Berk, 2018: 489).

Eserinde üç düşünceyi de olumlu ve olumsuz yönleri ile değerlendiren Akçura, önemli noktalar arasında milliyetçiliğin batı etkisiyle Türklerde gündeme gelmeye başladığını aktarmaktadır (Akçura, 2023: 34). Yarar ve devlet ikilemine değinen ve bu ikilemin değerlendirmesini yapan Akçura, Osmanlıcılık düşüncesinin gayrimüslim kesimden çok Türkler ile İslam mensupları tarafından onaylanmayacağını belirtmiştir. Bunun Osmanlı'nın 600 yıllık bir devlet olması ve bu düşüncenin yönetim yetkisini Türklerden alınarak salt eşitliğe indirmesini temsil etmesidir. İslam din kapsamında da gayrimüslimler ile Müslümanların eşit haklara sahip olmasının mümkün olmadığını belirtmektedir (Akçura, 2023: 28-29).

İslamcılık düşüncesinin oluşmasının güçlükleri kapsamında Akçura iki temel şart belirtmektedir. Bu şartlardan birincisi İslamcılığın Reel politiğe uygun düşmeyen düşünce sistemi olarak gelişmesidir. Ayrıca İslam dininde bulunan Müslümanların çoğu Fransa ve İngiltere benzeri Emperyalist devletlerin sömürgesini deneyimlemektedir. İslamcılık düşüncesinin hakimiyeti de bahsi geçen devletler ile Osmanlı'nın karşı karşıya gelmesi anlamını taşımaktadır. Reelpolitik'te çöküş sürecinde olan Osmanlı Devleti'nin Fransa ve İngiltere gibi devletler ile politik kapsamda karşılaşması mümkün değildir. İkinci şart

kavmiyet etkenidir. İslam'ın gündeme geldiği ilk dönemlerde de kavmiyetçiliğin bulunduğunu belirten Akçura, milliyetçiliğin batı etkisiyle gelişimi neticesinde, İslamcılık siyasetinin uygulama biçiminin milletler açısından imkânının güçleştiğini belirtmektedir (Akçura, 2023: 32-33).

Üç Tarz-ı Siyaset eserinde son olarak Türkçülük fikirleri aktarılmaktadır. Türkçülüğün oluşturulması hususunda Akçura tarafından yapılan en temel uyarı Türkçülüğün güncel bir düşünce olarak meydana gelmesi ve Türk kimliğinin Türk milletinde algılanması problemidir. Akçura, Türkçülük ve Türklük düşüncesinin tarih süresince İslamiyet ve Müslüman kimliklerinin gerisinde kaldığını belirtmektedir. Bu düşünceye göre Türk milletlerinin birçoğu Müslümandır. Bunun yanında Batı etkisiyle gelişen bir “Pan” Milliyetçilikten çok İslamiyet ile İslam Birliği düşüncelerine aşinalık bulunmaktadır. Akçura bundan kaynaklı İslamcılık politikasının Türkleri bir araya getirme noktasında daha etkin bir unsur olabileceğini belirtmektedir. Türklük kimliğinin Müslümanlık inancının gerisinde kalmasına ek olarak Türklüğün yalnızca bir Batı Türklüğü olarak düşünülebileceğini belirtmiştir. Başka bir ifade ile tüm Türklerin bir devlet olarak bir araya gelmesi düşüncesinin yalnızca Osmanlı Türklerinde bulunduğunu belirtmektedir. Bu düşüncenin diğer Türk milletlerinin düşünce hayatında etkinlik göstermediğini aktarmaktadır (Akçura, 2023: 34-35).

1.6.2. Mehmet Ziya Gökalp

1876 yılında Diyarbakır'da dünyaya gelen Ziya Gökalp, Türk Milliyetçiliği düşüncesini ortaya koyan ve sistemli hale getiren kişi olarak Türk düşünce dünyasında önemlidir. Türkçülük kapsamında özellikle düşüncelerin şekillenmesinde gençliğinde tanıştığı İttihat ve Terakki içerisinde bulunan ve asıl mesleği doktorluk olan Abdullah Cevdet önemlidir (Gürsoy ve Çapçioğlu, 2006: 93). Buna ek olarak İttihatçılar arasında bulunan İshak Sukuti ve İbrahim Temo gibi kişilerle de tanışması Ziya Gökalp'in düşünce dünyasının gelişiminde etkili olmuştur. Gökalp, 1899'da “*yasak kitapları okuma ve zararlı derneklere üye olmak*” suçundan tutuklanarak bir yıl boyunca hapiste kalmıştır (Gürsoy ve Çapçioğlu, 2006: 90).

Gökalp'in düşüncelerinin gündeme geldiği dönem, II. Meşrutiyetin ilanı ile bu dönemin sonrasındır. Bu süreçte kaleme aldığı eserler, “*Türk Medeniyet Tarihi (1926)*”, “*Kızılme (1914)*”, “*Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak (1929)*”, “*Türkçülüğün Esasları (1923)*” şeklinde gündeme gelmiştir. Bunun yanında Gökalp, Türk Sosyoloji ekolünün oluşumunda da önemli bir yer tutmaktadır. 1910 yıllarında Dar'ül Fünun'da Profesör olarak ilk Sosyoloji bölümünün kurucusu olmuştur. Bu bölümün başkanlığını da

yapmıştır (İnalçık, 1996: 103). Bu durum Sosyoloji Bilimi Tarihi adına önemli gelişmeleri temsil etmektedir. Bunun nedeni Gökalp tarafından kurulan Sosyoloji Kürsüsü'nün Dünyadaki ikinci Sosyoloji kürsüsü olmasıdır. Dünyada kurulan ilk Sosyoloji Kürsüsü, Fransa Sorbonne Üniversitesi kapsamında 1896'da Emile Durkheim tarafından kurulmuştur. Ancak Gökalp tarafından kurulan kürsü, kimi sosyologlar tarafından ilk kabul edilmektedir. Bunun nedeni ise Sorbonne Sosyoloji Kürsüsü'nün 1913 yılında resmi Sosyoloji Kürsüsü olarak kabul edilmesidir. Bunun öncesinde “*Toplum Felsefesi*” ismiyle işlenmektedir (Gürsoy ve Çapçioğlu, 2006: 95).

İttihad ve Terakki kadrosunda çeşitli görevler üstlenen Gökalp'in Türk Milliyetçiliği yönündeki düşünceleri İTF'ını etkileyerek 1912 yılının ardından Osmanlı Devleti'ne hâkim olan ittihatçı kadro tarafından düşünceleri uygulamaya geçirilmiştir. Gökalp'in Milliyetçilik düşüncelerini aktaran önemli eseri *Türkçülüğün Esasları* isimli eseridir. Gökalp, kaleme aldığı eserde Milliyetçiliği kültür merkezi olarak değerlendirmiş ve Türklerin dahil olduğu medeniyetin Turan Medeniyeti olduğunu aktarmıştır. Medeniyet hususunda Osmanlı'nın Batı ve Doğu medeniyetlerini bir arada işlemeye çalışan ancak hiçbir zaman içinde ahenk ve denge bulamayan bir medeniyet olarak değerlendirmiştir (Gökalp, 1977: 42).

Gökalp, medeniyetin kurulması kapsamında en temel etkenin Milli Devlet'in oluşturulması olduğunu savunmuştur. Yakın görüş olarak “*Türkiyecilik*” ifadesini kullanan Gökalp milli kültürün oluşturulmasının tamamlanması ile daha uzak düşüncelere erişmenin yollarını aramıştır. Bahsi geçen düşüncelerin şu şekilde listelenmesi mümkündür:

- Türkiyecilik
- Türkmencilik ya da Oğuzculuk
- Turancılık (Gökalp, 1977: 28-29)

Gökalp'in bu düşünce aşamaları kendisini siyasal düşüncelerinin özetini temsil etmektedir. İlk olarak Türk kültürünün yaşatılması için Milli Devlet, sonrasında kültürel yakınlık şeklinde Türkmenler ile siyasal ve kültürel yakınlaşmaların neticesinde birliğin oluşacak Türkmencilik ile son evrede Türk Topluluklarını kültür kapsamında Doğu medeniyeti ismi ile bir araya getirecek Turancılık oluşacaktır. Gökalp tarafından önerilen Milliyetçilik bilincinde siyasal kapsamda ırkçılık bulunmamaktadır. Gökalp'in Türkçülük hususunda düşünceleri şu şekilde aktarılmaktadır:

“*Kavmi Türkçüler de milleti kavim zümresiyle karıştırırlar. Kavim, aynı anadan, aynı babadan üremiş, içine hiç yabancı karışmamış kandaş bir zümre demektir. Eski cemiyetler, umumiyetle saf ve yabancılarla karışmamış birer kavim olduklarını iddia ederlerdi. Halbuki, cemiyetler tarih öncesi zamanlarda bile, kavmiyetçe halis değildirlar... Evlenmeler, göçler,*

yabacıları kendine benzetme ve başka bir topluluk içinde erime gibi hadisseler milletleri daime birbirine karıştırmıştı...Fertler dünyaya gelirken sosyal bir vasıf taşımazlar. Yani sosyal duygu ve düşüncelerden hiçbirini beraberinde getirmezler. Mesela dil, din, ahlak, estetik, siyaset, hukuk ve iktisat sahasına ait hiçbir duygu ve düşünceyi beraber getirmezler. Bunların hepsini sonraları, terbiye yoluyla cemiyetten alırlar. Demek ki, sosyal özellikler uzvi verasetle geçmez, yalnız terbiye yoluyla geçer. O halde, kavmiyetin milli karakter bakımından da hiçbir rolü yok demektir.” (Gökalp, 1977: 18-19).

Gökalp, Türk Milletinin İslam dinine yönelmesiyle beraber Doğu Medeniyetine dahil olduğunu düşünmektedir. Ancak topluluk kültürü kapsamında kendisine ait kültürleri de bulunmaktadır. Bu hususta Türk toplumlarının yapması gereken “ırk” temelinde Turan davası değil Doğu medeniyeti yönünde bir araya getirilecek Turan olmaktadır.

Dil bilimi, içtima ve tarih alanlarında yapılan çalışmalar, Osmanlı’nın temel unsurunu meydana getiren Türklerin milli şuurunu oluşturmaya dair çalışmaları temsil etmektedir. Bunun sağlanması noktasında Osmanlı’nın siyasi etkenlerinin dikkate alınması gerekmektedir. Osmanlı, 1839 yılında Tanzimat Fermanı’nın ardından bürokrasi kapsamında çeşitli düşünceleri değerlendirmiştir. Bu süreç Türkçülük akımını da Tanzimat yenilikleri etkisi ile geliştirici ve özellik göstermiştir. İlk Türkçü düşünürlerin belirttiği kültür milliyetçiliği, 1908 yılı devriminde gündeme gelen Bursalı Tahir Bey, Veled Çelebi, Necip Asım gibi düşünürler tarafından ilham alınarak benimsenmiştir. Bu sayede Türk milliyetçiliği kendi ortamını ve zincirini oluşturmayı başarmıştır. Osmanlı’nın çok uluslu ve kompozit yapıları bir devlet olduğu değerlendirildiğinde milliyetçiliğin olumlu sonuçlarının yanında olumsuz sonuçlarının da bulunabileceği görülmektedir. Osmanlı’da gündeme gelen milliyetçilik fenomeni temel unsurunu Türklerin oluşturduğu üniter üst kimlik olarak Osmanlı Türk Milleti’nin oluşturulmasını hedefleyen milliyetçilik önermesi olarak kabul edilmektedir. Bu süreç millet unsurunun gündeme getirilmesi gerekmektedir. Bunun nedeni topluluk olarak Osmanlı’ya katılım gündeme gelmektedir. Jön Türkler ve ilk Türkçüler birliğindeki bazı kişiler Fransız milliyetçiliğine benzer yapıda düşünceleri benimsemektedir (Tevetoğlu, 1996: VI).

Bu döneme kadar tarih kapsamında benzeri bulunmayan bu devrim, Osmanlı düşünürlerini özellikle halk yönetimi gibi olaylar yönünde etkilemiştir. Osmanlılar birliği ile gündeme gelen Osmanlıcılık ile Batıcılık düşüncelerinin de Türkçülüğten bağımsız düşünülmemesi gerekmektedir. Osmanlıcılık, Türkçülük ve Batıcılık düşüncelerinin birleşimi ile gündeme gelen tablo Meşrutî rejim ile yönetilen Liberal iktisadiyat barındıran ve Türklerin yönetimde temel olduğu Osmanlı Devleti’nin oluşturulmasıdır. Bu yöndeki fikirlerin girift

yapıda bulunması şöyle örneklendirilebilmektedir: Mustafa Celâlettin Paşa, *Eski ve Modern Türkler* isimli eserinde, Türkleri *aryan* ırkının mensubu olarak göstermiş ve bu şekilde gerek Türk milli şuurunun oluşmasını sağlamak gerekse Osmanlı Devleti'nde batılı olarak ifade edilen gelişmiş teknoloji ile tutumları olumlamaya çaba göstermektedir. Namık Kemal, kaleme aldığı “Osmanlı Tarihi” isimli yazınında Celâlettin Harzemşah’tan “Türkçü Dünya” fikirleri barındıran bir yazar gibi bahsetmesinin yanında Cumhuriyet döneminin Turancı ve Türkçü düşünürleri arasında bulunan Atsız tarafından Türkçü olarak değerlendirilmektedir (Gökalp, 1977: 8-9). Bunun yanında Yeni Osmanlılar topluluğunun önemli üyeleri arasında bulunmakta, Osmanlı devletinin yıkılarak yeni Türk milletinin temellerini ve merkezini oluşturduğu bir devletin kurulmasını istemektedir. Şahsi fikirlerinde Osmanlılık düşüncesini barındıran ve Osmanlı içerisinde “özgürlük” merkezli meşruti liberal düzenin kurulmasını istemektedir. Bu dönemin Türkçülük tarihi kapsamında önemi değerlendirildiğinde antropolojik ve filolojik ekseninde Türk kültür milliyetçiliği, Türk siyasi tarihinde ilk defa bu süreçte gündeme getirilmiştir. Mustafa Celalettin Paşa, Ahmet Vefik Paşa, Ziya Paşa, Süleyman Paşa, İbrahim Şinasi benzeri kişiler Fransız devriminin öncülerine benzer şekilde evrensel ve felsefi altyapı kuramalarına karşın Osmanlı düşünürleri olarak destekledikleri ve yaptıkları çalışmalar Türkçülük düşüncesinin siyasal kurucuları olarak kabul edilen Akçura ve Gökalp’in fikri dünyalarının gelişimine yarar sağlamıştır.

1.7. Atatürk ve Turancılık

Cumhuriyet’in ilanının ardından kurulan Türkiye Cumhuriyeti, imparatorluk birikimi sonucunda Türk kültürü çevresinde bir milli devlet özelliği ile kurulmuştur. Bahsi geçen milli devletin sınırları, Misak-i Milli kurallarına göre belirlenen sınırlara bağlı kalınmasıyla belirlenmiştir. Sosyolojik yönden, ortak hayat kültürü oluşturmuş ve ortak dini ilişkiler temel alınarak kararlaştırılan sınırlar, çağdaş milli devletin de merkezini oluşturmaktadır. Ancak Lewis, kurulan yeni devletteki bazı Tatar göçmenlerinin PanTürk İmparatorluğu kurma düşüncesinde olduğunu ancak bu gibi tasarı ve tutkulara Atatürk’ün bu dönemde karşı olduğunu belirtmektedir. Lewis’in savunmasına göre “*Türklerin Türkiye’de yapacakları uzun ve çetin bir görevi vardı. Diğer yerlerdeki Türk kardeşleri, onların sempatik ilgi ve dostluğundan yaralanabilirlerdi; fakat kendi siyasi kaderlerini kendileri yaratmalı, Türkiye Cumhuriyeti’ni kendi işinden alıkoyup, uzak ve tehlikeli maceralara sürüklemeye çalışmamalı idiler*” (Bernard, 1998: 355).

Osmanlı’nın kültürel ve toplumsal ortamı üzerine kurulan yeni Türk devleti, kendi varlığının meşru hale gelmesi adına kültür, iç ve dış politika, toplum geliştirmiştir. Bu kısımda

yalnızca bu tez ile bağlantılı şekilde Atatürk'ün Turancılık hususundaki düşünceleri değerlendirilecektir.

Atatürk, Osmanlı döneminde farklı siyasi kuralların uygulandığını belirlemiş, bu siyasi kuralların hiçbirinin güncel Türkiye siyasi biçimine uygun olmadığını belirtmiştir. Bundan dolayı Osmanlı döneminde uygulanan siyasi ilkelerin Türkiye kapsamında uygulanmayacağını belirtmiştir. Bu dönemde hayat, müsademe ve mücadele anlamına da gelmektedir. Hayatta başarı elde etmek, muhakkak mücadelede başarı sağlanmasına bağlıdır. Bu durum da manevî gücün yanında kudret ve maddi gücü de gerektiren bir konudur. Bunun yanında insanların içerisinde bulunduğu tüm konular, riskler, tehlikeler, başarılar, toplumsal mücadelenin etkilerinden oluşmaktadır. İlk olarak Osmanlı topraklarının dışında başlayan, burada gelişen ve etkileri Osmanlı Devleti'ni de etkileyen *Turancılık*, dağılma sürecinde Osmanlı'nın kurtuluş arayışı olarak gündeme gelmeye başlamıştır. Fakat bu düşünce yeterli oranda destek bulamamıştır. Yeterli oranda destek görmemesinin nedenleri arasında sosyal, siyasal ve ekonomik etkenlerin olumsuz etkilerinin bulunduğu görülmektedir. Bütün Türk milletlerinin bir araya gelmesinden oluşan bütünlüğe Turancılık denmektedir. Ek olarak bu hususta Gökalp şu ifadeleri kullanmaktadır; “*Vatan ne Türkiye’dir Türklere ne Türkistan, Vatan büyük ve müebbettir: Turan.*” (Gökalp, 1970: 38).

Atatürk, Türklüğün ve Türk milletinin milli bütünlük ve varlığının devam etmesi adına milli kültürün temeli olan milli dil ve tarihin araştırılması, öğrenilmesi ve geliştirilmesiyle vatandaş olmak ve kadar birliğinin sağlanmasını benimsemektedir (Karakoç, 2002: 23). Turancılık düşüncesi Atatürk döneminde dış politika mecrası olarak değerlendirilmiştir. Cumhuriyetin ilanının ardından kültür politikaları kapsamında Türkiye dışında yaşam süren Türkler ile birliktelikler sürdürülmüştür. Ek olarak Atatürk bu süreçte Turancılık düşüncesinden uzaklaşılması ve dayanak sağlanmaması adına dil kurumunun yanında Tarih Kurumunun kurulmasını istemiştir. Orta Asya'nın Türklerin göç ederek yerleştiği anayurtları olduğunu göstermeyi amaçlayarak Turancılık düşüncesi bulunan insanların hafızasına anayurt olması dışında bir öneminin bulunmadığı belirtilmeye çalışılmıştır (Vurucu, 2017: 167).

Atatürk'ün düşüncesine göre anavatan, milliyetçiliğin temel hedefleri arasında bulunmakta ve sınır dışında tutulmamaktadır. Misak-i Milli Türkler için yurt sınırlarının belirlenmesinden çok vatanseverlik bilincini göstermesi adına önemlidir. Atatürk'ün Turancılık düşüncesi az sayıda çalışmada değerlendirilmiştir. Bu çalışmada Atatürk'ün Türk milliyetçiliğine yönelik düşüncelerinin Türkler hususunda hangi oranda ve neden önemli olduğunun gösterilmesi hedeflenmektedir. Atatürk “*Kurtuluş Savaşı asırların ve asırlarca yaşamakta olan insanların çok acı, çok kanlı mücadeleler ile meydana koyduğu bir hakikattir.*

Ancak bizim oluşturmış ve uyguladığımız mesleki siyasi, milli siyasettir.” ifadeleriyle meclis konuşmasında milli sınırlardaki milli değerlere öncelik verdiğini ve Turancılık düşüncesinin reddedilmesi gerektiğini belirtmektedir (Atatürk, Nutuk, 1927: 436).

Atatürk döneminde öncesinde Osmanlı’da olduğu şekilde Turancılık çok sayıda düşünür güncel hale getirilmiş ve değerlendirilmeyi sürdürmüştür. Atatürk, Kurtuluş Savaşını atlatmış bir toplumun deneyimlediği zorlu hayat şartlarında tekrar bir heves ve hayal peşine sürüklenmenin yararlı olmadığını fakat topraklar dışında yaşam süren Türklerin de baskı altında yaşamasına ve ezilmesine müsaade etmeyen ve kurulan bağları koparmamaya gayret gösteren bir tutum sergilemiştir. Atatürk’ün milliyetçiliği ülke toprakları içinde bulunan Türk halklarının bütünlüğü ve beraberliği üzerine kurulu olduğundan ülke sınırları dışındaki Türklerle bütünleşme düşüncesini reddetmektedir. Atatürk’ün kültür ve vatan birliği ile kurulan milliyetçi düşüncesi Turancılık düşüncesiyle zıtlık içerdiğinden Turancılık düşüncesine olumlu bakmamaktadır. Atatürk kurulan yeni devlette vatan düşüncesinin tüm insanlara yerleşmesini sağlamış ve ülke sınırları dışında kalan bölgelerle ilgili birliktelik ve mücadele düşüncesinin doğru olmayacağı düşüncesini desteklemiştir. Turancılık düşüncesini reddetmesine yönelik Meclis konuşmasında açıklama yapmış; *“Hakikatte bütün gayemiz, milli sınırlarımız içindeki milletimizin rahatını, refahını ve vatanımızın bütünlüğünü korumaktan ibarettir. Çünkü, maddi manevi bütün kuvvet ve kudretimizi belirli olan vatanımız içinde ortaya koymayı arzu ettik. Sınır dışında dağınık bir surette zayıf düşmekten kaçındık”* (Vurucu, 2009: 62-63) ifadelerini kullanmıştır. Bunun yanında Atatürk: *“Biz kendi gücünü bilen kimseleriz, gerçekleşmesine imkân olmayan emeller sahibi değiliz.”* (Keskin, 1999: 367) sözleri ile Turancılık yönündeki düşüncelerini belirtmiştir.

Atatürk *“uzun zaman aynı vatanda, aynı devletin çatısı altında, aynı otoritelere tabi olarak, aynı acıları, aynı sevinçleri paylaşan milletin bütünlüğünü”* hedeflediğini ve savunduğunu belirtmiştir (Sarıay, 1990: 51). Atatürk’ün ifadelerinden hareketle son Osmanlı Meclisi Mebusası’nın kurulması ile Misak-ı Milli’nin kabullenilmesiyle beraber TBMM’nin milli egemenlik bilincini kabullenmesiyle 1920 yılı sonrasında Turancılık düşüncesi yüksek oranda zayıflamış ve sonrasında Kurtuluş Savaşı’nın kazanılması ile Turancılık düşüncesi tümüyle reddedilmiştir. Atatürk, tüm dünyadaki Türklerin bir arada birleştirilmesini hedefleyen Turancılık düşüncesinin aksine vatan ifadesinin içerisinde yaşam sürülen siyasi sınırlar ile güvenliği sağlanmış topraklar olarak görerek milliyetçi düşüncüyü savunmuştur. Ulusal savaşın ve bu savaşın sınırlarının belirlenmesi hususunda Misak-ı Milli, belirgin biçimde Pantürkizmin reddedilmesi anlamına gelmektedir (Georgeon, 1986: 106).

Atatürk'ün gelişim stratejisi “*Türkiye'nin emeli, şimdiki milli sınır içinde dahili ve harici tam bağımsızlık ile yaşamak ve bu esası sağlamak şartıyla Rusya ile mukadderatını ve geleceğini birleştirmektir.*” (Perinçek, 2005: 240). Atatürk tarafından savunulan Turancılık düşüncesi mücadele düzeyine ulaşmayan bir düşüncedir. Fakat Türk ırkına dair sürekli farklı bir sevgi beslediğini belirtmektedir. Atatürk'ün bu hususta söylediği “*Dünya yüzünde, Türk'ten daha büyük, ondan daha eski, ondan daha temiz bir millet yoktur ve bütün insanlık tarihinde görülmemiştir*” ifadeleri önem kazanmaktadır (Kırşehir Haber Türk, 2023: 1). Fakat Turancılık düşüncesi adına aktif politikalar geliştirilmemiş ve uygulanmamıştır. Yalnızca düşünce akımı şeklinde değerlendirilmiştir. Lewis, kurulan yeni devletteki Tatar göçmenlerinden bazılarının PanTürkist imparatorluk düşüncesini savunduklarını, ancak bu gibi tasarımlara ve tutkulara Atatürk'ün net ifadelerle karşı çıktığını belirtmektedir. Lewis: “*Ona göre, Türklerin Türkiye’de yapacakları uzun ve çetin bir görevi vardı. Diğer yerlerdeki Türk kardeşleri, onların sempatik ilgi ve dostluğundan yaralanabilirlerdi; fakat kendi siyasi kaderlerini kendileri yaratmalı, Türkiye Cumhuriyeti’ni kendi işinden alıkoyup, uzak ve tehlikeli maceralara sürüklemeye çalışmamalıdır.*” demiştir (Lewis, 2000: 355).

Atatürk'ün Turancılık düşüncesini desteklememe sebepleri arasında Rusya ile Kurtuluş Savaşına dayanan dostluk bulunmaktadır. Bu kapsamda kurulan dostluğun 3 Mart 1918 tarihinde Osmanlı ve Brest Litovsk antlaşmasıyla başladığı düşünülebilmektedir (Perinçek, 2005: 19). Bunun sonucunda Türkiye, savaş sürecinde Doğu bölgesini koruyabileceği dostluğu oluşturmuştur. Kurtuluş Savaşı sürecinde milli mücadele adına gereken savaş kaynaklarının yeterli olmamasının yanında Anadolu’daki halkın yeterli desteği verememesi ve güçsüz olunmasından kaynaklı savaşta güçlükler yaşanmıştır. Atatürk yeterli oranda cephane ve silahın bulunmadığı ordunun meydana gelen güçlükler karşısında uzun süre direnemeyeceğinin bilincinde bir yönetici olarak ön plana çıkmaktadır. Bu kapsamda Atatürk, güvenilebileceği ve ülkenin geleceğini tehlikeye atmayacağı Misak-ı Milli sınırlarına saygı gösteren ve çıkar gözetmeyen yardımlar alınabileceğini savunmaktadır. Bu süreçte güvenilebileceği tek ülke de Rusya olarak gündeme gelmektedir. Millî Mücadele’nin sürdürüldüğü dönemde çok sayıda destek aldığı ve dostluğunu geliştirdiği Rusya için Türkiye önemli bir konumda bulunmaktadır. Rusya I. Dünya Savaşı sonlanmadan geri çekilmek zorunda kalmıştır. Rusya, savaşın sürdüğü dönemde Fransa ve İngiltere’nin Türkiye’ye yönelik planlarının farkındadır. Bahsi geçen devletlerin Türkiye karşısında giriştikleri savaşları kazanmaları halinde Rusya topraklarının da etkileneceğinin farkındadır. Bundan dolayı Türkiye’nin emperyalizm karşısında savaş kazanması Moskova’nın Güneyinin korunmasını anlamını da taşımaktadır (Perinçek, 2005: 21).

Atatürk, İttihat ve Terakki dönemini deneyimlemiş olduğundan Misak-ı Milli kapsamında sınırlarını belirlemiştir. Bu kapsamda içerisinde bulunulan dönemin koşullarında Kurtuluş Savaşı'nda Moskova'dan destek almıştır. Türkiye'de Turancılık girişimleri başlaması ile doğrudan etkilenecek ilk ülke konumunda yine Rusya bulunmaktadır. Bu dönemde Kafkaslarda ve Orta Asya bölgesinde Türk devletleri Rusya'nın boyunduruğu altında bulunmaktadır. Bundan dolayı Atatürk, Turancılık düşüncelerini net biçimde reddetmektedir (Tekin, 2017: 3).

Savaş sürecinde başlangıç gösteren iş birliğinin savaş sonrasında da sürdürülmesi iki devlet adına da önemlidir. 1925'te Türkiye ve Rusya arasında “*Dostluk ve Tarafsızlık Antlaşması*” imzalanmıştır. Bundan dolayı iki ülke arasında kurulan dostluğun hasar görmemesi ve bu süreçteki önemli dış kuvvetler arasında yer alan Rusya'nın tepkisinin alınmaması için Atatürk, Turancılık düşüncesini reddetmiştir. Atatürk, Turancılık uygulamalarının toprak kazanarak değil kültürel birliktelik yoluyla sağlanabileceğini belirtmektedir (Kocatürk, 1984: 185-186).

Atatürk, Türkleri bir araya getirecek bir devlet idaresi ve idealde toplanması düşüncesinden yana politikalar geliştirmek ve siyaset yürütmekten ziyade diğer Türklere de barındırdıkları ortak ırk ve dil kültürünü birliktelik sağlayacak biçimde sürdürecektir. siyasi girişimlerde bulunmayı tercih etmiştir. fakat Türklerin yaşadığı bölgelere öğretmenler yollaması Türk Dil Kurumu ile Türk Tarih Kurumu üzerinde özel bir hassasiyet göstermesi ve Latin harflerinin kabul edilmesi gibi çok sayıda uygulamanın temelinde Turancılık düşüncesinden çok Türk Birliğinin altyapısını dil birliğiyle kurma düşüncesinin bulunduğu görülmektedir (Köksal, 2013: 1).

Atatürk, tarih ve dil alanındaki uygulamalara önem vermiştir. Bunun sebebi milli kültürü oluşturan dil ve zengin Türk tarihinin ortaya konmasıdır. Farklı bir aktarımla Atatürk milli kültürün merkezini oluşturan ortak dil ve ortak tarih bilincinin oluşturulmasının yanında geliştirilmesini önemsemiş ve bu yöndeki gelişmelere ağırlık vermiştir. Türk dünyası içerisinde ortak dil yönünde yapılacak uygulamalar ile toplumlar arasında etkileşim hem daha kolay kurulacak hem daha başarılı yapılacak hem de değer kazanacaktır. Atatürk tarafından Dil ve Tarih Kurumlarının kurulması, Timur, Cengiz, Attila ve Mete'yi milli kahramanlar olarak belirtmesi; Türk dil ve lehçelerini araştırması, Türk tarihinin Osmanlı'nın öncesinde de varlık gösterdiğinin ve köklerinin Orta Asya'ya kadar dayandığının görülmesi ve öğretilmesi adına girişimler yapması, Turancı düşünceler barındırmamasına karşın Türklerin ortak noktalarda bir araya gelmesini sağlamaya yöneliktir (Karabulak, 2017: 193).

Atatürk, yalnızca ortak kültür ya da ortak dil birliğinin gelişimiyle Batılı devletler arasında hız kazanan asimilasyon çalışmalarının engellenmesini hedeflemektedir. Dünya ülkelerinde yapılan asimilasyon ve girişimlerin sebep ve sonuçlarının bilincinde olan Atatürk, farklı ülkelerin politika, strateji ve uygulamalarından ders çıkararak ilerlemenin gelişimin önünü açmasının yanında boyunduruk altında bırakılmayı da engellediğini düşünmektedir. Atatürk, ortak tarih bağı bulunan Türk dünyasında varlık gösteren lehçe farklarının ortadan kaldırılmasıyla ortak dil bağının kurulabileceğini, Türk dünyasının kültür birliği kapsamında toplanabileceğini düşünmektedir. Bu hedefe ulaşmak adına uygulanabilecek seçeneklere dair yapılmış uygulamalar da bulunmaktadır. Bahsi geçen girişimi yapan kişi Kırım asıllı Türklerden Gaspıralı İsmail olmaktadır (Saray, 1995: 54-55). Gaspıralı İsmail de işte ve dilde birlik düşüncesine uygun hareket etmiştir.

Gaspıralı'nın birliği Orta Asya'da, Karadeniz Havzasında ve Kafkasya'da yaşayan Türklerin kültür birliğine yöneliktir. Atatürk'ün özellikle belirttiği hususlardan olan dış ülkelerdeki Türklerin değerlerine ülkü birliğiyle erişebilecekleri, bunun sağlanması için de siyasi mücadele öncesinde kültürüne, tarihine ve diline önem verilmesi ile bunların korunması için gerekenlerin yapılması gerektiğini belirtmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nde Türk milletlerinin birliği olarak gündeme gelen Turancılık düşüncesi güncelliğini sürdüren bir görüş olarak varlık göstermiştir. Çok sayıda yazar ve düşünür bu husustaki destekleyici düşüncelerini yayınlamıştır. Çok sayıda düşünürün ortak görüşü son dönemde büyük Turan düşüncesinin bir illüzyondan, hayalden, his manzumesinden ibaret olduğu yönünde gelişmiştir. Çekici bulunmasına karşın gerçekçiliği yoğun olmayan bir hayalden ibaret olarak görülmeye başlanmıştır (Aydemir, 1997: 163-165).

Temelde Balkan savaşlarından bu yana süregelen Türk Birliği çalışmaları öne çıkmaktadır. Bahsi geçen çalışmayı yürüten gruplar arasında siyasi birlik düşüncesine yoğunluk verilmesi ve özellikle Rus işgalini deneyimleyen Türklerin de kurulacak birliğe katılmasını savunurken bazı gruplar Türk birliğinin dilde, ülküde ve kültürde sağlanabilecek bir yapı olduğunu savunmaktadır (Saray, 1995: 53).

Türk birliğinin kültürde, dilde, tarihte ve ülküde sağlanabileceğini savunan grup Türkiye dışında yaşam süren Türkler ile kültür birliği kurulmasının dönemin siyasi zeminine de uygun olacağını savunmaktadırlar. Atatürk'ün yönelimi de bu tercihten yana olmuştur. Fakat Türklerin birçoğu Sovyet bölgesinde yaşam sürmektedir. Bu yönde Atatürk tarafından kararlaştırılan Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasının ardından temel siyasi hedef “barış” ortamının oluşturulması ve korunması olmuştur. Atatürk “*hem yurdun içinde hem de yurdun*

dışında barış ve düzen istemekte, bu doğrultuda çalışmaktan başka yol yoktur” demektedir (Mumcu, 1998: 242).

I. Dünya Savaşı’nın ardından dost devlet konumunda bulunan Rusya ile kurulan bağların bozulmaması ve korunması için Turancılık düşüncesi kapsamında politika ve siyaset anlamında gelişim gösterilmemiştir. Fakat Sovyetlerin ilerleyen süreçte Kırım Türkleri başta olacak şekilde baskıcı bir politikaya yönelmesi Türk topraklarının işgalci düşüncelerini ifade etmesinin ardından Atatürk: *“Moskova’daki o herife, Kalilin midir? Stalin midir? Ne Allah’ın belası ise, o herife söyleyin, biz Türkler asırlarca Rusya’nın göbeğinde rakı içmiş bir milletiz. Gerekirse yine de içmesini biliriz”* (Tanyu, 1981: 173) ifadelerini kullanmış ve Türk topraklarına karşı işgalci düşünceler barındıran Rusya karşısında düşüncelerini gizlememiştir. Atatürk’ün siyasi seçimlerinin belirgin biçimde görülmesi mümkündür. Bu ifadeler, devlet çıkarları doğrultusunda karşılıklı barış, ateşkes gibi anlaşmalar sağlanabilmesinin yanında Türk milletine karşı olumsuz düşünceler barındıran hiçbir unsura göz yumulamayacağını göstergesi niteliğindedir. Atatürk gerek Turancılık gerekse Türkçülüğü siyasi ve askeri anlamda düşünen kişilerin bu düşüncelerinden vazgeçmeleri gerektiğini belirtmiş ve Türk dünyasında kültür birliğinin kurulmasına hasar verebilecek bu gibi durumlara izin verilmeyeceğini belirtmiştir (Çeltikçi, 2008: 579).

Atatürk’ün yalnızca gelişimin sağlanabileceği ortamın kurulması ve Türk milletinin devamlılığı için barış yanlısı olduğu görülmektedir. Turancılık düşüncesi yönünde girişimde bulunan kişilerin de bu uğurda engelleneceğini belirtmiştir. Rusya ile anlaşmazlıklara ve devletteki ekonomik sorunlara karşın altın, cephane, silah gibi kritik destekler sağlaması Sovyet Rusya’nın Türk dostluğunu önemseydiğini göstermektedir. Buna paralel biçimde Türkiye’nin savaşı kazanmasının ardından Rusya’da yaşanan kıtlık döneminde Atatürk de Rus halkının açlık krizinde destek alabilmesi için 1921 yılında telgraf çekerek Samsun bölgesinin tüm buğdayının açlık krizi yaşayan Rus halkına gönderilmesi için Türkiye Meclisi’nin karar aldığını belirtmiştir (Perinçek, 2005: 65).

Atatürk, Türk dünyasının ve Türk milletinin bütünlüğünün ve varlığının sürdürülebilmesi için milli kültürün merkezi olan milli dil ve tarihin araştırılması ve geliştirilmesinin gerekliliğini savunmuştur (Saray, 1995: 1-2). Atatürk tarafından kabul edilen tutum, kültürel değerlere ve insan haklarına değer veren bir sistemin kurulmasıdır (Taneri,1983: 15).

Turancılık düşüncesinin yalnızca kültürel ortaklık bulunan milletlerle birlikte oluşturularak birlikteliğin ve devamlılığın yapıcı ve doğru taraflarının değerlendirilmesiyle devlet olarak modern dönemlerde de sürdürülmesi sağlanmıştır. Türkler tarafından kurulan

yeni devletin tekrar savaşıma gücü olmadığından bu dönemin şartlarında savaş yoluyla Türk birliğinin düşünülmesi mümkün olmamıştır. Fakat Atatürk tarafından milliyetçi düşünce ile Türk milletlerinin milli birlik ve bütünlüklerinin korunmasının gerekliliği aktarılmış, bu durumun ancak kültür birliği ile sağlanabileceği belirtilmiştir. Atatürk Turancılık düşüncesine yönelik uygulamalarda bulunmamıştır. Bu düşünce için çalışmaların yapılmasını da engellemiştir. Fakat Turancılık düşüncesinden çok Türk toplumunun birbiri ile ilişki ve iletişim içerisinde kalmasının gerekli olduğunu belirtmiştir. Bahsi geçen birliğin ancak bir kültür birliğinin oluşturulmasıyla mümkün olduğunu ifade etmiştir. Kurulacak kültür birliğinde bulunması gereken uygulamaların başlatılması adına gerekli düzeltmelerin yapılmasını sağlamıştır. Atatürk kendi ülke sınırlarındaki milletin refah ve gelişimini düşünerek bu milleti tehlikeye sokacak girişimlerden uzak durmuştur. Atatürk, devletin bütünlük ve birliğinin sürmesi adına Türk milletinin yararına olan düzenlemelerin yapılmasını sağlamıştır.

1.8. Türk Tarih Tezi ve Güneş Dil Teorisi

1920-1923 yıllarında yönetim sisteminde yapılan reformlarda etnik temel dayalı bir millet anlayışının benimsenmemesine rağmen Türk etnik kimliğinin siyasal sistem açısından kabul edildiği görülmektedir. Türk Dilinin zenginliği içerisinde Fransızca ve Arapça sözcüklerin öz Türkçe karşılıklarının belirlenmesi ve kullanılmasının teşvik edilmesi “*Vatandaş Türkçe Konuş*” benzeri faaliyetler milliyetçilik bilincinin yoğunluğunu artırdığını gösteren yansımalarıdır. Konuşma seviyesinde İslam ve Osmanlı geçmişindeki vurgulardan kurtulması hedeflenmiş; asılları yazı öncesinde tarihin bilinmeyen dönemlerine kadar dayanan kadim Türk milletinin varlığını gösteren yeni söylemlere geçilmiştir. Latin alfabesinin ülke genelinde kabul edilmesi ve bu dönemde ezanların da Türkçe olarak okutulması da Osmanlı Devleti ile Türkiye Cumhuriyeti arasındaki sınırın göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Milli inşaların temel aşamaları arasında Türk tarihinin araştırılması, öğrenilmesi ve tekrar yazılması, Kemalist düşüncedeki aydınlar adına önemlidir. Böylece Türklerin İslamiyet öncesi temellerinin de görülmesi sağlanmış ve Türklerin, Avrupa’nın çağdaş milletleri ile eşit düzeyde bulunduğu ispat edilmesi hedeflenmiştir. 1932’de Atatürk önderliğinde bir araya gelen I. Türk Tarih Kongresi, lise ve orta okullarda tarihin hangi teknikler ile anlatılması gerektiği ve gelecek nesillere Türk tarihinin ne şekilde anlatılması gerektiği yönünde güncel bir vizyon belirlenmiştir. Toplanan kongreye dahil olan öğretmenlerin, bilim adamlarının ve devlet adamlarının mutabık olduğu düşünceye göre Türklerin Orta Asya’da kurduğu medeniyetin tüm dünya medeniyetlerinin kaynağı

olmaktadır. Buna paralel şekilde İslamiyet'in gelişimi de Türkler eliyle sağlanmış fakat Türklerin destekleri bugüne kadar göz ardı edilmiştir. Osmanlı Devleti, oluşturulan yeni tarih tezinde Türk tarihinin duraklama noktaları arasında yer almaktadır. Bunun nedeni Osmanlı Devleti'nin Müslümanlığı muhafazakârlık aracı olarak değerlendirmesi ve bundan dolayı Avrupa'da meydana gelen gelişmelere katılmayarak tüm yönlerde geri kalmasıdır (Kasaba, 1997: 20).

Türk tarih teorisi ile güneş dil teorisi gerek iş gerekse dış politikaya yönelik, nihai sonuçta Türklüğün sınırlarının genişletilmesini hedefleyen planın iki basamağını oluşturmaktadır. Bu kapsamda dış politikaya yönelik işlevinin Türklerin aryan ırka dahil olmasından kaynaklı Avrupa bölgesinde gündeme gelen hiyerarşinin üst kısmında olduğunun, bundan kaynaklı dünyanın medeni devletleri arasındaki durumunun ispatı ile bu ispata bağlı olarak Avrupa'yla eşitlik merkezinde ilişki kurabilmesi amaçlanmaktadır. Böylece Türklerin aşağılık ırka dahil olduğuna yönelik hatalı algıların kırılma olanağının bulunduğu, Avrupa'ya Türklerin de medeni, çağdaş bir millet olduğunun gösterilmesi ve medeniyet kurucu millet olmanın Türklere saygınlık sağlaması hedeflenmiştir. İç politikaya yönelik hedefiye Türkiye'nin mevcut dönemdeki şartlar ile kaynaşan bir millet olmaması problemine pratik çözümler sunmaktır. 1925 ile 1930 yıllarında kabul edilen Türkleştirme politikaları, Kürt İsyanlarının zamana yayılamayacak oranda acil olduğunu göstermektedir. Anadolu'daki insanların kökleri itibarıyla Türk olduğunun ispat edilmesinin ülküde, kültürde ve dilde birlik idealinin oluşturması hususunda uygulanan politikaya bilimsel destek işlevi sağlaması hedeflenmiştir. Bahsi geçen politikaya bağlı Türkçe konuşmayan kişilere Türk olduğunu ispatlama gereksinimi görülmüş ve 1930 yıllarında söylemsel anlamda İslami söylemler yerini tümüyle ırk ve millet söylemlerine bırakmıştır. Kendisini Türk olarak nitelendiren insanlar Kemalist yönetim adına milli kimliğin oluşum döneminde karşı karşıya kalınan bir sorun olarak gündeme gelmiştir. Kemalist milliyetçi düşüncenin bütünsel hale gelmiş bir millet olma amacına yönelik dini milli eğitim işlevinin merkezi hale getirilmesi ve tüm erkek vatandaşları içeren zorunlu askerlik gibi faaliyetler araçsal olarak uygulanmış, Anadolu'da yaşam süren tüm insanların Türk olduğunun kabul edilmesine bilimsel destek sağlanması için Türk Tarih Tezi ile Güneş Dil Teorisinden faydalanılmıştır. Atatürk'ün ifadelerinde bahsi geçen politikaların göstergelerinin belirgin biçimde görülmesi mümkündür. Atatürk 1932'de yaptığı konuşmada; “*Diyarbakırlı, Vanlı, Erzurumlu, Trabzonlu, İstanbullu, Trakyalı ve Makedonyalı hep bir soyun evlatları ve hep aynı cevherin damarlarıdır*” ifadelerini kullanarak sınırlarda bulunan tüm unsurların kültür ve dilleri farklı olsa dahi köken itibarıyla Türk olduklarını savunmakta ve insanları bu yönde ikna etmeye çaba göstermektedir. Türkleştirme

stratejisinin zorlama ve ikna olarak iki basamağı bulunduğu kabul edildiğinde, Kemalist düşünce adına seçilen ilk yolun ispat ve ikna çabası olduğu görülmektedir.

Türk Tarih Tezi, bireysel olarak kendisini Türk olarak ifade etmeyen grupları ikna etme hedefinin dışında Anadolu'nun esas sahipleri olduğunu savunan Rum ve Ermenilere karşı atak görevi görmüş, bunun yanında da Türklüğün İslamiyet öncesine vurgu yaparak laik merkezi gündeme getirilmeye çabalanmıştır. 1930 yılında Türk Ocakları'nın 6. Kongresi sırasında Afet İnan tarafından konferans verilmiş ve konferans metni, *“Türk Tarihi Hakkında Mütâalar”* adıyla Türk Ocağı matbaasında basılmıştır. İlk baskıda 1000 kadar basılması sağlanmıştır. İlk olarak Türk Tarih Heyeti bunun ardından Türk Tarih Kurumu ile Türk Tarih Tezine yönelen sürecin Afet İnan'ın konferansı ile başlangıç gösterdiği düşünülebilmektedir. İnan, Ocak kanununun ikinci maddesine atıf yaparak bu maddenin temelini, Türklüğün ne olduğunun gerek Türklere gerekse dünyanın kalanına aktarmak ve bu bilinci güçlendirmek olması gerektiğini belirtmiştir. İnan'ın ifadesine göre bunu sağlamanın yolu tarih sürecinin anlaşılmasından geçmektedir. İnan, bu döneme kadar okullarda öğrencilere verilen tarih dersinin gerek hatalı gerek eksik olduğunu ve Türk Ocakları'nın sanat kurulları ve bilim kurulları tarafından bunun engellenmesi adına çalışmaların yapılmasının gerekliliğini belirtmiştir. Ocak kanununu 3. maddesinde Ocakların halkçılık, muasır medeniyet, milliyet, cumhuriyet hedeflerini izlediğini yazdığını belirten İnan, muasır medeniyet düzeylerini kavramanın yolunun Türk tarihinin kavranmasından geçtiğini belirtmiştir. Konuşmanın sonraki bölümünde İnan Türk Tarih Tezinin prototipini oluşturmuştur:

“Beşeriyetin en yüksek ve ilk medeni kavmi, vatani Altaylar ve Orta Asya olan Türklerdir. Çin medeniyetinin esasını kuran Türklerdir. Mezopotamya'da, İran'da milattan en aşağı 7000 sene evvel beşeriyetin ilk medeniyetini kuran ve beşeriyete ilk tarih devrini açan Sümer, Akat, Alam isimleri verilmekte olan Türklerdir. Mısır'da deltanın Otokon sakinleri ve Mısır medeniyetinin kurucusu Türklerdir. Mezopotamya'da Milattan evvel 2300 tarihinde şöhrat bulan Sami Hamurabi, Milattan evvel 2300 tarihlerinde tarihte mevki alan Asurlular tarih içinde tarihtirler. Grek namını alan Doryenlerin Anadolu'nun Otokon ahalisi, ilk ve hakiki sahipleri, Ataları, Etileri başlarında bulunan Türklerdir.” (İnan, 1930: 7).

İnan tarafından verilen konferansın ardından söz alan Maksudi, İnan tarafından söylenenlere katıldığını *“bunların hakikat olduğuna eminim”* ifadesi ile belirtmiştir. Bunun yanında İnan'ın savunmasını destekleyen açıklamalar yapmıştır:

“En eski medeniyet Mezopotamya'da kurulan medeniyettir. Bu medeniyetin müessisleri Sümerlerdir. Latin medeniyetin müessisleri Etrüsklerdir. Anadolu medeniyetinin müessisleri Hititlerdir. Bütün bu halkların Türk olduklarına dair fikrinin Avrupa alimleri

arasında da taraftarları vardır. Bu suretle kadim medeniyetlerden pek çoğunun müessisleri, banileri Türkler olmuş olduğu anlaşıyor.” (Arsal, 1930: 13).

Türk Ocakları’nın bir araya geldiği kurultayda Atatürk’ün de yönlendirmesi ile Türk Tarih Heyeti’nin kurulması kararlaştırılmıştır. Bu kapsamda heyet başkanlık görevine Tevfik Bıykoğlu getirilmiştir. Heyetin ikinci başkanlığına Akçura ile Semih Fırat getirilmiştir. Sonrasında Türk Tarih Kurumu haline getirilecek kurulun görevi de Kemalist düşüncenin milliyetçiliğini tarih bilimiyle temellendirecek eserler ortaya koymaktır. Çalışmalarına hızlı biçimde başlayan heyet, yaz sürecinde daktilo metni ile “*Türk Tarihinin Ana Hatları*” (TTAH) yazınının oluşturmuş ve bu kapsamda düzeltmeler yapmıştır. Düzeltmelerin birçoğu İslamiyet ve dinler tarihiyle alakalıdır. Bu müdahalelerin ardından kitap “*Türk Tarihinin Ana Hatları*” adıyla Devlet Matbaası’da yüz adet basılmıştır. Basılan kitabın yüz adetle sınırlı kalması da bilimsel araştırma niteliği taşımadığını göstermektedir. Türk Tarihinin Ana Hatları gerek okullarda kullanılan tarih kitaplarının yanında Türk Tarih Tezine kaynak oluşturmaktan gerek yönetim ideolojisini belirgin biçimde yansıtmaktan önemlidir. Atatürk’ün kendisinin de katılımıyla gündeme gelen kitap yalnızca tarihe yönelik ilgilerden kaynaklı gündeme gelmemiştir. Önceki yönetim ile hesaplaşmanın yanında Cumhuriyet ideolojisini halka mal edilmesi hedefini içermektedir (Perinçek, 2019: 16).

Türk Tarihinin Ana Hatları önderliğinde Türk Tarih Tezi, Kemalist yönetimin tümleyicisi durumundadır. Ersanlı’nın savunmasına göre kültür devrimi hedefi de barındırmaktadır (Ersanlı, 2018: 104). Genellikle Tarih Tezi yalnızca Kemalist milliyetçi düşüncenin milli özellik kazanması adına değil topluma materyalist ve pozitivist ekler sağlamayı da amaçlamaktadır. Türk Tarihinin Ana Hatları isimli esere Giriş kısmının öncesinde “*Bu Kitap Niçin Yazıldı?*” başlığı eklemiş ve İslamiyet’in ve İslami geleneğin Yahudi kişilerin kutsal efsanelerinden üretildiği düşünülmüş ve dini savunmalarının bilimsel gelişmeler yoluyla geçerliğini yitirdiği belirtilmiştir. “*İşte bunun içindir ki kitabımıza insanlık tarihine girmeden önce kâinat, dünya ve insan hakkında zamanımızın ilme dayanan teorilerini nakil ve izah ettik ve bunu yaparken batıl fikirlerden sıyrılarak tarihi gerçekliği kavramaya çalıştık. ... Bu kitapla doğru görmeye, iyi düşünmeye alıştırmak istediğimiz insanlar Türklerdir.*” (İnan, 1930: 3). Eserin son sayfası “Türkiye Cumhuriyeti” bölümünden oluşmasının yanında önceki yönetimle alakalı Kemalist perspektif belirgin biçimde açıklanmaktadır: “*Osmanoğullarından ve hiçbir faydası olmayan Hilafetten Türkleri kurtaran Mustafa Kemal Cumhuriyet’i de tesis etti. Cumhuriyet’in riyasetine intihap olunan Gazi, birçok inkılaplarla Türk milletini hakiki terakki ve inkişaf yoluna soktu*” (İnan, 1930: 606).

TTAH'nın ardından liselerde öğretilmesi için dört ciltlik *Tarih* adında kitap ile üç ciltten oluşan *Ortamektep İçin Tarih* isimli kitap basılmıştır. Bahsi geçen kitaplara kaynak teşkil eden TTAH olmuştur ve temelde aynı endişe ve hedefleri içermektedir. Kemalist ideoloji ve Kemalist milliyetçiliğin yeni nesillere temelden kazandırılması ve bu sayede rejimin geleceğinin korunması hedeflenmiştir. Basılan kitaplarda sıklıkla ırk ifadesi görülmesiyle birlikte bu ifadenin etnisite sözcüğünün karşılığı şeklinde kullanıldığı dikkat çekmektedir. Bahsi geçen tarih kitaplarında aktarılması hedefleyen temel unsur Türklerin Orta Asya'dan dünyanın kalanına yayıldıkları ve çok sayıda devlet kurduğudur. Bunun yanında Türk nesillerinin kıvanç kaynağı olarak yetişmesinin gerekliliği belirtilmektedir. Bahsi geçen kitaplarda Osmanlı tarihinin de aktarıldığı görülmektedir. Ayrıca kapsadığı alan bazında Osmanlı'nın küçük bir bölümü içermesi dikkat çekmektedir. Esas önem verilmesi beklenen unsur Türklerin İslamiyet'i kabul etmeden önce daha laik, demokratik, erkek-kadın eşitliğine dayalı geçmişinin bilinmesidir. TTAH ile sonrasında basılan tarih kitaplarının bilimsel yönden eksik olması, bu yönde daha fazla araştırmanın yapılmasını gerektirmektedir. Bu gereklilik hem Atatürk hem de tarihe ilgili olan Kemalist kişiler adına önemlidir. Bahsi geçen eksiklik yönünde araştırma ve çalışmaların hızlandırılarak giderilmesi beklenmektedir. Bunun yanında yapılacak çalışmaların insanların geneline, aydınlara, gençlere, yetişkinlere hitap edebilmesi gerekli koşullar arasında bulunmaktadır. Ersanlı'nın savunmasına göre bunun anlamı, halk arasındaki okumuşundan okumamışına, şehirlisinden köylüsüne, küçüğünden büyüğüne tüm kesimlerin ideolojik birlikteliklerinin oluşumunun sağlanması hedefidir (Ersanlı, 2015: 137).

Türk Tarih Tezi'nin de tartışmalar arasında bulunduğu I. Türk Tarih Kongresi 2 Temmuz ile 11 Temmuz 1932 tarihlerinde bir araya getirilmiştir. Bir araya gelen kongrenin açılış konuşmasında bu dönemin Milli Eğitim Bakanı olan Esay Sagay, Türk Tarih Tezi'nin savunmalarını belirtmiştir. Bahsi geçen savunmalar kısaca Mısır, Elam, Sümer, Eti, Hint, Çin, Asya ve buna benzer medeniyetlerin Türkler sayesinde kurulduğu, bu durumun delillerinin de gerek arkeolojik araştırmalarda gerekse bizzat Türk dilinin kendisinde bulunduğu belirtilmiştir. "*Etimolojik tetkikattan başka tarihi ve coğrafi tetkikat Türk dilinin bir ana dil olduğuna kanaat verecek mahiyet ve ehemniyeti haizdir.*" (BTTK, 1932: 7).

Kongre temelde Türk Tarih Tezi adına savunulan argümanları tartışmak için bir araya getirilmiştir. Fakat toplantının hegemonik üstünlük ile geçmenin yanında bazı düşüncelerin kanıtlanmış gerçeklik olarak değerlendirildiği ve bunun yanında muhalif düşüncelerin de sert şekilde eleştirildiği görülmektedir. Sadri Maksudi ve Reşit Galip'in Zeki Velidi karşısında sert itirazları da kongre kapsamındaki ilişkiler ağı ile Tarih Tez'inin tartışmaya kapalı biçimde dikte edileceğinin delili olarak görülmektedir. Kongrenin birinci konferansını İnan vermesine

karşın, yapılan son konferansı da Akçura vermiştir. İnan tarafından verilen konferansta bilim şeklinde tarihe açık görev yüklenmiştir. Başlıca görev yurttaşlara milli şuur kazandırılması ile geçmişteki başarılı günlere ulaşmaktır. Bu hususta görülen durum Türk Tarih Tez'inin bilimsel hale getirilme çalışmasının yurttaşları eğitime çalışmalarından daha geride kaldığıdır. Tezden beklenen esaslar arasında yurttaşlara millet bilinci kazandırmaktır. Ersanlı bunu vatandaşlık bilgisiyle tarih bilgisinin dengelenmesi şeklinde kabul etmektedir (Ersanlı, 2015: 186).

Türk Tarih Tez'inin desteklediği temel hedefler arasında Batıcılık ve milliyetçilik arasında bulunduğu düşünülen çelişkiyi yok etmek de bulunmaktadır. Kemalist milliyetçilik çağdaşlaşmayı temel amaç olarak belirlemesinden kaynaklı kendisine amaç olarak Batıyı belirlemiştir. Bunun yanında Batı devletlerinin geliştirdiği medeniyetin temellerini Türklük olarak gündeme getirmeye çaba göstererek muhtemel çelişkinin yok edilmesi hedeflenmektedir. Bu hedef Atatürk'ün kavramlarında kendisini “*muasır medeniyet*” şeklinde göstermektedir. Medeniyet, esasları Türklüğe dayandırılmasının yanında tüm insanlığın ortak ürünü olarak değerlendirilmiş ve yalnızca Batıya özel olmasının kabul edilemez olduğu belirtilmiştir. Batı medeniyetinden ziyade muasır medeniyet ifadesi kullanılmıştır. Anadolu içerisinde kurulan eski birlik ve devletlerin Türk asıllı olduğunu belirtmek bu toprakların tarih sürecinin en eski dönemlerinde de Türk olduğunun kanıtlanabilmesine yönelik uğraşlardır. Türklerin Müslümanlık ve Osmanlı öncesinde önemli ve parlak tarihlerinin bulunması hususu, Cumhuriyetin Osmanlı Devleti'nden ayrılmasını gündeme getirmiş, İslamiyet'in Türklüğün temelleri arasında değerlendirilebilecek bir husus olmadığının belirtilmesi ile de laiklik politikalarının meşru hale getirilmesine uğraşmıştır. Türk Tarih Tezi yönetim kapsamında yalnızca bilimsel toplantılarda değerlendirilen ve tartışılan bir husus olarak kalmaması gereken önemli konular arasında bulunmaktadır. Toplum tarafından da kabullenilmesi gerektiği düşünülmektedir. Topluma erişebilme hususunda da Halk evlerinin yayın araçları olan Ülkü dergisi kullanılabilir araçlar arasında görülmüştür. Talim Terbiye Kurulu ve Gazi Eğitim Enstitüsü öğretim üyesi olarak görev alan önemli Kemalist unsurlar arasında kabul edilebilecek Mehmed Saffet'in 1934'te kaleme aldığı makale bu konuda örnek teşkil etmektedir:

“Milattan 8000 yıl evvel Orta Asya'da iklim tahavvülleri neticesi olarak barınamayarak muhacerete mecbur kalan Türkler oradaki büyük medeniyeti de beraberlerinde Anadolu'ya getirmişler, dünya medeniyeti havzası olan Küçük Asya'da binlerce sene manen ve maddeten hâkim bir ırk olarak yaşamışlardır. Uzun asırlar boyunca gizli kalan bu hakikat bugün bütün vuzuh ve azametiyle inkâr olunamaz bir şekilde topraklar altından

çıkartılarak ilim aleminin hayret nazarları önüne serilmiş bulunuyor. Türklük hakikatinin yüce timsali ve beşeriyet tarihinin en büyük dahisi olan Mustafa Kemal'in harikalı sezişiyle bulunduğu bu yeni tarih nazariyesi, artık ilmi vesikalarla da teeyyüt eden bir hakikat olmuştur. Irk tasnifleri, renk ve dil miyarlarını bertaraf ederek en son salahiyyetli alimler tarafından antropolojik esaslara irca edilmektedir. Bu tasnifte Brakisefaller en mütekamil medeniyete sahip bir ırk olarak gösterilmekte ve menşeleri Orta Asya'yı irca etmektedir. Orta Asya ise tarihten evvel ve tarih içinde hiçbir devirde Brakisefal öz Türklerden başka bir kavim tarafından iskân edilmemiştir.” Saffet'in savunmasına göre Anadolu'nun ırksal tarihine yönelik çalışmalar değerlendirildiği durumda, Hititlerin Brakisefal Alpin tipten olduğu ve Anadolu içerisinde Türklerin de aynı antropolojik nitelikleri barındırdığını belirtmektedir (Saffet, 1934: 264).

Saffet'in savunmasına göre Antik Yunan ile Antik Roma da brakisefal alpin ırktan gelmektedir. *“Eski Yunan medeniyeti namıyla tanılan medeniyeti kuran ve inkişaf ettiren Tor'ların Etilerle olan ırki münasebetleri birçok vesikalarla tebarüz edilmiştir. Eti kıyafetlerinin en karakteristik kısmı burunları yukarı doğru kıvrık olan kunduralardır. Nerede Eti kabartması görsek bu kundura şeklini de görürüz. Bunlar kar kunduraları olup bugün bile birçok Anadolu Türklerinin aynı tip kunduraları kullanması o ananın devamını göstermektedir. Dr. Conder, bu kunduraların Etrüskler tarafından da kullanılmakta olduğunu tespit ederek, diğer dini ve lisani delillerle birlikte Etrüsklerin Anadolu'dan İtalya'ya hicret eden Altaik ırktan bir halk olduğunu göstermektedir.”* (Saffet, 1934: 265).

Roma ve Yunan medeniyetlerini oluşturan milletlerin Asya temelli brakisefal tipten kişiler oldukları düşüncesi dolaylı şekilde Avrupa medeniyetini meydana getirenlerin Türklüğüne yönelik atıflarda bulunmaktadır. Bu fikrin abartılı şekilde evrimleşmesiyle sonraki süreçte *“Dünya Türk'tür”* düşüncesi gündeme gelmektedir. Saffet, bu dönem Hititoloji hususunda tanınmış kişiler arasında yer alan Profesör Sayce'ye atıf yapmaktadır. Sayce yayınladığı makalesinde Antik Yunan'ın Avrupa kültürünün merkezini oluşturduğunu fakat onların da bahsi geçen kültürü Hitit kültüründen aldığını belirtmektedir. *“Avrupa tarihinin alaca fecrinde, onlar bu medeniyeti garba getirmişlerdir”*. Saffet'in savunmasına göre bu makale Türk medeniyetinin eski zamanlarından bu yana tüm dünyaya hakimiyetini tekitten farklı bir şey olmadığını belirtmektedir (Saffet, 1934: 267).

Türk Tarih Kurumu esas üyesi olmasının yanında Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde Antropoloji Profesörlüğü yapan Şevket Aziz Kansu da kaleme aldığı makalede Türk Tarih Tezi'nin savunmasının yanında tez için dünyanın farklı bölgelerinden gelen destekleri yabancı bilimcilerden alıntılar yaparak aktarmaktadır:

“...Bütün bu uzun izahattan anlaşılıyor ki, Türk tarihi tezi müsbet vakıalara dayanıyor. Gene Türk tarihi bize gösteriyor ki, tarih telakkisi yalnız vesikaların ve hadiselerin kronolojisi ve tefsiri değildir. Tarih denilebilir ki bir hayat-tarih (bio histoire) sistemidir. Genç tarihçi tarihi ve bilhassa Türk tarihini bu menşurdan görmeğe alışmalıdır. Büyük Türk tarihinin dünü, bugünü, yarını bunu emretmektedir. Kendimizi teyide, kendimizi ihataya mecburuz. Türk tarihi ve telakkisi budur. Ve bu telakki aynı zamanda hayatı Türk topraklarında ebedileşen mert ve erkek iradenin meyvesi değil midir?” (Kansu, 1934: 418).

Kansu’nun savunmasına göre konu Türk tarihi olduğu durumda, bu durum yalnızca bilimsel bir uygulama değil bunun yanında milli bir görevi temsil etmektedir. Anadolu’daki farklı milletlerin sahiplik savunmaları ve Türklerin “*aşağı ırk*” dahilinde bulunmasına yönelik iddialar ancak bu şekilde yok edilebileceği gibi dünyanın sayılı ve saygın milletleri içinde bulunabilmek de Kansu’nun düşüncesine göre Türk tarihinin ve Türklüğün bilinmesine, geliştirilmesine ve diğer milletlere tanıtılmasına bağlıdır. Bütün Anadolu toplumlarının Türk olduğunun ispat edilmesi de tek millet düşüncesi adına gereklilik göstermektedir. Ülkü’nün 9. sayısında TBMM Kütüphane müdürlüğü görevinde bulunan Nebil Bey “*Milli Bilinç ve Halkevleri*” adında bir makale kaleme almıştır. Nebil’in düşüncesine göre ortak dileği, geleneği, kültürü ve dili bulunan kişilerin tümüne millet ismi verilmektedir. Bunun yanında milletin temel unsurunu da dil oluşturmaktadır. Nebil’in düşüncesine göre orta zamanlarda milliyet duygusu bir uyku durumundadır ve din düşünceleri varlık göstermektedir. Bunun yanında kültür düzeyi yüksek olan milletlerde “*milliyet düşüncesi*” din düşüncesine üstünlük göstermeye başlamıştır (Nebil, 1933: 217).

“Anadolu’da halis muhlis Türk kanı taşıyan ve en saf ve katıksız Türkçe konuşan birtakım milletdaşlarımız da vardı ki; Rum veya Ermeni kiliselerine intisap ederek Hristiyan dinini kabul etmiş olmalarından ve aile isimlerinin Türkçe olmasına rağmen küçük atalarının Hristiyan ismi olmasından dolayı kendilerini Rum ya da Ermeni sayarlar, öz kardeşleri olan Türklere karşı kontra bir cereyan takip ederlerdi” (Nebil, 1933: 217).

Nebil’in savunmasına göre gerek dil gerekse ahlak antropolojik yapıda Türk olan Ermeniler oluşturdıkları çetelere destekçi bulabilmek adına kendi alfabeleri ile Türk dilinde yayınlar yapmışlardır. Kiliselerde bütün ibadetlerini Türkçe yapan Ermeniler ve Türkler arasında temel bir ayrılık bulunmamaktadır. Nebil’in savunmasına göre Ermeniler de Turani ırk dahilinde bulunmaktadır. Ona göre çok sayıda Türk birliği milli benlikten yoksun olmalarından Kürtçe veya Arapça konuşmaya başlamış ve bunun sonucunda Türklük düşüncesinden uzaklaşmışlardır (Nebil, 1933: 218). Nebil’in Ülkü kapsamında kaleme alınan makalesi, Türk Tarih Tezi’nin iç politika dahilinde yürüttüğü temel hedefi göstermesi

açısından önemlidir: yaşamını Anadolu’da sürdüren tüm insanlar Türk olarak kabul edilmektedir.

Güneş Dil Teorisi kapsamında da Tarih Tezi milli saygı ve özgüveni sağlama hedefini gütmektedir. Kemalist yönetim, Türk milletinin geleceği için kritik öneme sahip olmasından dilin Türkçeleştirilmesi ile seküler hale getirilmesi, yabancı sözcüklerin belirlenmesi ve sosyal yaşamın dini de içerecek alanlarda sadeleştirilmiş Türkçe’nin geliştirilmesini amaçlamıştır (Yıldız, 2001: 229).

Birinci Türk Dili Kurultayı 1932 yılında başlatılmış ve on gün süreyle devam etmiştir. Kurultay kapsamında Türk Dili Tetkik Cemiyeti’nin uygulamalarının hangi şekilde sürdürülmesi gerektiği düşünülmüş ve sistemli halde süreklilik teşkil etmesi için bir program düzenlenmiştir. Kurultay tarafından belirlenen çalışma programı şöyledir:

- Türkçenin hem Eti, Sümer gibi en eski Türk dilleri ile hem de Sami, Hint-Avrupa adı verilen diller ile kıyaslamasının yapılması gerekmektedir.
- Türkçenin tarihi gelişiminin irdelenmesi, karşılaştırmalı gramerinin hazırlanması gerekmektedir.
- Türk lehçelerinde bulunan sözcükler tespit edilerek lehçeler sözlüğü ile temel Türkçe sözlüğün oluşturulması gerekmektedir.
- Türkçe’nin tarihi gramerinin oluşturulması gerekmektedir.
- Batı ve Doğu devletlerinde bulunan Türk Diline yönelik eserlerin bir araya getirilmesi, elde edilen eserlerden gerekenlerin Türkçe’ye aktarılması gerekmektedir.
- TDTC Türk dili ile alakalı uygulamaları çıkaracağı dergi yoluyla insanlara aktarmalıdır.
- Devlet gazetelerinde dil işleri için özel ayrılmış bölümler bulunmalıdır (Necmi, 1934: 409).

CHP’nin sonraki dönemlerde genel sekreterliği ve Erzurum milletvekilliği görevlerinde bulunan Nafi Atuf’un savunmasına göre insanlığın en temel gerçeği olan millet, tarih sürecinde dile bağlı gelişmiştir. Bu dönemde milletin dil birliği haricinde diğer etkenlere gereksinimi bulursa da dil insan duyguları ve düşüncelerinin aktarılma aracı olmasından toplumları yönlendirme hususunda en temel etkindir. Bundan dolayı Atuf’un savunmasına göre konu milli birlik ve millet olduğunda bunları oluşturan etkenlerin ilki ve en kritik olanı da dil birliğinin sağlanmasıdır. Atuf, yazınında esasen Güneş Dil Teorisi’nin de temellerini aktarmaktadır. “*Medeniyet tarihini araştıranlar maddelere geçmiş eserlerde daima büyük*

Türk ırkının izlerini buldukları gibi, bugün konuşulan dillerin temellerini arayanlar da Türk dilinin derin tesirlerini bulup meydana koymaktadırlar” (Atuf, 1934: 2).

Türk Tarih Tezi dahilinde olduğu şekli ile Güneş Dil Teorisi de toplum tarafından kabullenilmesi beklenen konular arasında yer almaktadır. Bu sebeple sıklıkla Ülkü Dergisi’nde ifade edilmiştir. Naci Dilmen kaleme aldığı makalede Güneş Dil Teorisi’nin özelliklerini açıklamaktadır: *“Pek yüksek bir Türk buluşundan doğan ve Lengüistik ve Filoloji dünyasına yeni bir ışık saçan Güneş dil Teorisi, insanoğlunun yeryüzünde ilk önce şuurla anlayıp anlatmak ihtiyacı duyduğu şeyin Güneş olduğu prensibinden başlar. Teori, Türk dilinin ana etimolojisini insan gırtlığının ilk önce çıkardığı ana kök seslere bağlamaktadır. Bu seslerin zamanla uğradığı değişmeler, sonra her bir sesin kök ve ek olarak verdikleri anlamlar, teoride kesin bir sıra ve nizam altında gösterilmiştir.”* (Dilmen, 1936: 329).

Dilmen’in savunmasına göre Avrupa asıllı dil bilimcilerin dilin ortaya çıkışına dair savundukları görüş ve teoriler hatalı ve karışıktır. Savundukları görüş ve teorilerin karmaşık yapısından Avrupa’daki dil kurumları da bu teorilerden birini kabullenip destekleyememektedir. Bu durumun nedeni Dilmen’in savunmasına göre Avrupa asıllı dilbilimcilerin Türk dilini dikkate almamış olmalarıdır. Avrupalılar kendi dillerinin kökenini bulamamaktadırlar. Dilmen, *“Eğer böyle bir ana dil olsaydı şöyle olurdu diyerek ortaya koydukları yayma ana dil örneği bile, Türk diliyle karşılaştırılınca Türkçenin bozuk bir şivesi görünüşünü veriyor”* ifadeleri ile hatalı varsayımların dahi Türkçe’nin bozuk şivesi gibi göründüğünü belirtmektedir (Dilmen, 1936: 329).

Dilmen Güneş Dil Teorisi ve Türk Tarih Tezi arasındaki ilişkiyi de şu şekilde aktarmaktadır: *“Artık korkusuzca söyleyebiliriz ki, Türk nasıl yeryüzüne ilk kültür ışığını getiren milletse, Türk dili de yalnız Hint Avrupa dillerinin değil, bütün kültür anlatabilen dillerin ana kaynağıdır.”* (Dilmen, 1936: 330).

Güneş Dil Teorisi ile Türk Tarih Tezi iktidarın ve Cumhuriyet aydınlarının gözünde yalnızca kanıtlanması gereken bir düşünce değil bunun yanında inanılması gereken ve inanmayan kişilerin de ikna edilmesi gereken somut gerçekliğin kendisidir. Türklüğün ve Türk milletinin gereken saygınlığı elde etmesi, Türk ulusal sınırlarındaki toprakların tarihsel yetki ve yönetim haklarının Türklerin elinde olması, Türklerin ve Türk milletinin “üstün ırk” olması gibi sonuçlar sağlayacağı düşünülen bu tezlerin kanıtlanması, en sade aktarımla oluşması beklenen milli öz saygının ön şartını temsil etmektedir. Bilim adamlarına ve bu dönemin aydınlarına düşen görev, bahsi geçen tezleri dünyaya ispatlamaktır. Bu kapsamda vatandaşların görevi ise şüphesiz ve sorsuz bir inancın geliştirilmesidir. Ersanlı ve bu düşüncüyü savunan çok sayıda araştırmacının Türk Tarih Tezi’ne yönelik ulaştığı temel sonuç,

yönetimin milli kimliği ırk ile ırka bağlı dil kavramları ile kurma isteğinin yansıması olduğudur (Ersanlı, 2015: 88).

1.9. Türk Milliyetçiliğinin Kaynaklarına Göre Turancılık

Bu başlık altında Türk Derneği, Genç Kalemler Dergisi, Yeni Lisan Hareketi, Türk Yurdu, Türk Ocakları ve Türk Ocaklarının Turancılık Algısı gibi Turancılığa ve Turancılık düşüncesine doğrudan etki gösteren etkenlerin değerlendirilmesi hedeflenmektedir.

1.9.1. Türk Derneği

1902 yılında yaşanan devrim öncesinde Türkçülük ifadesi tümüyle siyasi olaylarda kendisine yer edinememiş bir akım olarak kalmıştır. Meşrutiyetin ilanının ardından İkdâm Gazetesi dışında cemiyet ve yayın organı Türkçülük fikrini belirgin biçimde savunmamıştır. Yalnızca Rusya'dan gelen Türk aydınları siyasi kapsamda Türkçülük düşüncesini savunmuştur. Bunun yanında Kültürel Türkçülük ile Türk milliyetçiliğinin temelleri atılmış ve sistemli hale getirilmeye gereksinim görülen etkenler kısmen hazırlanmıştır. Bu sayede Türk Milliyetçiliği düşüncesi II. Meşrutiyet'in sağladığı özgürlük ortamında belli dergi ve cemiyetler çevresinde toplanmaya ve canlanmaya başlamıştır (Sarıay, 1994: 94).

II. Meşrutiyetin sonları itibarıyla Türk düşünürlerinin uygulamaları ile kurulan yayın ve dernekler Türk milliyetçiliğinin gelişiminde önemli görevler yapmıştır. Osmanlı'nın siyasi hayatında eylem ve düşünce çeşitliliğinde Türk milliyetçiliğini temel alarak uygulama yapan ilk kurum Türk Derneği olmuştur. Türk Derneği, İstanbul'a 1908'de gelen Veled Çelebi, Necip Asım ve Yusuf Akçura iş birliğinde oluşturulmuştur (Sarıay, 1994: 95).

Türk Derneği tarafından yürütülen uygulamaların merkezini Türkoloji uygulamaları oluşturmaktadır. Toplam 21 madde içeren dergi nizamnamesindeki ilk madde, kurulan derginin bilimsel nitelik teşkil eden kuruluşlar arasında bulunduğunu belirtmektedir. Bunun yanında derginin hedefinin Türk asıllı kavimlerin tarih sürecinde ve mevcut dönemde yaptıkları çalışmaların denetlenmesi, sağlanan sonuçları dergi içerisinde yayınlayarak halka Türklük bilincini aşıl原因arak kuvvetlendirmek, topluma Türkçe'yi sevdirmek ve Türkçe'nin yaygınlık kazanmasını sağlamaktır (Arai vd., 1994: 25).

Kurulan dernek siyasi yönde kısmi olsa da Osmanlıcılık fikriyle tutum sergilerken kültürel anlamda Türkçülük ideolojisini temel almıştır. Dernek, Osmanlı'daki temel etkenleri dil alanında yapılan uygulamalar ile bütünleştirme hedefiyle çalışmalar yapmıştır. Dernek uygulamaları Osmanlı Devleti'ndeki toplumsal yapının yansıması şeklinde değerlendirilebilmektedir (Sarıay, 1994: 101). Bu sistemde dernek kültürel ve sosyal uygulamalarıyla ortak değerlerde hareket etmeye gayret göstermiştir. Dernek dahilinde

çıkarılan Türk Derneği Dergisi, sunduğu içerik çeşitliliğinden kaynaklı Türk milliyetçiliğini göstermeyi hedefleyen kitleden uzak olmaktadır (Arai vd., 1994: 29). Türk Derneği, siyasi yapıli bir örgüt olarak değil, sıklıkla küçük ve seçkin aydın grubundan oluşan bir birliktir. Fakat dergi ve toplantılarında kültürel Pantürkçülüğün üstü kapalı unsurlarının bulunduğü görölmektedir (Landau, 1999: 61).

Türk Derneği nizamnamesi değerdendirildiğinde genellikle Osmanlı Devleti milliyetçiliğı düşüncelerini içerdığı ve unutulmuş Türk kimliğini yeniden canlandırmaya çaba gösterdiği uygulamalardan bahsettiğı dikkat çekmektedir. Nizamnameye ek olarak Akçura tarafından kaleme alınan “Türklüğü Bilmeli ve Bilişmeliyiz” isimli makalesi de dernek kapsamında manifesto özelliğı kazanmaktadır. Dünya politikasını etkileyen politik bir düşünme tarzının ırk ve milliyet düşüncelerinin de değerdendirilmesi ile başlayan makalede Akçura, Türklüğün en medeni bölümünü temsil eden Osmanlıların ulusal kimliklerini geride bıraktıklarını ve unuttuklarını belirtmektedir. Ona göre Mekteb-i Aliye’den eğitim alan aydınlar dahi eski medeniyetin Akatlar ya da Sümerler tarafında yaratıldığını bilmediğini belirterek bundan dolayı Çin’den Sudan’a, Tunus’a, İslam dünyasını ve Asya’nın asıl hükümdarı olan Türkler, Avrupalıların boyunduruğunda bulunacaktır. Bu sebeple yok oluşun engellenmesi için Türklerin yeniden Türklüğü öğrenmesi gerekmektedir (Arai vd., 1994: 45).

Akçura, Avrupalı medeniyetlerden bazılarının Türkoloji araştırmalarını başlattığını belirtmekte ancak Türklerin bu hususta yeterli önemi vermediklerini, yeterli oranda çalışma yapmadıklarını belirtmektedir. 1911’den itibaren uygulamaları azalan Türk Derneği’nin canlandırılması için uygulamalar yapılsa da başarı gösterilememiştir. 1913 yılında Celal Sahir tarafından yayınlanan bildiri içerisinde derneğin daldığı derin uygudan uyandırılması adına bazı zamanlar teşebbüsler yapıldığı ancak başarılı olunamadığı belirtilmiştir. Derneğin kapanma zamanı net olarak bilinmemesine karşın üyelerinin birçoğı daha sonra kurulan Türk Ocakları ve Türk Yurdu’na geçmiş, burada çalışmalarına devam etmiştir (Sarıay, 1994: 102).

1.9.2. Genç Kalemler Dergisi ve Yeni Lisan Hareketi

Türk milliyetçiliğinin gelişmesi hususunda uygulamaları ile bilinen Türk Derneği’nin uygulamalarına paralellik göstererek Selanik’te oluşturulan Genç Kalemler Dergisi, Türkçülük akımının dilde gelişimini desteklemiş ve bu kapsamda çalışmalarına yön vermiştir. Toplumda milliyetçiliğın gelişimine yarar sağladığı görölmektedir. Balkanlardaki ticaret merkezlerinden olan Selanik, sadece ticari uygulamalarıyla değil bunun yanında özgür düşünce zemini ile farklı kültürleri ve dilleri içeren kozmopolit yapıdadır. Bu yapısı ile çok kültürlü bir yapı kazanmış ve mevcut dönem için önemli hale gelmiştir. Balkanlarda meydana

gelen milliyetçi ihtilal hareketi için hazırlık merkezi Selanik olarak gündeme gelmektedir. Bunun yanında Selanik'te farklı dernek ve komitelerin merkezleri ile mali kaynakları da bulunmaktadır. Kozmopolit yapısından kaynaklı batı kaynaklarına birçok yerden daha hızlı ve kolay erişim sağlamaktadır. Bundan dolayı Selanik'te devrimci hareket ve düşüncelerin gelişimi hız kazanmıştır (Oba, 1995: 211). Buradaki dergi çalışmaları da Ömer Seyfettin ve Ali Canip liderliğinde yapılmış, temel hedef olarak dilde sadeleşmenin sağlanması amaçlanmıştır. Özellikle Ali Canip'in dergide söz sahibi olması ve Ömer Seyfettin'in ordudaki görevinden ayrılarak Selanik'e gelmesi ile derginin yazı işlerini devralması "*Yeni Lisan*" adı verilen hareketin hız kazanmasına neden olmuştur. Bu dönemde Ömer Seyfettin'in görevinden ayrılarak Genç Kalemler'e dahil olması, İttihat ve Terakki tarafından öğrenim ücretlerinin ödenmesi sayesinde gerçekleştirilmiştir (Oba, 1995: 212).

Genç Kalemler Dergisi içerisinde Türk dili ile Türk edebiyatına yönelik yazıların yer almasına ek olarak zaman içerisinde yayınlanan makalelerde milliyetçilik düşüncesi de gündeme gelmiştir. Dilin yalnızca edebiyat sorunu değil buna ek olarak Türklerin yaşamıyla doğrudan ilgili olduğuna değinilmekte ve bu dönemde 100 milyon kardeşi bir diğerine bağladığı, bundan dolayı İstanbul Türkçesinin tüm Türklere öğretilmesi gerektiği belirtilmektedir (Sarınay, 1994: 104).

Derginin farklı makaleleri arasında bu sürecin devrimler dönemi olduğunu aktararak gündeme gelen yeni gelenekleri "Türklük" altında bir araya getirenler de bulunmaktadır. Gelişmiş ülkeler arasında sayılan Almanya ile Japonya'nın düzeylerine erişilmesi gerektiği aktararak Doğulu kavimlerin Batı devletlerinin sömürgelerinden ancak Türklük ile kurtulabileceği belirtilmiştir (Arai vd., 1994: 51).

Dergi kapsamında Gökalp tarafından yazılan ideolojik şiir ile makalelerde özellikle "Turan" isimli şiir Osmanlı'nın zorlu dönemde Türk gençlerine yönelik etkiler oluşturmuş ve milliyetçilik hissini toplumda yaymıştır. Ömer Seyfettin tarafından yazılan ve milli birlik temasını işleyen yazınlar da Genç Kalemler Dergisi kapsamında önemlidir. Balkan medeniyetlerinin istiklal ve milli uyanış hareketlerinin hız kazandığı dönemde subay olan Ömer Seyfettin'in düşünce yapısının biçimlenmesinde Türklük ve Türkçülük düşüncesinin yanında milli benlik kazanımı ve eski milli benliye yeniden dönüş konuları önem kazanmıştır (Sarınay, 1994: 105).

Genç Kalemler Dergisinin desteklediği Yeni Lisan Hareketi'ni bu dönemin nüfuzlu isimlerinden Fuat Köprülü tarafından yoğun eleştirilere maruz kalmıştır. Sonrasında dergide yer alan makaleler Fuat Köprülü'nün düşüncelerini eleştirme amacına da yönelmiştir. Köprülü'nün düşüncesine göre bu olgu sabit ve tek anlama gelmeyen, sosyal ve coğrafi

koşullara göre değişkenlik kazanan içerik yapısına sahip olmasının yanında bu gibi bir tezden elde edilen sonuç, tabii olarak Osmanlı'nın dışındaki Türklerden ve eski Tarihten ayrılmasıdır (Arai vd., 1994: 71).

Köprülü, kozmopolit özellik gösteren bir yapının bulunması milli edebiyatın ve milli unsurların oluşumlarını engelleyeceğini savunmuştur. Bu düşünceye tepki gösteren Genç Kalemler Hareketi'nin yazarları arasında bulunan Ali Canip, Yekta Bahir ismiyle karşı yazı hazırlayarak hareketin esas hedeflerini yeniden belirtmiştir. Ali Canip, yazısında Köprülü'nün düşüncelerini eleştirmiştir. Köprülü tarafından ırk ifadesinin algılanma biçimi ile Genç Kalemler Dergisinin belirttiği ırk ifadesinin aynı olmadığı, Genç Kalemler Hareketi'nin bu ifade ile kavim olgusunu yansıttığını belirtmiştir. Ali Canip tarafından kaleme alınan yazıda Türklüğün soy konusu olarak gündeme gelmediği belirtilmiştir. *“Birçok Çerkezler, Kürtler, Arnavutlar ve melezler vardır ki Türklüğü ıslaha çalışıyorlar; çünkü biliyorlar ki Şark kavimlerini Garbın istibdat ve ihtikarından kurtaracak ancak Türklüktür”* (Arai vd., 1994: 72).

Genel kapsamda Genç Kalemler Hareketi'nin Türk Milliyetçiliği perspektifi Ali Canip tarafından şu şekilde açıklanmıştır; *“Bütün kavimler diğer kavimleri beğenmemek istihkar etmek hisleri ile kavmi gururlarını muhafaza ve bu gururlarla manevi kuvvetlerini idame ettikleri halde, biz şarklılar bu kavmi gururdan mahrumuz öyle ki Anglosaksonlar, Almanlar, İtalyanlar, İspanyollar, Japonlar, Ruslar hatta son zamanlarda Fransızlar dahi gururla mütehassis olmuşken içimizde bulunan Rumlar, Ermeniler, Araplar, Arnavutlar bile kavmi gurura malik oldukları halde biz mahrumuz; çünkü bizde şahsi gurur vardır.”* (Oba, 1995: 223).

Türklerin tarih sürecinin kahramanları olduğu belirtilmiş, gelecek zamanlarda da bu yönde gelişmiş bir milletin meydana geleceği öngörülmüştür. Asya'daki 100 milyon Türk, sosyal adalet ile beraber uluslararası adaletin de kurucusu, fatihi ve bu bağlamda yayıcısı olacağı savunulmuştur (Oba, 1995: 224). Bu düşünceden hareketle uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Bu düşüncelerden hareketle verilen kararlar ile uygulamaya geçirilen faaliyetler bir müddet sonra İttihat ve Terakki'nin uygulamaya çalıştığı kuralların yansıması niteliğini taşımaktadır. Genellikle Genç Kalemler Hareketi'nin Jön Türk Hareketi'ne benzer hedefler barındırması Türk milli kimliği merkezinde birlik kurma düşüncesi olmuştur. Genç Kalemler Hareketi de Osmanlı Devleti'nin deneyimlediği buhranlı dönemlerde devletin yeniden kurulmasını sağlamak hedefiyle kurulan milli bir hareketi temsil etmektedir (Özyurt, 2005: 55).

1.9.3. Türk Yurdu

1911’de İstanbul içerisinde Türk Yurdu ismiyle oluşturulan dernek, yurt dışındaki Türk öğrenciler adına da kurulan bir kurum olarak dikkat çekmektedir. Bahsi geçen kurumda uygulamalar yapan dış Türklerin çoğunluğu PanTürkçü düşünceler barındırmaktadır. İstanbul içerisinde kurulan Türk Yurdu Derneği, Mehmet Emin Yurdakul, Ahmet Ağaoğlu, Hüseyinzade Ali, Yusuf Akçura gibi Pantürkist düşüncenin savunuculuğunu yapan kişiler tarafından kurulmuştur. Derneğin kurulmasındaki esas hedef sosyo-kültürel uygulamaların miktarını artırmak ve öncesinde Türk Derneği’nin başaramadığı Pantürkist düşünce çevresine bir araya gelmesini sağlayarak milliyetçi kuruluşların kuvvetlenmesini sağlamaktır. Türk Yurdu dergisini, Türk Derneği ve Genç Kalemli oluşumlarından ayırıştıran temel etken, Osmanlı’ya dair daha az yazı çıkarılmasıdır. Bu durum sıklıkla Pantürkist ideali yönünde tutumlar sergilendiğini göstermektedir. Türk Yurdu’nun destekçileri kendilerini milliyetçi ve halkı seven kişiler olarak tanımlamanın yanında gerçekleştirilmesi için belirledikleri hedef Türk orta sınıfı ile ulusal kapsamda burjuvazi oluşturarak dinsel tutuculuk karşısında etkin mücadele veren, kadının toplumdaki ekonomik ve siyasi rollerini kuvvetlendirmeye çaba gösteren ve eğitimin modern hale gelmesini isteyen kesimin düşüncesidir (Georgeon, 1986: 71).

II. Meşrutiyet’in ilan edilmesi sonrasında Avrupa ülkelerinde yaşam süren ve buralarda eğitim alan Osmanlı vatandaşı olan öğrenciler, bazı oluşumlar çevresinde bir araya gelerek dayanışmanın artması hedefiyle hareket etmişlerdir. Ancak Osmanlıcılık yönündeki düşüncelerini temellendirmelerinden öngörülen hedeflere ulaşamamışlardır. Milliyetçi fikirler çevresinde bir araya gelen öğrenciler Türk Yurdu ismiyle dernekler kurmuştur. Avrupa’nın çeşitli bölgelerinde kurulan Türk yurtları arasında ortak düşünceler çevresinde bir araya gelmek için çalışmalar yapılmış, ortak bir derneğin kararlaştırılmasıyla uygulamalar bu yönde geliştirilmiştir. Bahsi geçen dernekler arasında Lozan Türk Yurdu gündeme gelmiş ve bu kapsamda Lozan bölgesinde Birinci Yurtçular Derneği Kongresi toplanarak beyanname hazırlanmıştır. Yayınlanan beyanname kapsamında; kurulan derneğin temel hedefinin içtimai Türkçülük olduğu belirtilmiş “*uçuruma doğru yuvarlanan Türklük, koca bir milletin imdat isteyen feryadından başka bir şey değildir*” ifadeleri ile açıklama yapılmıştır (Sarınay, 1994: 108).

Derneğe Türk gençlerinin tümünün katılabileceği belirtilmiştir. Yapılan davet sonrasında Avrupa’nın farklı bölgelerinde yaşayan Türk gençleri Lozan Türk Yurdu içerisinde bir araya gelerek Türk Yüksel isminde bir dernek kurmuşlardır. Dernek kapsamında belirtilen nizamnameye göre hedef Türklüğün iktisaden, içtimaen ve irfanen gelişmesi olarak

belirlenmiş ve birliğin siyaset ile uğraşmayacağı açıklanmıştır. Derneğin çalışma düzenlemesinde Türk milletinin eğitime dar uygulamaları yoğunluk göstermiş, İktisadi planlamalara yoğunluk verilerek kültürel kapsamda gelişim sağlanması için çalışmalar yapılmıştır. Bunun yanında Türklük bilincine yönelik kararlar alınmıştır. Avrupa’da yapılan kongreler arasında dikkat çeken *İkinci Yurtçular Kongresi*’dir. Bu yönde Avrupa’nın çevresinden Türkçü düşünceye sahip öğrenciler bir araya gelmiştir. Kongrenin açılış konuşmasını dernek adına yapan Hacı Nasuhoğlu Cevdet Bey, Gökalp tarafından söylenen “*Vatan ne Türkiye’dir Türklere ne Türkistan, Vatan büyük ve müebbet bir ülkedir; Turan!*” sözü ile başlamış, sonrasında “*yurtçuluk içtimai ve milli mezhebimizin ilk taslağı milliyetçilik esası üzerine yaptı ve atıye ait mesaisine bir düstur olmak üzere Türklükte içtimai inkılapçılık tertibini ifade etmiş, yurtçuluk bir nevi mezhepçiliktir, hakiki bir mefküreciliktir*” ifadelerini kullanmıştır (Sarıay, 1994: 109).

Avrupa’da oluşturulan Türk yurtları tümüyle siyasetten uzak yapılanmaları ile Türkçülük düşüncesini benimseyerek milli bilinç ile uygulamalarını sürdürmüşlerdir. Kurulan dernekler çevresinde bir araya gelerek Türk bilinci ve milli idealler yönünde çalışmalarını yapan Türk öğrenciler, Türk milletinin haklılığını gösterme hedefiyle ve Millî Mücadeleye destek sağlamak adına ilk olarak Türk Menfaatlerini Koruma Cemiyeti benzeri kurumlar ile çalışmalar ve yayınlar yapmıştır. İstanbul dahilinde oluşturulan Türk Yurdu dergisindeki alışmalar da bu idealist düşünceler ile yürütülmüştür. Türk Yurdu Dergisi siyasal yönde Türkçülük uygulamalarına kadar Türklerin sevgi, ilgi ve güvenlerini elde etmenin yanında Türklerin milli şuura hemen kavuşması için sade Türkçeyle milli hikayeleri, şiirleri, Türk memleketleri ve ulusları hakkında bilgileri, bu husustaki seyahatnameleri, Türkoloji yönündeki haberleri, milliyetçilik destekçisi yazılarıyla dilde sadeleşmeye yönelik tartışmaları, Türklerin deneyimledikleri zorlukları ve iktisadi hususları gündeme getirmeye çaba göstermiştir (Oba, 1995: 231).

Türk Yurdu Dergisi Türkçülüğün ve Türk milliyetçiliğini koruyan ideolojiler arasında oluşacak düşünce ayrılıklarını engellemiştir. Derginin vurgulanması gereken ve belirgin özellikleri arasında bütün Türk dünyasını içeren geniş kapsamlı uygulamaları da bulunmaktadır. Türk Yurdu’nun temel özellikleri arasında ilerlemecilik ve Pantürkizm bulunmaktadır (Georgeon, 1986: 70). Bu yönde Türk dünyasının tümü Türklük sınırlarında değerlendirilmiştir. Pantürkizm kültürel olgular arasında kabul edilmiş ve siyasal olaylar haricinde kültürel birliği ifade etmek ve kuvvetlendirmek için kullanım görmüştür. Özellikle dergi kapsamında geniş yer tutan Türklük bilinci kısmında Rusya içerisinde yaşam süren Müslüman toplulukların Turancı düşünce ile tanıtılması hedeflenmiştir (Üstel, 1997: 50).

Kurulan dernek kuruluşunun ardından Türk Ocaklarına dahil olmasından uzun süreli oluşumlar arasında değerlendirilmemektedir. Derneğin katkıları arasında Halka Doğru ismi ile aktarılan dergi ekidir. Dergi, ekiyle beraber birkaç yıl sonra Pantürkizm'in en temel yayın organı olarak görülmeye başlamıştır. Türk Milliyetçiliğinin kuvvetli savunucuları arasında bulunan dergi yönetimi uygulamaları doğrultusunda gündeme gelen milli şuur Türkiye sınırlarını aşmış ve uluslararası özellik kazanmıştır (Özyurt, 2005: 56).

1.9.4. Türk Ocakları

Ulus devlet niteliği kazanma sürecinde gündeme gelen uygulamaları ile Türk Ocaklarının sağladığı gelişim, dönemin koşullarına doğrudan bağlantılıdır. II. Meşrutiyet'in ilan edilmesinin ardından devletin dış ve iç olaylarından dolayı bunalım ve buhranlar, Avusturya'nın Bosna-Hersek'i ilhak etmesi, Bulgaristan'ın bağımsızlığını kazanması, Trablusgarp Savaşı, 31 Mart Vakası, Girit Meselesi devlet yapılanması kapsamında büyük çaplı sorunların oluşmasına sebep olmuştur. Bunun yanında Balkan savaşlarının bir sonucu olarak Rumeli'nin kaybedilmesinin ardından çok sayıda Türkün katliam ve göçü deneyimlemesi gibi durumlar Türkler arasında olumsuz etkiler oluşturmuş ve Osmanlılık düşüncesinin eylemden iflasını sağlamıştır (Sarıay, 1994: 118). Bu durumlar sonrasında Türkçü düşünürler milli bilinçle hareket ederek Türkleri bir çatı altında toplama fikri ile çalışmalarını yapmışlardır.

Türklük düşüncesinde milli ve köklü değişimler yapılması, siyasi yöndeki inkılaplara ek olarak Türklük ismiyle sosyal inkılabın da yapılmasının gerekliliğini savunmaktadır. Bu kapsamda Genç Kalemler dergisi, Türk Derneği ve nihayetinde Türk Ocaklarına bağlanan Türk Yurdu dergisi ile sosyal yöndeki yenilikleri gerçekleştirmek için sık ve yoğun uygulamalar yürütülmüştür. Türk Ocakları da bu uygulamalar arasında milli varlığı korumanın yanında devamlılığını sağlamak, onu yüceltmek hedefiyle bilimsel araştırma ve çalışmalar da yapılmıştır (Üstel, 1997: 52).

İngiltere'nin Türk Ocaklarına yönelik 1917'de yayınladığı raporda, Türk Ocaklarının yaptığı uygulamaları siyasi oluşumlar ya da Avrupa karşıtı ideoloji şeklinde değerlendirmenin hatalı olduğunu, Türk Ocaklarının esas hedefinin aydınlar ve gençler arasında birlik sağlayarak milli şuurunu geliştirmek olduğu aktarılmıştır. Sivil Toplum Kuruluşu özelliği gösteren Türk Ocakları da Askeri Tıbbiye Mektebi'nin burada yaşayan Türk öğrencilerin ek olarak ordu mensubu da olmasından dolayı gündeme gelen sorunların ardından, bu kuruluşu sağlayabilmek için bu dönemin milliyetçi düşünürlerinden destek alınmıştır. Bu yönde kurulan derneğin hedefini konu alan bildiriye düşünürlerle ve aydınlara aktarmışlardır. 1911

yılında yayınlanan bildiride şunlar yer almaktadır: “*Bir önceki kuşak gibi, Türklerin yaşadığı yıkıma seyirci kalınmaz, bu süreci ancak eğitimin yaygınlaşması durdurabilir ayrıca Kanun-ı tekâmüle uygun olarak ziraat, ticaret ve sanayi ile kazanılmış bir hakimiyet-i içtimaiyeyi kuru bir hakimiyet-i siyasiyeye tercih etmekteyiz*” (Arai vd., 1994: 113).

Bunun yanında bu gibi bir kuruluşun temellerini yüksek okullara devam eden Türk gençlerinden manevi ve maddi fedakârlıklar ile atacaklarını aktaran Tıbbiyeliler beyannameyi aktardığı insanlardan düşüncelerini belirtmelerini, fiili ve ilmi iş birliği sağlamalarını istemektedirler. Öğrenciler tarafından istenen yardımlar aydınlar tarafından da olumlu karşılanmış ve desteklenmiştir. Öğrencilere ve görüşlerine destek veren aydınlar arasında Ahmet Ferit, Rıza Tevfik, Yusuf Akçura da bulunmaktadır. Sekiz aydın ve dört öğrenciden oluşan toplantı düzenlenmiştir. Düzenlenen toplantıda Ahmet Ferit, Türk Ocağı’nın esaslarını “kulüp oluşturulacak, oluşturulan kulüpte bir araya gelen Türk gençleri milli beraberlik ve birliği gündeme getirecek çalışmalar düzenleyecek, bu yönde halkın uyanışına destek verilecek ve yeni kuşağın Türklük şuuruyla hareket etmesi için mümkün olan her imkânın kullanılması sağlanacak, konferanslar oluşturulacak, broşür ve kitaplar dağıtılacak ve mümkünse yeni okullar açılacak” olarak belirtmiştir (Aral vd., 1994: 114).

3 Temmuz’da 231 adet askeri tıp öğrencisinin bir araya gelerek kurduğu grubu, tıp öğrencilerinden olan Hüseyin Fikret ile kurmay subaylık görevinde bulunan Dr. Remzi Osman toplantı düzenlemiş ve toplantıya Ahmet Ağaoğlu, Fuat Sabit, Emin Bülent, Mehmet Ali Tevfik, Yusuf Akçura, Ahmet Ferit ve Mehmet Emin Yurdakul davet edilmiştir. Bu birlik Türk Ocağı örgütünün oluşturulmasını kararlaştırmıştır (Aral vd., 1994: 115).

Türk Ocağı’nın idari bölümünü Mehmet Ali Tevfik, Fuat Sabit, Yusuf Akçura, Ahmet Ferit Tek, Mehmet Emin Yurdakul oluşturmaktadır. 1911’de fiili olarak hizmete geçen Türk Ocağı’nın resmi olarak hizmete açıldığı tarih 1912 yılının Mart ayıdır. Türk Ocaklarının siyasi parti kontrolü olmaksızın çalışmalarını sürdürerek bağımsızlığını da korumaya çalıştığı görülmektedir. Fakat İttihat ve Terakki’nin Türkçülüğe daha fazla önem vermesi iki oluşumun ortak noktalarda bir araya gelmesini ve ideolojik olarak birleşmesine neden olmuştur. Tekin Alp, 1913 yılı itibarıyla neredeyse bütün balkanların ittihatçı olduğunu, Türk Ocağı’nda kendilerini Turancı olarak tanımladıklarını belirtmiştir. Talat Paşa ve Cemal Paşa’nın yanında çok sayıda İttihat ve Terakki üyesinin bir araya gelen Ocak toplantılarında “*Biz de Ocaklıyız*” ifadelerini kullandıkları kaydedilmiştir (Tunaya, 2000: 432).

Türk Ocakları idari kapsamda bağımsız olmayı sürdürmüş, İttihat ve Terakki’nin kontrolüne bırakılmamıştır. Türklük bilinci yerleştirme ve ulusallaştırma hedefiyle uygulamalar yapan Türk Ocaklarına Ahmet Ağaoğlu “*Artık yerleşmiş ve oturmuş olan*

ocaklar, çevrelerini ışıktandırmaya, amaçlarını çevreye saçmaya, içinde bulundukları uluslar için birer verimlilik kaynağı olmaya başlamalıdır” ifadelerinde bulunmuştur (Alp, 1978: 6). Türk kimliğinin merkezi hale getirilmesinin yanında temellendirildiği bu süreçte Türk Ocakları tarafından yapılan bütünleştirici çalışmalar önemlidir. Uygulamalarla Türklük bilinci artmış ve Türklük çevresindeki unsurlar, bu düşünceden etkilenmiştir. Bu yönde Türkçülük medeniyetin temel ögesi halini almıştır.

1.9.5. Türk Ocaklarının Turancılık Algısı

Dönemin koşulları dikkate alındığında Türk Ocakları uygulamalarını Milliyetçilik ve Türkçülük düşünceleri çevresinde şekillendirmiş ve toplumda telkin ile heyecan yoluyla milli bilinci güçlendirmeyi temel hedef belirlemiştir. Cumhuriyet’in ilanına yakın bir tarihte kurulmuş olması ve uygulamaları ile gündeme gelen Türk Ocakları, Osmanlı Devleti’nin kozmopolit yapısında Türk milliyetçiliği noktasında gelişmiş ve büyümüş bir kurumdur. İlerleyen süreçte Türk milliyetçiliğinin temsilcisi olarak görülen Türk Ocakları, siyasi uygulamalardan etkilenmemesi ile Türkçülük düşüncesini sosyo-kültürel ortamda geliştirmiş ve dönemin en etkin fikir akımı olmuştur. Türkçülük düşüncesini destekleyen ve savunan aydınların Türklerin devletleri içinde milli ülküden uzaklaştıkları bundan dolayı Türklerin diğer milletlerden daha geri kaldığı belirtilmiştir. Sosyal yönde yapılan inkılaplar ile milli bilincin uyandırılması ve Türklerin her anlamda güçlenmesi hedeflenmiştir. Bu sayede devlet yapılanmasında milli birlik oluşturulup Türklerin tüm yönleri ile gelişmesi sonrasında dünyanın farklı bölgelerinde yaşam süren Türklerde kültürel birlik gelişecektir. İlk olarak ahlaki ve sosyal bir hareket olarak gündeme gelen Türkçülük, meydana gelen olaylarla beraber siyasi özellik kazanmıştır. Türk Ocakları kapsamında aydınlar, milleti kültürel ve devleti siyasi şekilde iki varlık olarak değerlendirmiştir. İslamiyet’in Türklerin ayrılmaz parçaları arasında bulunduğunu belirtmekle birlikte Türk ve Müslümanlık kavramlarını ifade etmişlerdir. Bu sayede Türk ve millet kavramının tanımı ile Türklükte ortak kültürü temel alan aydınlar ırkçı bilince karşı çıkmışlar ancak milletin siyasi ve coğrafi sınırlara bağlı bulunmadığını savunarak Türklüğü bütünsel olarak değerlendirmişlerdir (Sarıay, 1990: 180).

Tüm Türk asıllı kavimleri bir araya getirme fikrini savunan Turancılık Pantürkizm ile aynı anlama gelecek şekilde değerlendirilmiştir. Bu fikir yönünde uygulamalarını şekillendiren Türk Ocakları’ndaki aydınlardan bazıları Pantürkizm ve Turancılığa daha temkinli bir perspektiften yaklaşmışlardır. Bu süreçte Türkçülük ve Turancılık düşünceleri arasındaki ayrımın net yapılmaması dönemin aydınlardan hangilerinin Turancılık bilinciyle hareket ettiğinin belirlenmesi noktasında ayrımların yapılmasını engellemiştir. Turancılık bu

dönemin aydınlarını etkilemesinin yanında siyasi kişileri de etkilemiştir. Ruslar karşısında Turancılık düşüncesi stratejik üstünlük sağlayacak etken olarak değerlendirilmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nın yaşandığı dönemde tarih ve edebi konulu eserlerde çok sayıda aydın Turancılık düşüncesinde yayınlar vermişse de bu durum romantik düzeyde kalmış ve Turancılık düşüncesinin somut gerçeklik şeklinde gündeme gelmediği görülmüştür. Türk Ocaklarında kadın haklarının savunucuları arasında Halide Edip Adıvar da devletin içerisinde olduğu güç dönemden ancak Turancılık yoluyla çıkabileceğini savunmuştur. “*Yeni Turan hiç şüphesiz bir ütopya idi ve ütopyalar gibi tahakkuk ettirilmesi mümkün olmayan gayeleri vardı.*” (Adıvar, 2019: 144)

Türk Ocakları kapsamında ilk başkanlık görevini üstlenen Ahmet Ferit, Tek Türklük fikriyle hayalci düşüncelere dalmamanın gerekliliğini, Turan düşüncesinin büyük çaplı bir ideal olmasının yanında bu idealin gerçek olması için yapılacak uygulamaların dış kuvvetlerin sahip olduğu yapılanmada yer edinmesinden bunun dış güçleri kışkırtma olanağının bulunduğunu ve içerisinde bulunan yönetimin de bundan doğrudan etki görmesinin mümkün olduğu belirtilmiştir. Bu süreçte Tekin Alp “Türkler Bir Ruh-i Milli Arıyorlar” isimli yazınında, Türkler arasında büyüyen milliyetçilik duygusunun kısa süre içerisinde Pantürkizm’e evrilmesinin mümkün olduğu, Türk ırkının tümüyle bir araya gelmesinden yana olduğunu aktarmış ve bunun yanında Pantürkizm düşüncesinin meşru olan hislerden olduğunu, azami bir programı belirttiğini aktarmaktadır. Bundan dolayı yararlı olarak değerlendirmektedir (Sarıay, 1994: 185).

Tekin Alp, Türk Ocaklarının esas hedefinin Türklerin kültürel seviyelerini artırmak olduğunu belirtmiş fakat daha az değerli olmayan amaçları arasında Pantürkizm savunucularının ve milliyetçi kişilerin ortak kuvvetlerini ustalık ile birleştirecek toplantı ortamı oluşturması olarak belirtmiştir (Landau, 1999: 63).

Türk Ocakları içerisinde uygulamalarını sürdüren aydınların milli bilincinin oluşması ve bu bilincin gelişmesinde yararları bulunmaktadır. Bu süreçte geliştirilen milliyetçilik fikri ile bağımsız kimlik oluşturma çabaları, Türk toplumunun çağdaş milliyetçiliği benimsemesi noktasında Türk Ocakları ideolojik algıları temellendiren ve şekillendiren etken haline gelmiştir. Sonuçta Türk Ocakları, Turancılık düşüncesi açısından birlik ve bütünlüğü oluşturmaya yönelik uygulamalar yapan bunun yanında ulus-devlete geçiş dönemini etkileyen ve yönetimin yerleşik hale gelmesinde kültürel ve sosyal uygulamalar yapan önemli oluşumlar arasında bulunmaktadır.

1.10. Türk Milliyetçiliği ve Kendine Özgü Yönleri

Türk milliyetçiliğini coğrafya merkezli değerlendiren aydınlar, Anadolu'nun klasik yapısından kaynaklı hoşgörü zemininde kurulan ve Türklerin kendilerine özel musiki, edebiyat, dil ve mimarisinin biçimlendirdiği bir perspektif ile açıklama yapmaktadırlar. Coğrafi koşullar, Türk tarihinin ve sosyal yaşamının açıklanmasına ek olarak sağladığı olanak ve imkânsızlıklarla modern dönemdeki ve gelecekteki Türk yaşamının belirlenmesini sağlayabilmektedir. Ayrıca Türk Milliyetçiliği açısından milliyetçiliğin toplumsal gerçekliklere ve hareket bilincine dayandırılması gerektiğini savunan Kaplan ve Topçu gibi aydınlar milliyetçiliğin hayat ile doğrudan bağlantılı olması gerektiğini belirtmektedir. Türkiye kapsamında milliyetçi fikirlerin gelişimi adına Osmanlı Devleti'nin parçalanma öncesindeki dönemi ile Cumhuriyetin ilan edilme sürecinin zorluklarının deneyimlendiği dönemin gözlemlenmesi önemlidir.

İlk olarak Türk Milliyetçiliğinin merkezinde halkçılık fikirlerinin bulunduğu görülmektedir. Avrupa karşısındaki uğraşlarda, milletin çaba ve isteğinin artmasını sağlamıştır. Osmanlı ve İslamiyet döneminde Türklüğün tecrit edilmeye çabalanması, Türk toplumunda milliyetçi düşüncelerin kabullenilmesini ve yayılma hızını etkilemiştir (Muhiddin, 2004: 8).

Fransız ihtilalinin ardından tüm dünyaya aşama aşama dağılan milliyetçilik ile özgürlük düşünceleri bu süreçte Tanzimat'ın etkilerini yaşayan Osmanlı Devleti'ni de doğrudan etkilemiştir. Milliyetçiliğin Osmanlı Devleti'nde ilgi görmesinde etkili olan unsurlar arasında Avrupa'daki gelişmeleri takip eden aydın kesim de bulunmaktadır (Kushner, 1998: 51). Bu süreçte Osmanlı için kritik öneme sahip savaşların, siyasi çıkar çatışmalarının ve toprak kayıplarının yaşandığı ve bu durumların sonucunda nüfus hareketliliğinin yaşandığı görülmektedir. Savaşlar, milletler ve devletler arasında ayrılıklar oluşturmakta ve nüfus hareketlerinin hız kazanmasına neden olmaktadır. Bu yönde ortak kültür çevresinde bir araya gelen kişilerin topluluklar oluşturmasıyla milliyetçiliğin toplumsal zemini oluşmaya başlamıştır (Yıldırım, 2014: 74).

İslahat ve Tanzimat fermanlarının gayrimüslim kişilere sunduğu ayrıcalıklı haklar ilerleyen süreçte Müslüman Türklerin fakirleşmesine ve ekonomik alanda varlık göstermelerinin güçleşmesine neden olmuştur. Bu açıdan Osmanlı'nın parçalanma sürecinde gündeme gelen tüm fikri akımlara benzer şekilde milliyetçilik de Batı düşünce sistemlerinden bazı yönleri ile etkilenmiştir. Fakat zamanla milliyetçilik, Batıcı etkilerden arınarak tarihi, kültürel ve toplumsal gerçekler temelinde tekrar yorumlanmıştır (Topçu, 1978: 42).

Gayrimüslim kesimin Osmanlı Devletinden ayrılma istek ve girişimlerine, Arapların da destek vermesi ile Müslümanlık ve İslamcılık yönünde olumsuz sonuçlar oluşurken, milliyetçilik yönünde olumlu ve güçlendirici etkilere neden olmuştur. Bahsi geçen gelişmelerin yanında Türklerin imparatorluk döneminde dost olarak yaşadıkları milletler tarafından terk edilmeleri, savaş sürecinde destek vereceğini düşündüğü Müslüman birliklerden destek alamaması gibi durumlar yalnızlık hissinin oluşmasına neden olmuş, bu durum milliyetçi düşüncelerin artmasına imkân sağlamıştır. Türk Milliyetçileri bu dönemde kendi dini, siyasal, sosyal ve milli düşüncelerini ilan etmiş ve milletin dağılan birliğini yeniden inşa etme sürecindeki görevi üstlenmişlerdir. Kendilerini dini değerler ile ifade eden bazı seçkinler, 20. yüzyılın baş itibarıyla dini köklerine öncelik verirken milliyet algısını da değerlendirdikleri görülmektedir (Yasevi, 2012: 77).

Avrupa bölgesinde gündeme gelen milliyetçi düşünceler sıklıkla, ulusal bilincin pekiştirilmesi ile hakların artırılması, refah düzeyinin dengeli dağıtılması, din ve devlet arasındaki bağlantılara yönelik tartışmalar üzerinden sağlanmıştır. Fakat Türk Milliyetçiliği varlığını koruma ve sürdürme mücadelesi çevresinde geliştirilmiş ve tüm sosyal olgulara benzer şekilde temelde daha eski süreçlerden beri korunan geleneğin sürekliliğini yerine getirmeyi hedeflemektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş dinamikleri arasında milliyetçiliğin devlet sınırlarına, Türk milletinin can güvenliğinin yanında mal güvenliğinin sağlanmasına, tüm insanların güvende olmasına ve güvenliklerinin sürekli hale getirilmesini gerektiren resmî ideoloji şeklinde gündeme gelmektedir. Çağdaş toplum ve topluluklarda bilimin gelişimi ile doğanın kontrol edilmesi hedeflenmektedir. Bilimsel kalkınmayı temel alan felsefi perspektifler milliyetçilik fikrini de etkilemektedir. Bu perspektifin gündeme getirdiği determinist bakış açısı, sağlanmak istenen devlet ve millet ilişkisi, toplumsal düzen, Türk milletinin kültürel nitelikleri ile örtüşmemektedir. Türk milliyetçiliğinin Batı temelli modellerden sıyrıldığı görülmektedir. Türk Milliyetçiliğinin insanları yalnızca akıl ile ifade etmeye çabalayan perspektiflerin savunduğu ulus bakış açısının dar kalıpları ile açıklanması mümkün olmamaktadır. Bunun nedeni Avrupa'da gerçekleşen milliyetçilik girişimlerinin kısıtlı senaryoları barındırırken, Türk milliyetçiliğinin tüm yönleriyle ve kapsamlı varlığını sürdürme çabası olmasıdır. Bunun yanında Türk Milliyetçiliğinin bir zümre ya da sınıfın sınırlı alanda elitist bir perspektif ile geliştirdiği milliyetçilik bakış açısında bulunduğu söylenmesi mümkün değildir (Yıldırım, 2014: 81).

1.11. Türk Milliyetçiliği ve Turancılığın Türkiye’deki Küresel Yansımaları

Heywood milliyetçiliğin siyasi birlikteliklerin oluşturulmasındaki dayanağın ulus olgusu olduğunu savunmaktadır. Bundan dolayı milliyetçiliğin iki varsayım kapsamında açıklanması mümkündür. Bahsi geçen varsayımlardan ilki insanların doğal gelişim sonucunda çeşitli uluslar haline gelmesi, ikinci varsayıma göre de ulusların siyasi cemaat olmalarıdır. Bundan kaynaklı klasik siyasi milliyetçilik ifadesini gündeme getiren unsur, devlet sınırlarıyla millet sınırlarının birbirine eşdeğer tutulması hedefidir. Bu düşünce, ulus-devletteki vatandaşlık ve milliyeti de bu unsurlarla bir araya getirmektedir. Milliyetçilik, içerisinde çeşitli karmaşıklıklar bulundurarak zaman içerisinde farklılaşmış bir ideolojiyi temsil etmektedir. Birbirinden farklı kültürel, siyasi ve etnik biçimlerin yanında siyasi olarak geniş etkileri olmuş ve bazı dönemlerde çelişkileri de içeren ideoloji şeklinde varlık göstermiştir. Milliyetçilik, bütün milletlerin eşit olması temelinde gelişen, milletlerin kendi ilerleme, gelişim ve yaşayışlarını belirleme hakları olduğunu savunan fikir olarak görülse de yerleşik toplumlar içerisinde geleneksel yapıları ve düzenleri koruma hedefiyle kullanılabilmektedir. Bunun yanında emperyalizm, savaş, fetih benzeri olayları da kışkırtmak adına kullanılabilmektedir. Ek olarak milliyetçilik, liberalizm ve faşizme benzer biçimde zıt ideolojilerle ilişkilidir (Heywood, 2018: 202).

Anderson, milliyetçilik kavramını “*hayali cemaat*” şeklinde ifade etmektedir. Anderson’un düşüncesine göre milliyetçilik ve millet, kültürel tasarımlardan oluşmaktadır ve bahsi geçen tasarımlar sahtelik olarak değil “yaratım” olarak gündeme gelmektedir. Buna göre millet hayal temelinde siyasi bir toplumdur. Bunun yanında milletin tüm üyelerinin bir diğerini bilmediği, bilemeyeceği halde düşüncelerinde bu üyelerin bir araya gelmesi ile yaşam sürmektir. Anderson tarafından birbirinden habersiz bulunan kişiler olarak aktardığı itici gücü oluşturan durum, aynı milli duygularla hareket eden kişilerce oluşturulan milli inançtır. Ancak Anderson milletler tarafından inanılan hayallerin kısıtlı olduğunu savunmaktadır. Bunun nedeni hiçbir milletin tüm insanlığı kapsayacak şekilde hayal kurmamasıdır (Anderson, 1995: 40).

Dellannoi’ye göre milliyetçi düşüncelerin tümü ulus fikrine dayanmaktadır ancak ulus, milliyetçiliği kavramak için tek kriter olamamaktadır. Ulus ve milliyetçilik eşit olarak varlık gösterirler ancak ulusun kesin ve net bir ifadesi bulunmamaktadır. Milliyetçiliği tanımlamak ve bilmek, ulusu tanımlamak ve bilmekten görece kolaydır. Dini bilmenin ve tanımlamanın, Tanrının ne olduğunu kavramaktan kolay olmasına benzer şekilde milliyetçiliklerin barındırdığı ortak niteliklerin de ulusun evrensel biçiminden daha kolay ve net biçimde görülmesi mümkündür. Milliyetçilik kapsamında dinsel bilgi şekillerinin ve dinlerin bazı

özelliklerini barındıran bir ideolojidir. Bunun yanında gerek meşru hale getirme gerekse seferberlik sağlama aracı olarak kullanılabilir. Ayrıca kolektif ve kişisel esenlik yönünde bazı unsurları içermektedir (Delannoi, 1998: 33).

Yayla'ya göre milliyetçilik olgusu doğrudan millet düşüncesi ya da millet algısı ile ilişkilendirilebilmektedir. Bu kapsamda insanlık bütün olarak değerlendirilememektedir. İnsanlığın tümü birbiri ile aynı nitelikleri barındırsa dahi farklı gruplara ayrılmaktadır. Etnisite, gelenek, kültür, tarih, din ve dil bahsi geçen grupların ortak niteliklerini temsil etmektedir. Bunların ortak ismi de “*millet*” olarak ifade edilmektedir. Milletler bazı dönemlerde bütünü oluşturan belli coğrafyalarda hayatını sürdürebilmektedirler (Yayla, 2015: 95).

Heywood'un savunmasına göre yurtseverlik ve milliyetçilik genel olarak birbirine karıştırılan ifadelerini temsil etmektedir. Milliyetçilik öğretisel bir özellik barındırmaktadır ve milletin, siyasal birlikteliğinin temel kuralı olduğu inancını barındırmaktadır. Yurtseverlik bu inancın duyusal yönde merkezini oluşturan, varlık gösteren bütün milliyetçiliklere destek veren unsur olarak gündeme gelmektedir. Milliyetçi yapılı bir grubun yurtseverlikten ya da milli bilinçten yoksun olması halinde, bunların siyasal yönde bağımsızlığı amaçlayabileceğinin söylenmesi güçtür. Bunun yanında bütün yurtseverlerin milliyetçi kişiler olarak kabul edilmesi de yanlış olmaktadır. Bunun nedeni milleti seven tüm insanların milleti, siyasal istekleri ifade etme aracı şeklinde görmediği belirtilmektedir (Heywood, 2016: 202). Heywood, milliyetçilik olgusunun nitelik yönünden ideoloji mi yoksa yalnızca doktrin mi olduğunu tartışmalı bulmaktadır.

Siyasi milliyetçilik ya da öğreti: Tüm dünyanın ulus-devletten meydana gelmiş bir alan olmasının gerekliliğini savunan, tüm ulusların bağımsız devleti oluşturma haklarının bulunmasına dayalı inanç sistemidir. Bu doktrin, dolaylı biçimde çok sayıda siyasi ideolojiden biri tarafından benimsendiğinde yeniden işlenmekte veya tekrar yorumlanmaktadır. Ancak milliyetçilik kendi içinde ideoloji şeklinde görüldüğü durumda, birbirinden farklı biçimlerdeki kültürel, etnik ve siyasi yelpazeyi kapsadığı görülmektedir. Siyasi milliyetçilik, ulus düşüncesini geliştiren özellikle siyasi amaçlar adına kullanıma yönelik tüm faaliyetleri içermektedir. Etnik milliyetçilik, kültürel milliyetçiliğe uyum göstermektedir. Ancak etnik grupların, tek bir kökten meydana geldiğini ve bundan kaynaklı etnik milliyetçiliğin daha güçlü ve yoğun bir özelliklerle özgünlük duygusunu belirttiğini savunmaktadır. Kültürel milliyetçilik, ulusun tekrar uygarlık şeklinde gelişimini hedeflemektedir. Bu yüzden açık siyasi hedeflerin uygulanmasından ziyade milli yaşam tarzı, dil ve din savunulması veya mevcut yapının kuvvetlendirilmesi gereksinimine ağırlık vermektedir (Heywood, 2018: 206).

Calhoun'un savunmasına göre temelde kendi içinde net sınırlarla ayrılan, tek tip haline gelmiş kültürel ve siyasi kimlikler öngören milliyetçi düşünceler, sıklıkla çeşitlik farklar ve benzerlikler karşısında verilen savaş ile doğan ve gelişen şeyleri temsil etmektedir (Calhoun, 2007: 26).

Smith'in savunmasına göre milliyetçilik düşüncesi türleri yönünden tümü diğerlerine alternatif sunacak biçimde belirgin farklar barındırmaktadır. Bu niteliğinden kaynaklı onu genel olarak tek bir perspektif ile açıklamak mümkün değildir. Ayrıca milliyetçilik, varlık gösterdiği yerin bağlamına yönelik şekillenen açık uçlu bir değişken olarak gündeme gelmektedir. Bundan dolayı milliyetçiliği belirgin ve doğru biçimde kavramak için milliyetçiliğin ait olduğu öznel şartların da bilinmesi gerekmektedir (Smith, 2002: 21). Bunun yanında milliyetçilik siyasi farklılığın çok sayıda ve farklı yapılarda olmasına karşın milliyetçiliğin ayırt edilmesine imlân veren bazı özellikleri barındırmaktadır. Bu kapsamda ilkin milliyetçilikte kültürün bağdaşık yapıda bulunması için yönetim bulunmaktadır. Özgüllüğü baskın yapıda bulunan ikinci evrede siyasi kaynakların kültürün bağdaşık hale getirilmesi adına kullanılması söz konusudur. Bunun yanında milliyetçilik, farklı ve birçok deneyim barındırmasından, bütüncül ideoloji şeklinde tanımlanması mümkün değildir. İdeolojiler tarihinde liberalizm ve sosyalizme denk kabul edilmemektedir. Farklı ideolojik gruplarla birleşmesiyle melez görünüm sunmaktadır. Zira, çeşitli ideolojilerin evrensel uzantıları noktasında bulunmamasından kaynaklı geniş kapsamlı değerlendirildiğinde ideolojik yapıda bulunmaktan ziyade siyasi görünüm sunmaktadır. Milliyetçiliğin tümüyle ne olduğunun kavranabilmesi içi uygulamalarının değerlendirilmesi gerekmektedir (Delannoi, 1998: 32- 34).

Heywood'un savunmasına göre milliyetçilik, çeşitli tarihi olaylar ile birlikte gündeme gelmiş, birbirine zıt olan miraslarla şekillenmiş ve buna ek olarak farklı siyasi dava ve hedefler adına kullanılagelmiştir. Bunlar ayrıca milliyetçiliğin farklı siyasi öğreti ve fikirler ile bir araya gelebilme, onları da içirme ve birbirine rakip olarak arka arkaya gelen milliyetçi gelenekler oluşturabilme kuvvetini de göstermektedir. Bahsi geçen gelenekler içerisinde Liberal milliyetçilik, yayılmacı milliyetçilik, Post-kolonyal milliyetçilik, sömürge karşıtı milliyetçilik ve muhafazakâr milliyetçilik temel teşkil etmektedir. Bu milliyetçiliklerin şu şekilde açıklanması mümkündür (Heywood, 2016: 204):

- Liberal Milliyetçilik: Temelleri Fransız Devrimi'ne dayanmakta ve Fransız Devriminin niteliklerini içermektedir. Milliyetçilik örneklerinin en eski olanıdır ve düşünceleri Jean Jacques Rousseau'nun özellikle "*genel irade*" olgusunda bahsettiği "*halk egemenliği*" savunması kullanılarak şekillendirilmiştir. Liberal

milliyetçiliği savunan kişiler, milletlerin de kişilere benzer biçimde kendi iradesini oluşturma ve yönetme haklarının olduğunu savunmaktadırlar. Bu yönde liberal milliyetçi kişilerin nihai amacı, milletlerin bir araya gelmesi ya da bağımsızlığını sağlaması değil dünyanın tümüyle bağımsız ulus-devletlerden oluşmasıdır. Lind'in düşüncelerine göre milliyetçilik kapsamında, milliyetçi dil ve kültür bağlamında değerlendirilmesi gerekmektedir. Millet ve devlet aynı kültürel nitelikleri içermektedir. Bunun yanında birbirine sıkı bağlar ile bağlı bulunmaktadır. Halk, dil ve kültür bağıyla siyasal toplumun parçasıdır. Siyasal yapı kapsamında toplum birliğini güçlendiren de tüm toplumsal sınıflar ile yaş gruplarının bir notada birleşebilmesi ve bir araya gelebilmesidir. Millet, küçük toplumları oluşturmaya karşın onu büyük bir ortak olarak değerlendirmektedir (Lind, 1994: 94). Ayrıca sınırları belirlenmiş bir devlette birden çok millet birlikte yaşadığında liberal milliyetçilik, çok uluslu yapıdaki devlet şekline destek sunmamaktadır (Karabulut, 2014: 879).

- Muhafazakâr Milliyetçilik: Millet oluşturma sürecinde meydana gelenlerden ziyade kurum haline gelen ulus-devletlerde gelişim yönelimi bulunmaktadır. Muhafazakâr milliyetçi kişilerin dikkat çektiği husus, vatanseverliğin temelinde bulunan toplumsal tutunma ile kamu düzenidir. Muhafazakâr milliyetçiliğin esas hedefi, kişilerin bölücü düşünceler karşısında devlete bağlılık göstermesine ve kişilerin dahil olduğu ülke ile gururlanmasına yönelik uygulamalar ile milli birliğin oluşturulmasına hizmet vermektedir. Milliyetçilik olgusunun muhafazakâr niteliğini sürdürmek, geleneğe ve tarihe başvurma ile mümkündür. Bu sayede milliyetçilik geleneksel hayat tarzı ile geleneksel yapılarda savunma aracı haline gelmektedir. muhafazakâr milliyetçilik özellikle milli bilincin yok olma tehlikesi ile karşılaşması ya da milli kimliğin tehdit altında olması durumunda gündeme gelmektedir (Heywood, 2014: 162).
- Yayılmacı milliyetçilik: Liberalizmin yapısında bulunan sömürgecilik, yayılmacı milliyetçiliğin de merkezinde yer almaktadır. Bu düşünce, bir grubun kimliksel bağı ya da aitliği olmayan bir grubun çeşitli topraklarda, saldırganlık ve hırsla dayalı hakimiyet oluşturmalarını içeren hedefleri belirtmektedir (Başaran, 2018: 107).
- Post-Kolonyal ve Sömürge Karşılığı milliyetçilik: Milliyetçilik olgusu Avrupa'da doğmuş olmasına karşın dünyada yaygın bir noktaya erişmesi emperyalizmle mümkün olmuştur. Sömürge yönetiminde olmak Asya ve Avrupa toplumlarında

millet olma hissiyle milli kurtuluş düşüncesinin oluşmasını sağlamaktadır. Bunun yanında sömürge karşıtı milliyetçiliğin yükselmesine neden olmaktadır. Artan sömürgecilik karşıtlığı düşünceler 20. yüzyıl süresince dünya siyasi coğrafyasının evrimleşmesine neden olmuştur. Milliyetçilik kapsamında post-kolonyal süreç birbirinden farklı milliyetçilik biçimlerinin gelişmesine neden olmuştur. 1970 yılları itibarıyla sosyalizmin yönetiminde özellikle Marksizm-Leninizm yönetiminin olumsuz etkiler bırakmasıyla beraber post-kolonyal dönemde millet oluşturma süreci, birçok kesim tarafından Batılı kültür ile batılı düşüncelerin yeniden gündeme gelmesinden ziyade reddedilmesi ile şekillenmiştir. Batının baskı ve sömürü kaynağı şeklinde düşünüldüğü sistemde post-kolonyal milliyetçilik düşüncesi Batılı olmayan unsurların arayışında olması gerekmektedir. Bu durum gelişmekte olan devletler ve dünyada Batılı devletlerin özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) kültür ve ekonomik gücüne tepki olarak gündeme gelmiştir (Heywood, 2014: 165).

1.12. Milliyetçilik Hareketlerinin Türk Kültürü ve Diline Yansıması

3 Mayıs Milliyetçiler Günü, Türk milliyetçiliği kapsamında önem taşıyan Türkçülük düşüncesinin belirtildiği günler arasında bulunduğundan önemlidir. Türkçülük düşüncesi, Türk kültürü ile Türk tarihine vurgu yapılmasıyla Türk milletinin güçlenmesi ve bir araya gelmesini savunan fikir akımı olarak gündeme gelmektedir. Türkçülük düşüncesinin öncüleri arasında Hüseyin Nihal Atsız, Ömer Seyfettin, Yusuf Akçura ve Ziya Gökalp gibi ünlü düşünür ve yazarlar bulunurken çok sayıda eser veren kişiler de bu düşünceyi savunmaktadır. Bahsi geçen kişiler Türk tarihi ve Türk kültürüne atıf yaparak Türk milletinin güçlenmesini ve bir çatı altında bir araya gelmesini savunmuşlardır. 3 Mayıs 1944'te Turancılık Davası savunması kapsamında Alparslan Türkeş, Turan ve Türk birliği bağlantısını şu şekilde ifade etmektedir: *“Benim fikrime göre her şeyden mühim olan Türkiye’dir. Memleketimizin ilim, irfan, sanayi, iktisat vesaire sahada en ileri dereceye ulaşması için çalışmak lazımdır... Turan, yani Türk birliği yalnız Asya’dakiler değil, bütün Türklerdir. Yani ilmî manasından başka olarak bütün yeryüzündeki Türklerdir. Yani Türk birliği yalnız Asya’dakilerle değil Bulgaristan’daki, Yunanistan’daki vesaire yer lerdeki Türkleri de içine alan bir mefhumdur.”* (Cengiz, 2015: 21).

Türkeş’in düşünceleri 1944 Türkçülük ve Turancılık Davasının ardından toplum tarafından yaygın olarak kabul edilmiştir. Bu düşünceler 1960 yıllarında Türkiye’de gündeme gelen siyasi olaylar esnasında etki göstermiş ve Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) gibi

milliyetçi siyasi partilerin oluşturulmasına ortam hazırlamıştır. 3 Mayıs Milliyetçiler Günü, Türk milliyetçiliği kapsamında sembol niteliği taşımaktadır. Modern dönem milliyetçi düşüncenin Türkiye’deki durum ve öneminin belirtilmesi adına milat olarak görülmektedir. Atsız 1973’te yayınladığı yazısında bu dönemi şu ifadelerle anlatmaktadır:

“Bundan 29 yıl önce Ankara’da yapılan bir yürüyüş, bugün farkına varılmamış olmakla beraber, Türk tarihinin gidişi üzerine son derece tesirli olmuştur. Havadaki zehirli gazla boğulacak hâle gelmiş bir insana oksijen verilmesi, aşırı humma içinde kıvranan hastaya bir antibiyotik şırıngası yapılmasının yaratacağı şifa gibi, dikta idaresi altında yaşayarak o diktanın hiç umursamadığı komünizm propagandasının çökertmeye çalıştığı bir toplumu 3 Mayıs 1944’te Ankara’da yapılan bir gençlik yürüyüşü uyarmış, tehlikeyi gördükleri hâlde ses çıkarmayanlara cesaret ve ümit vermiş, tek partili idare olduğu hâlde Millet Meclisinde de görülen heyecanla Türkiye’yi bir ‘içten vurulma’ tehlikesinden kurtarmıştır.”

Fakat milliyetçilik düşüncesi bazı dönemler tartışmalara da neden olmaktadır. Özellikle Türkiye dışındaki etkenlerin hedefinde olan bazı eleştirmenler, milliyetçiliğin ırkçılık ve ayrımcılığa neden olması benzeri olumsuz sonuçlar ortaya çıkarabileceğine dikkat çekmektedir. Bahsi geçen eleştiriler, milliyetçilik düşüncesinin Türkiye’de tartışma nedeni olarak gündeme gelmesine neden olmuştur. Milliyetçilik milletini ve vatanını sevmek, vatanın yüceltilmesini istemek olarak değerlendirildiğinde tüm vatandaşların bu duyguları hissetmesi ve savunması temel hakları arasında yer almaktadır. Milliyetçilik hareketleri yalnızca Türkiye’de değil, Türk dünyasının farklı bölgelerinde de etkili sonuçlara neden olmuştur. Milliyetçilik hareketleri, Türk dünyasında Türk milletinin güç kazanması ve bir araya gelmesi, Türk dilinin korunması ve geliştirilmesi, Türk kültürünün yaygın hale getirilmesi hedefiyle gündeme gelmiştir. Bu tutumlar genel olarak Türk dünyasındaki farklı Türk toplulukları ve Türk devletleri ile kurulan ilişkileri güçlendirmeyi hedeflemektedir. Türkçülük hareketleri Türk milletinin gücünü, bütünlüğünü ve birliğini geliştirmek ve korumak için yapılan bazı siyasi, kültürel ve sosyal hareketleri temsil etmektedir. Tarih sürecinde de Türkçülük hareketleri önemli sonuçların oluşumunda etkinlik göstermiştir.

İlk Türkçülük hareketi olarak 1869’da Kırım hareketi kabul edilmektedir. Meydana gelen hareketin öncüleri, Kırım tatarlarınca kurulan “*Kırım Türkleri*” isimli örgüttür. Örgüt, Türk milliyetçiliği, kültürü, dili düşüncelerini yaymayı hedeflemiştir (Pınarer ve Ürer, 2014: 26).

Genç Türkler Hareketi: 20. yüzyılda Osmanlı’da gündeme gelen hareket, devletin çağdaşlaşmasının yanında ulus-devlet olması adına başlatılmıştır. Bahsi geçen hareket Türk

milliyetçiliği düşüncelerine dayandırılan Türk Dernekleri ve Türk Ocakları benzeri örgütlerin oluşmasına zemin hazırlamıştır (Özyurt, 2005: 55).

Milliyetçi Hareket Partisi (MHP): Milliyetçi Hareket Partisi, Türk milliyetçiliği düşüncelerini temel alan siyasi parti olarak 1969'da kurulmuştur. Parti, Alparslan Türkeş önderliğinde kurulmuştur. Partinin bu dönem liderliğini de yapan Alparslan Türkeş Türk milliyetinin savunucuları arasında bulunmuş ve Türk milletinin güçlenmesi, bütünlüğünün sağlanması ve birleşmesi adına çalışma göstermiştir. Başbuğ Türkeş sonrasında günümüzde de hizmet vermeye ve milliyetçilik ekseninde savunmalar yapmaya devam etmiştir (Çaylak ve Kaymal, 2021: 1716).

Türk Ocağı: Türk milliyetine yönelik düşünceleri temel alan örgüt, 1912'de İstanbul'da kurulmuştur. Türk Ocağı, Türk milliyetçiliğini ve Türk kültürünü yaygınlaştırmak, Türk gençlerinin Türk milliyetçisi olarak yetiştirilmesi, Türkçülük hareketinin desteklenmesi ve güç kazanması hedefiyle uygulamalarını yürütmüştür (Akyüz, 1986: 206).

Milli Türk Talebe Birliği: 1932'de Ankara ilinde kurulmuş bir birliktir. Bu birlik, Türk milliyetçiliği düşüncelerinin yaygınlaşması, yeni nesillerin yetiştirilmesi ve Türkçülük hareketinin destek kazanması hedefiyle uygulamalarını yürütmüştür (Öztürk, 2016: 103).

Türk Milliyetçileri Cemiyeti: Örgüt 1911'de Selânik dahilinde kurulmuştur. Türk Milliyetçiliği düşüncelerinin devlet ve kuşaklar arasında yaygınlık kazanması, yeni kuşakların eğitimlerinde Türkçülük ve milliyetçilik düşüncelerinin aktif yer edinmesi ve Türkçülük hareketinin desteklenmesi adına uygulama alanı bulmuştur (Ünal, 2023: 115).

Ülkü Ocakları: Ülkücü hareketin bir teşkilatı olarak gündeme gelen Ülkü ocakları, Ankara Üniversitesi Coğrafya, Tarih, Dil, Ziraat ve Hukuk Fakültelerinde milliyetçi gençlerce düşünce kulübü olarak oluşturulmuştur. Bu kulüp 18 Mart 1966 yılında CKMP Gençlik Kolları tarafınca kamuoyuna açıklanmıştır. 1968'den itibaren de tüm üniversitelerde Ülkü Ocağı şubeleri oluşturulmaya başlamıştır (Acar, 2018: 43).

SONUÇ

Bu çalışmada Türkiye’de Türk kültürünün gelişiminde Turancılık düşüncesinin değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Turancılık düşüncesi Osmanlı’nın parçalanma sürecinde İslamcılık ve Osmanlıcılık akımları karşısında, Avrupa’da milliyetçi akımların etkisi ile dünyadaki tüm Türkleri bir çatı altında toplamayı hedefleyen akım olarak gündeme gelmektedir. Turancılık düşüncesi milliyetçilik kapsamında olduğundan Türkçülükten ayrı düşünülmemesi gerekmektedir.

Bütün Türk halklarının bir araya gelmesini, güçlenmesini ve gelişmesini savunan Turancılık düşüncesi Türkiye’de II. Meşrutiyetin ilan edilmesi sonrasında yaygınlık kazanmıştır. Türk ırkından olanların bir araya gelmesi ile daha güvenli bir ortamın olacağı düşünülürken Türklerin kültürel, sosyal, tarihi kapsamda güç kazanacağı düşünülmektedir. İttihat ve Terakki yönetiminde Ziya Gökalp önderliğinde Türkçü ve Turancı düşünceler egemen hale gelmiştir. Bu kapsamda II. Meşrutiyet’in ilan edilmesinin ardından Türklerin kurtuluşunun, Türklerin bir araya gelerek birlik oluşturmasıyla mümkün olacağı savunulan görüşler arasında yer almıştır. Bu kapsamda Türklerin milli bilincinin Osmanlı döneminde de canlı kaldığı görülmektedir. Osmanlı’nın yıkılmasının ardından Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş sürecinde ve Millî Mücadele dönemlerinde de Turancılık düşüncesinin toplum ve dönemin aydınları tarafından savunulduğu, çeşitli grup ve örgütlerce desteklendiği görülmektedir.

Kurtuluş Savaşının sonrası dönem Türklerin bir araya gelmesi için uygun bir dönem gibi görünmesine karşın, bu süreçte Türkiye’ye destek sağlayan en büyük unsur Rusya olmuştur. Dünyadaki Türklerin birçoğunun Rusya boyunduruğu altında bulunması, Turancılık düşüncelerine uygun hareket edilmesi ve Türklerin bir araya getirilmesini engeller niteliktedir. Bunun nedeni ise Millî Mücadele döneminde destek sağlayan Rusya’nın Türklerin bir araya gelmesi sürecinde güç kaybedecek olduğundan bu durumu desteklemeyecek olmasıdır. Bunun yanında Türkiye tarafından başlatılabilecek muhtemel bir Turancılık girişiminde diğer Türk devlet ve toplumlarının bu Turancılık düşüncesi ve uygulamalarını destekleyip desteklemeyeceği bilgisi yeterli değildir. Ayrıca yeterince silah, mühimmat, takviye ve gıda stoğu bulunmayan ve zayıf haldeki Türkiye’nin dünyanın birçok yerine dağılmış Türkleri bir araya toplaması adına yeterli kuvveti bulunmamaktadır. Turancılık yönünde düzenlenecek herhangi bir girişim, muhtemel yeni savaflara neden olacağından bu süreçte reddedilmiştir. Atatürk tarafından siyasi ve ekonomik nedenlerin yanında bu durumun söylendiği kadar kolay

olmayacağı bilinmektedir. Bundan dolayı Atatürk'ün Turancılık düşüncesini reddettiği bilgisi çalışma içerisinde verilmiştir.

Bu dönemde toplumda kendisine büyük yer edinen Turancılık düşüncesinin milliyetçilik ve Türkçülük kapsamında kültürel, siyasi ve tarihi Türk birliği sınırlarında kalmasının daha uygun olacağı kabul edilmiştir. Bu tutumun dönemin şartlarına oranla uygun olduğu görülmektedir. Bu dönem Turancılık ideali yönünde girişimlerin yarardan çok zarar verebileceği kritik bir dönem olduğundan önem teşkil etmektedir. Bu dönem Türk toplumunda eğitim, tarih, kültür gibi alanlardaki çalışmaların hız kazandığı görülmektedir. Bunun yanında reddedilmesine karşın toplumsal olarak Turancılık yöneliminin arttığı bir dönem olduğu dikkat çekmektedir. Bu dönem oluşturulması güç olan Turan'ın hayal ürünü olduğu bilgisinin bu dönem insanlarına ve gelecek nesillere doğru aktarılabilmesi için eğitim kapsamında Türklerin Turancılık düşüncesinden ziyade dilde, kültürde ve tarihte birliği düşüncesinin verilmesi gerektiği düşünülmüştür.

Günümüze kadar bu şekilde gelişmeyi sürdüren Turancılık düşüncesinin Osmanlı döneminde toplumun kurtuluşuna dair çare sunduğu, topluma canlılık kazandırdığı, güçlü bir Türk milliyetçiliğinin sağlanması adına olumlu sonuçları olacağı düşünülmeye karşın oluşturulması güç bir süreç olduğundan hayal ürünü niteliği taşıdığı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, H. (2018). *Türkiye'de milliyetçi hareket düşüncesinin gençlik teşkilatlarına etkisi: Ülkü Ocakları örneği* (Yüksek lisans tezi): Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Adivar, H. E. (2019), *Yeni Turan*, Can Yayınları, 7. Baskı, İstanbul.
- Akçura, Y. (1978). Türkçülük: Türkçülüğün tarihi gelişimi.
- Akçura, Y., (2023). *Üç Tarz-I Siyaset*, Ötüken Neşriyat.
- Akyüz, K. (1986). Türk ocakları. *Belleten*, 50(196), 201-228.
- Alp, T. (2001). *Türkleştirme*, (Günümüz diline aktaran: Özer Ozankaya), T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1.baskı, Ankara.
- Alp, T. (1978), *Türkleştirme*, Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri Yayınları, Ankara.
- Anderson, B. (1993). *Hayali cemaatler: Milliyetçiliğin kökenleri ve yayılması*. Metis.
- Arai, M., Demirel, T. ve Demirel, Y. (1994). *Jön türk dönemi türk milliyetçiliği*. İstanbul: İletişim.
- Arsal, S.M. (1930) *Profesör Sadri Maksudi Beyin Mülâhazaları*. Türk Tarihi Hakkında Mütalaalar içinde, yazar Türk Ocakları. Ankara: Türk Ocakları Neşriyatı.
- Atatürk, M.K., (1970). *Nutuk*, c. I, Milli Eğitim Basımevi, 10.baskı, İstanbul.
- Atatürk'ün Söylev Demeçleri I-III, c. III, (1997). Atatürk Araştırma Merkezi, 5.baskı, Ankara.
- Atsız, H. N. (2011). *Turancılık Milli Değerler Ve Gençlik*. Ötüken Neşriyat Aş.
- Atuf, N. (1934). *Türk Dili ve Kurultay*. Ülkü Halkevleri Mecmuası.
- Aydemir, Ş. S. (1997). *Suyu Araya Adam*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Başaran, D. (2018). A Review On “International Nationalism” Approach Of Betül Karagöz Yerdelen. *Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi*, 3(1), 99-120.
- Baykara, T. (2002). Türklüğün En Eski Zamanları. *Türkler Ansiklopedisi*, 1, 277-307.
- Baykara, T. (2012). “*Togan, Ahmet Zeki Velidi*”, TDV İslam Ansiklopedisi, c. XLI, TDV Yayınları, İstanbul.
- Berk, E. (2017). Yusuf Akçura ve fikirleri. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (59), 479-509.
- Bernard L. (1998). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, (Çev.) Metin Kıratlı, Ankara, TTK, 7. Baskı.
- Bölükbaşı, Y. Z. (2018, 8 29). *Türkçü-Turancı Milliyetçiliğin Düşünsel Temelleri Üzerine Bir İnceleme*. Bilecik: Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi İ.İ.B.F. Uluslararası İlişkiler Bölümü.
- Calhoun, C. (2007). *Milliyetçilik*, çev: Bilgen Sütçüoğlu. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Cengiz, O. (2015). *Alparslan Türkeş*. Bilgeoğuz Yayınları.
- Çaylak, A. ve Kaymal, C. (2021). Toplumsal Bütünleşme ve Toplumsal Ayırışma Bağlamında Milliyetçiliğin Eleştirel Analizi: Milliyetçi Hareket Partisi Üzerinden Bir İnceleme. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(6), 1713-1732.
- Çeçen, A., (2012). Macaristan ve Turancılık, Türk Macar Dostluk Derneği, <https://www.turkmacar.org.tr/macaristan-ve-turancilik/>, Erişim Tarihi: 19. 08.2024.
- Çeltikçi, O. (2008, 10 22-23). *Atatürk'ün Dış Türklere Yönelik Stratejik Öngörülleri*. Uluslararası Türkiye Cumhuriyeti Sempozyumu Bildirileri. Isparta.
- Delannoi, G. (1998). Milliyetçilik ve ideolojik kataliz. *Uluslar ve milliyetçilikler*, 31-38.
- Dilmen, N. (1936) *Güneş Dil Teorisinin Esasları*. Ülkü Halkevleri Mecmuası.
- Ercilasun, A. B. (2018). *Atsız Türkçülüğün Mistik Önderi*. Ankara: Panama Yayıncılık.
- Ersanlı, B. (2018). *İktidar ve Tarih: Türkiye'de" Resmi Tarih" Tezinin Oluşumu (1929-1937): Türkiye'de" Resmî Tarih" Tezinin Oluşumu (1929-1937)*. İletişim Yayınları.
- Georgeon, F. (1986). *Türk milliyetçiliğinin kökenleri*. Ankara: Yurt Yayınları.
- Georgeon, F. (2005). *Türk Milliyetçiliği'nin Kökenleri Yusuf Akçura (1876-1935)*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Gökalp, Z. (1970). *Türkçülüğün Esasları*. İstanbul: Meb 1000 Temel Eser.
- Gökalp, Z. (1977). *Türkçülüğün Esasları*, Kadro Yayınları.
- Gültepe, N. (1999). *Turan Turancılık Tarihinin Kaynakları*. İstanbul: Turan Kültür Vakfı.
- Gültepe, N., (2007), *Kızıl Elmanın İzinde*, İstanbul, Milenyum Yayınları.
- Gürsoy, Ş. ve Çapçioğlu, İ. (2006) “Bir Türk Düşünürü Olarak Ziya Gökalp: Hayatı, Kişiliği ve Düşünce Yapısı Üzerine Bir İnceleme”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 47(2).
- Halaçoğlu, Y. (2012). “Türk Tarih Kurumu”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. XLI, TDV Yayınları, İstanbul. s. 547-549.
- Heyd, U. (1979) *Türk Ulusçuluğunun Temelleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Heywood, A. (2016). *Siyasetin ve uluslararası ilişkilerin temel kavramları*. BB101 Yayınları.
- Heywood, A. (2018). *Siyasi İdeolojiler*, Çeviri: Levent Köker, BB101 Yayınları, Ankara.
- Hocaoğlu, D. (1998). Cumhuriyet Tarihinde Milliyetçilik Serüveni. *Türk Yurdu Dergisi*, Cilt 18. Sayı:134. (7-13).
- İnalcık, H. (1996). “Ziya Gökalp”, *Türk Yurdu Dergisi*, Sayı: 103, 1996 (Mart)
- İnan, A. (1930). *Türk tarihinin ana hatları*. Devlet Matbaası.

- İnan, A. (1947). *Türkiye Halkının Antropolojik Karakterleri ve Türkiye Tarihi: Türk Irkının Vatanı Anadolu (64.000 kişi üzerinde anket)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- İnan, A. (1971a). "Türk Tarih Kurumu 40 Yaşında", *Türk Tarih Kurumu Belleten*, c. XXXV, sayı: 140, Ekim 1971, s. 519-530.
- İnan, A., (1971). *M. Kemal Atatürk'ten Yazdıklarım*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- Kafesoğlu, İ. (1970). *Türk Milliyetçilerinin Meseleleri*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Kansu, Ş.A. (1934) *Türk Tarihi ve Asya'nın Biodinamik veAntropodinamik Kudreti*. Ülkü Halkevleri Mecmuası.
- Karabulak, O. (2017). *Atsız ve Türkçülüğün Yarım Asrı 1931-1975*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Karabulut, T. (2014). "Yurttaşlığın Krizini Yeniden Düşünmek: Liberal Milliyetçilik ve Anayasal Yurtseverlik Kuramları", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 69, Sayı 4, s. 871- 890.
- Karaer, İ. (1992). *Türk Ocakları*. Ankara: Sistem Ofset.
- Karakoç, E. (2002). *Atatürk'ün dış Türkler politikası* (Vol. 23). IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Karakoç, E. (2004). *Atatürk'ün Dış Türkler Politikası*. İstanbul: Kültür-Sanat Yayıncılık.
- Kasaba, R. (1997). "Kemalist Certainties and Modern Ambiguities", *Rethinking Modernity and National Identity in Turkey* (ed. S. Bozdoğan and R. Kasaba), Washington: University of Washington Press.
- Kaya, M. (2005). *Reha Oğuz Türkkan and Pan-Turkist movement in Turkey (1938-1947)*. Kaya, M., (2004), *Türk Romanında Destan Etkisi*, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları
- Keskin, P. (1999). *Atatürk'ün Millet ve Milliyetçilik Anlayışı*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Kılıç, E. (2019). *Filistin Mandasında Yahudi Liberaller ve Fikirleri*.
- Kırşehir Haber Türk, (2023). Atatürk'ün Türkçü Sözleri, <https://www.kirsehirhaberturk.com/haber-ataturkun-turkcu-sozleri-25062>, Erişim Tarihi: 05.09.2024.
- Kocatürk, U. (1984). *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Kop, K. K. (1938). *Atatürk Diyarbakır'da ve" o" nun hatıraları*. Cumhuriyet Matbaası.
- Koşay, H. (1997). "Yusuf Akçura", *Belleten Dergisi*, C: XLI, Sayı: 162, Ankara.
- Köksal, F. (2013, 10 30). *Atatürk Turancı Mıydı? Türkiye, Türk Tarihi, Türk Edebiyatı, Denetim ve Telekomünikasyon Üzerine Düşünceler*.

<http://fazlikoksal.blogspot.com/2013/09/ataturk-turanci-miydi.html>, Erişim Tarihi: 06.09.2024.

- Kösoğlu, N. (2005). *Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu ve Ziya Gökalp*. İstanbul: Ötüken Yayıncılık.
- Kurt, K. (2014, Kasım). Türkiye'de Türkçülüğün Siyasi Bakımdan İlerlemesi. *Göktürkler Dergisi* (2), P. 1.
- Kushner, D. (1998). *Türk milliyetçiliğinin doğuşu*. İstanbul: Fener.
- Landau, M.J. (1999), *Pantürkizm*, (çev. Mesut Akın), Sarmal Yayınevi, İstanbul.
- Levend, A. S. (1960). *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2.baskı, Ankara, 1960.
- Levi, S. C. (2002). Orta Çağ Asyası'nda Türkistan Ve Turan. *Türkler, C. I, Ankara*, 389-393.
- Lind, M. (1994). 'In Defense of Liberal Nationalism', *Foreign Affairs*, Cilt 73, Sayı 3, s. 87-99.
- Muhiddin, A. (2004). *Modern Türklükte kültür hareketleri*. (Çev. S. Mertoğlu). İstanbul: Küre
- Mumcu, P. (1998). *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi II*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi.
- Nebil. (1933). *Milli Şuur ve Halkevleri*. Ülkü Halkevleri Mecmuası.
- Oba, A. E. (1995). *Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu*, İmge Kitabevi.
- Okularenkkat. (2024). Retrieved, 13.11.2024 from <https://www.okularenkkat.com/turk-devletleri-afisi-1885>
- Önen, N. (2005). *İki Turan: Macaristan ve Türkiye'de Turancılık* (Vol. 186). İletişim.
- Özdoğan, G. G. (2002). Dünyada Ve Türkiye'de Turancılık. *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik*.
- Özdoğan, G. G. (2002a). "Turan" Dan" Bozkurt" A: Tek Parti Döneminde Türkçülük (1931-1946). (No Title).
- Öztekin, H. (2018). 1944 Irkçılık-Turancılık Davası Ve Basındaki Tartışmalar. *Selçuk İletişim*, 11(1), 212-236.
- Öztürk, E. (2016). Millî Türk Talebe Birliğinde Değişen Milliyetçilik Anlayışı Ve Anti-Komünizm (1965-1971). *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (25), 103-126.
- Özyurt, C. (2005). Dilde ve edebiyatta uluslaşma: Genç kalemler ve yeni lisan hareketi. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 2(5), 53-79.

- Pakman, B. (2014, 11). Pakman World. Retrieved 7 26, 2019, From Bpakman.Wordpress.Com: <https://Bpakman.Wordpress.Com/Turk-Dunyasi/Turanciligin-Dogusu/>, Erişim Tarihi: 17.08.2024.
- Perinçek, D. (2019). Önsöz. *Türk Tarihinin Ana Hatları Kemalist Yönetimin Resmi Tarih Tezi içinde, yazarın Türk Tarihi Heyeti*. İstanbul: Kaynak Yayınları, 2019.
- Perinçek, M. (2005). *Atatürk'ün Sovyetlerle Görüşmeleri Sovyet Arşiv Belgeleriyle*. İstanbul: Kaynak Yayınları
- Pınarar, A. K. ve Ürer, L. (2014) *İsmail Gaspıralı ve Kırım Tatar Millî Hareketi*.
- Saffet, M. (1934). *Milliyetçiliğin Esasları*. Ülkü Halkevleri Mecmuası.
- Saray, M. (2022). *Atatürk'ün Türklük ve Milliyetçilik Anlayışı*, Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- Sarınay, Y. (1990). *Atatürk'ün Millet ve Milliyetçilik Anlayışı*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- Sarınay, Y. (1994). *Türk milliyetçiliğinin tarihî gelişimi ve Türk ocakları: 1912-1931* (Vol. 82). Ötüken.
- Sarınay, Y. (2004). *Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Smith, A.D. (2002). *Küreselleşme Çağında Milliyetçilik*, Çeviri: Derya Kömürcü, Everest Yayınları, İstanbul.
- Tanay, Y. (2013, 7 17). Turancılığın Doğuşundan Turancı Partiler ve Dernekler. Retrieved 7 25, 2019, <http://www.turansam.org/makale.php?id=6331>, Erişim Tarihi: 17.08.2024.
- Taneri, A. (1983). *Atatürkçülüğün Tanımı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Tanyu, H. (1981). *Atatürk ve Türk Milliyetçiliği*. Ankara: Töre Devlet Yayınevi.
- Tekin, A. (2017, 9 3). *Mustafa Kemal ve Turancılık*. Yeniçağ.
- Tellal, E. (2001). Mirsaid Sultan Galiyev. Ankara: *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*.
- Tevetoğlu, G. (1988). “Süleyman Paşa”, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara,
- Topçu, N. (1978). *Milliyetçiliğimizin esasları*. İstanbul: Dergâh.
- Toprak, Z. (2021). *Cumhuriyet ve Antropoloji*, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2.baskı, İstanbul.
- Tunaya, T. Z. (2000), *Türkiye’de Siyasal Partiler, Cilt I*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Türkeş, A. (2008). *Ülkücü Manifestosu*. Ankara: Adons Yayınları.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi* (TBMM ZC), 1 Aralık 1921 (1337), c. XIV, Devre: 1, İnikat: 120, s. 431.

- Türkman, S. (2003). Yusuf Akçura ve Ziya Gökalp. *Atatürk Dergisi*, 3(4), 135-161.
- Ünal, Y. (2023). Türk Demokrasi Tarihinde Kayıp Bir Özne: Milli Türk Cemiyeti ve Programının Değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (57), 113-131.
- Üstel, F. (1997). *İmparatorluktan Ulus- Devlete Türk Milliyetçiliği* (1912-1931), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Vurucu, İ. (2009). *Osmanlıda Türk Cumhuriyetlerinin Bağımsızlığa Kadar Türk Milliyetçilerinde Turancılık Algısı*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Vurucu, İ. (2017). *Türk Ülküsü Türk Milliyetçiliği ve Turancılık*. Ankara: Kripto Yayıncılık.
- Yayla, A. (2015). *Siyaset Bilimi*, Adres Yayınları, 2. Baskı, Ankara.
- Yesevi, Ç. G. (2012). Türk Milliyetçiliğinin Evrimi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 4(2), 75-85.
- Yıldırım, E. (2014). Türkiye’de milliyetçilik ve milli kimlik: Türkçülüğün keşfi ve ulus devletleşme sürecinde Türk milli kimliği. *The Journal of Academic Social Science Studies*, (78), 73-95
- Yıldız, A. (2001). Ne mutlu Türküm diyebilene: Türk ulusal kimliğinin etno-seküler sınırları (1919-1938).
- Yüce, N. (1989). “Yusuf Akçura”, TDV İslam Ansiklopedisi, C: 2, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER	
Adı ve SOYADI	Erkan ÇOBANOĞLU
EĞİTİM DURUMU	
Lisans Diploması	Dokuz Eylül Üniversitesi, Kamu Yönetimi Bölümü , 2019
Yüksek Lisans Okulu	Akdeniz Üniversitesi , Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Tez Konusu	Türkiye'de Türk Kültürünün Gelişiminde Turancılık Fikri Üzerine Değerlendirmeler
Yabancı Dil	İngilizce
İŞ DENEYİMİ	
Çalıştığı Kurumlar	Denizli Büyükşehir Belediyesi, Özel Kalem,2021-2024